

מצה זו שאנו אוכלים על שום מה?

די"ר אבי וינרוט, עו"ד

לעילוי נשמות:

אבי מורי הי"ה משה אהרן ב"ר מרדכי אליעזר וינרוט ז"ל
נלב"ע בש"ק פרשת "וישב" - כי בכסלו תשע"א
אמי מורתני, אצילת הנפש, הי"ה דרייזל וינרוט ע"ה (בת ר' אריה אפטרגוט ז"ל)

נלב"ע י' באדר תשע"ג

חמותי, הי"ה נעכא (נלי) שטרנטל (בת ר' מנחם הלוי שיף ז"ל)

ת.נ.צ.ב.ה

שמות

פרק יב

א ויאמר יי אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר: **ב** החדש הזה לכם ראש חודשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה: **ג** דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה ויקחו להם איש שנה לביית אבת שנה לביית: **ד** ואם ימעט הבית מהיות משה וקח הוא ושכנו הקרב אל ביתו במכסת נפשות איש לפי אכלו תכסו על השנה: **ה** שנה תמים זכר בן שנה יהיה לכם מן הכבשים ומן העזים תקחו: **ו** והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל בין הערבים: **ז** ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף על הבתים אשר יאכלו אתו בהם: **ח** ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מררים יאכלוהו: **ט** אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים כי אם צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו: **י** ולא תותרו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו: **יא** וככה תאכלו אתו מתניכם חגרים ועליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אתו בחפזון פסח הוא ליי: **יב** ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והכיתי כל בכור בארץ מצרים מאדם ועד בהמה ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים אני יי: **יג** והיה הדם לכם לאת על הבתים אשר אתם שם וראיתי את הדם ופסחתי עלכם ולא יהיה בכם נגף למשחית בהכתי בארץ מצרים: **יד** והיה היום הזה לכם לזכרון וחקתם אתו חג ליי לדורתכם חקת עולם תחגוהו: **טו** שבעת ימים מצות תאכלו את ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם כי כל אכל חמץ ונכרתה הנפש ההוא מישאל מיום הראשון עד יום השבעי: **טז** וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם: **יז** ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את היום הזה לדורתכם חקת עולם: **יח** בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש בערב: **יט** שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם כי כל אכל מחמצת ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ: **כ** כל מחמצת לא תאכלו בכל מושבותיכם תאכלו מצות: **כא** ויקרא משה לכל זקני ישראל ויאמר אליהם משכו וקחו לכם צאן למשפחתיכם ושחטו הפסח: **כב** ולקחתם אגדת אזוב וטבלתם בדם אשר בסף והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות מן הדם אשר בסף ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר: **כג** ועבר יי לנגף את מצרים וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח יי על הפתח ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגף: **כד** ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך עד עולם: **כה** והיה כי תבאו אל הארץ אשר יתן יי לכם כאשר דבר ושמרתם את העבודה הזאת: **כו** והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם: **כז** ואמרתם זבח פסח הוא ליי אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל ויקד העם וישתחוו: **כח** וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה יי את משה ואהרן כן עשו: **כט** ויהי בחצי הלילה ויי הכה כל בכור בארץ מצרים מבכור פרעה הישב על כסאו עד בכור השבי אשר בבית הבור וכל בכור בהמה: **ל** ויקם פרעה לילה הוא וכל עבדיו וכל מצרים ותהי צעקה גדלה במצרים כי אין בית אשר אין שם מת: **לא** ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו מתוך עמי גם אתם גם בני ישראל ולכו עבדו את יי כדברכם: **לב** גם צאנכם גם בקרכם קחו כאשר דברתם ולכו וברכתם גם אתי: **לג** ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם מן הארץ כי אמרו כלנו מתים: **לד** וישא העם את בצקו טרם יחמץ משארתם צררת בשמלתם על שכמם: **לה** ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלת: **לו** ויי נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום וינצלו את מצרים: **לז** ויסעו בני ישראל מרעמסס ספתה כשש מאות אלף רגלי הגברים לבד מטף: **לח** וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר מקנה כבד מאד: **לט** ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות כי לא חמץ כי גרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם צדה לא עשו להם: **מ** ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה: **מא** ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות יי מארץ מצרים: **מב** ליל שמרים הוא ליי להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה ליי שמרים לכל בני ישראל לדרתם: **מג** ויאמר יי אל משה ואהרן זאת חקת הפסח כל בן נכר לא יאכל בו: **מד** וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אתו אז יאכל בו: **מה** תושב ושכיר לא יאכל בו: **מו** בבית אחד יאכל לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה ועצם לא תשברו בו: **מז** כל עדת ישראל יעשו אתו: **מח** וכי יגור אתך גר ועשה פסח ליי המול לו כל זכר ואז יקרב לעשתו והיה כאזרח הארץ וכל ערל לא יאכל בו: **מט** תורה אחת יהיה לאזרח ולגר הגר בתוכם: **נ** ויעשו כל בני ישראל כאשר צוה יי את משה ואת אהרן כן עשו: **נא** ויהי בעצם היום הזה הוציא יי את בני ישראל מארץ מצרים על צבאתם:

א) ולנו עלי כל מצותיך
 ב) ולנו עלי כל מצותיך ולנו עלי כל מצותיך
 ג) ולנו עלי כל מצותיך ולנו עלי כל מצותיך

שמות

פרק כג

א לא תשא שמע שוא אל תשא אל תשא ידך עם רשע להיות עד חמס: **ב** לא תהיה אחר רבים לרעת ולא תענה על רב לנטות אחר רבים להטות: **ג** ודל לא תהדר בריבו: **ד** כי תפגע שור איבה או חמור תענה השב תשיבנו לו: **ה** כי תראה חמור שנאף רבץ תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב מעזב עמו: **ו** לא תטה משפט אבינך בריבו: **ז** מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרג כי לא אצדיק רשע: **ח** ונחוד לא תקח כי הנחוד יעור פקחים ויסלף דברי צדיקים: **ט** וגר לא תלחץ ואתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים: **י** ושש שנים תזרע את ארצה ואספת את תבואתה: **יא** והשביעת תשמטנה ונטשתה ואכלו אביני עמך ויתרם תאכל חית השדה כן תעשה לכרמך לזיתך: **יב** ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבט למען ינוח שורך ורמך וינפש בן אמתך והגר: **יג** ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיה: **יד** שלש רגלים תחג לי בשנה: **טו** את חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות כאשר צויתך למועד חודש האביב כי בו יצאת ממצרים ולא יראו פני ריקם: **טז** וחס הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה וחס האסף בצאת השנה באסף את מעשיך מן השדה: **יז** שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך אל פני האדן יי: **יח** לא תזבח על חמץ דם זבחי ולא ילין חלב חגי עד בקר: **יט** ראשית בכורי אדמתך תביא בית יי אלהיה לא תבשל גדי בחלב אמו: **כ** הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך בדרכך ולהביאך אל המקום אשר הכנתי: **כא** השמר מפניו ושמע בקלו אל תמר בו כי לא ישא לפשעכם כי שמי בקרבם: **כב** כי אם שמוע תשמע בקלו ועשית כל אשר אדבר ואיבתי את איביך וצרת את צרתי: **כג** כי ילך מלאכי לפניך והביאך אל האמרי והחתי והפרזי והכנעני החוי והיבויסי והכחזתי: **כד** לא תשתחוה לאלהיהם ולא תעבדם ולא תעשה כמעשיהם כי הרס תהרסם ושבר תשבר מצבתיהם: **כה** ועבדתם את יי אלהיכם וברך את לחמך ואת מימך והסרת מחלה מקרבך: **כו** לא תהיה משפלה ועקרה בארצה את מספר ימיה אמלא: **כז** את אימתי אשלח לפניך והמתי את כל העם אשר תבא בהם ונתתי את כל איביך עליך ערף: **כח** ושלחתי את הצרעה לפניך וגרשה את החוי את הכנעני ואת החתי מלפניך: **כט** לא אגרשנו מפניך בשנה אחת פן תהיה הארץ שממה ורבה עליה חית השדה: **ל** מעט מעט אגרשנו מפניך עד אשר תפרה ונחלת את הארץ: **לא** ושתי את גבלך מים סוף ועד ים פלשתים וממדבר עד הנהר כי אתו בידכם את ישבי הארץ וגרשתמו מפניך: **לב** לא תכרת להם ולא להיהם ברית: **לג** לא ישובו בארצה פן יחטיאו אתה לי כי תעבד את אלהיהם כי יהיה לך למוקש:

ויקרא

פרק כג

א וידבר יי' אל משה לאמר: **ב** דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם מועדי יי' אשר תקראו אתם מקראי קדש אלה הם מועדי: **ג** ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון מקרא קדש כל מלאכה לא תעשו שבת הוא ליי' בכל מושבתיכם: **ד** אלה מועדי יי' מקראי קדש אשר תקראו אתם במועדים: **ה** בחדש הראשון בארבעה עשר לחדש בין הערבים פסח ליי': **ו** ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג המצות ליי' שבעת ימים מצות תאכלו: **ז** ביום הראשון מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו: **ח** והקרבתם אשה ליי' שבעת ימים ביום השביעי מקרא קדש כל מלאכת עבודה לא תעשו: **ט** וידבר יי' אל משה לאמר: **י** דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם וקצרתם את קצירה והבאתם את עמר ראשית קצירכם אל הכהן: **יא** והניף את העמר לפני יי' לרצונכם ממחרת השבת יניפנו הכהן: **יב** ועשיתם ביום הניפכם את העמר כבש תמים בן שנתו לעלה ליי': **יג** ומנחתו שני עשרונים סלת בלולה בשמן אשה ליי' ריח ניחח ונסכה יין רביעת ההין: **יד** ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה עד הביאכם את קרבן אלהיכם חקת עולם לדתיתכם בכל משבתיכם: **טו** וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה שבע שבתות תמימת תהייתה: **טז** עד ממחרת השבת השביעת תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה ליי': **יז** ממושבתיכם תביאו לחם תנופה שתיים שני עשרונים סלת תהייתה חמץ תאפינה בכורים ליי': **יח** והקרבתם על הלחם שבעת כבשים תמימים בני שנה ופר בן בקר אחד ואילם שנים יהיו עלה ליי' ומנחתם ונסכיהם אשה ריח ניחח ליי': **יט** ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים: **כ** והניף הכהן אתם על לחם הבכרים תנופה לפני יי' על שני כבשים קדש יהיו ליי' לכהן: **כא** וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו חקת עולם בכל מושבתיכם לדתיתכם: **כב** ובקצרו את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדה בקצרה ולקט קצירה לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני יי' אלהיכם: **כג** וידבר יי' אל משה לאמר: **כד** דבר אל בני ישראל לאמר בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קדש: **כה** כל מלאכת עבודה לא תעשו והקרבתם אשה ליי': **כו** וידבר יי' אל משה לאמר: **כז** אף בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפרים הוא מקרא קדש יהיה לכם ועניתם את נפשתיכם והקרבתם אשה ליי': **כח** וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום כפרים הוא לכפר עליכם לפני יי' אלהיכם: **כט** כי כל הנפש אשר לא תענה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה: **ל** וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה והאבדת את הנפש ההוא מקרב עמה: **לא** כל מלאכה לא תעשו חקת עולם לדתיתכם בכל משבתיכם: **לב** שבת שבתון הוא לכם ועניתם את נפשתיכם בתשעה לחדש בערב מערב עד ערב תשבתו שבתכם: **לג** וידבר יי' אל משה לאמר: **לד** דבר אל בני ישראל לאמר בחמשה עשר יום לחדש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים ליי': **לה** ביום הראשון מקרא קדש כל מלאכת עבודה לא תעשו: **לו** שבעת ימים תקריבו אשה ליי' ביום השמיני מקרא קדש יהיה לכם והקרבתם אשה ליי' עצרת הוא כל מלאכת עבודה לא תעשו: **לז** אלה מועדי יי' אשר תקראו אתם מקראי קדש להקריב אשה ליי' עלה ומנחה זבח ונסכים דבר יום ביומו: **לח** מלבד שבתת יי' ומלבד מתנותיכם ומלבד כל נדריכם ומלבד כל נדבתיכם אשר תתנו ליי': **לט** אף בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספכם את תבואת הארץ תחגו את חג יי' שבעת ימים ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון: **מ** ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל ושמחתם לפני יי' אלהיכם שבעת ימים: **מא** וחגתם אתו חג ליי' שבעת ימים בשנה חקת עולם לדתיתכם בחדש השביעי תחגו אתו: **מב** בסכת תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסכת: **מג** למען ידעו דתיתכם כי בסכות הושבתת את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים אני יי' אלהיכם: **מד** וידבר משה את מועדי יי' אל בני ישראל:

רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר
 כָּל־שְׁלֵא אָמַר שְׁלוֹשָׁה דְבָרִים אֵלוֹ בַּפֶּסַח
 לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ
 וְאֵלוֹ הֵן

פֶּסַח מִצָּה וּמְרוֹר

לא השיב לרשע תשובה לשאלתו ששאל: מה העבדה הזאת לכם. ואיך יצא י
 חובת מצות הגדה והכתוב אומר: וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ (ובבן הרשע ובשאינו יודע לשאול הנת
 בו - הכתוב מדבר, כנ"ל) בְּעֵבֹרוֹ זֶה, כלומר, כשתגיד לו הגדתך, הראה לו מה שמו
 לפניך על שלחנך: פסח, מצה ומרור, ושעליהם ועל כל העבודה הגדולה הנעש
 בהם הוא שואל 'מה העבודה הזאת לכם'; -
 עתה צא ידי חובתך ואמור לו מה העבודה הזאת לנו וגם לו.

פסח - על שום שפסח וכו' - ולא היה צורך בנס זה אלמלא היו רשעים בינינו
 ומדת הדין מקטרגת: 'מה נשתנו אלו מאלו'; ולכן הוצרך הקב"ה לעשות עמנו
 ופסח על בתינו - על מנת שיקבלו עליהם אותם רשעים עול מצוות להג
 העבודה הזאת היא על כן לך יותר משהיא לנו. (וראה לעיל עמ' קטו).

מצה - על שום שלא הספיק בצקם וכו' - שוב בעטים של רשעי הדור ההוא, שא
 השהם הקב"ה שם עוד זמן קט, כבר נשתקעו בטומאת מצרים ולא עלו לעו
 הרי שעבודה זו שאנו עושים במצה, עבודתך היא, שעל שום שרצה הקב"ה ל
 את רשעי ישראל, נגלה עלינו בחפזון (וכנ"ל ראה לעיל עמ' קטו-קיו).

מרור - על שום שמרו המצרים וכו' - ולא היו המצרים מעיזים כנגד ישראל כל
 אלמלא היו ביניהם רשעים רבים שהפרו ברית מילה ולא היו דומים לאבותינו
 כמו שדרשו רז"ל: אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף - שלא ראה אותם דומים עוד ליוסף,
 כן העיזו פנים כנגד ישראל ומררו להם חיייהם בגלל רשעי הדור ההוא, הרי ע
 העבודה הזאת שאנו עושים בפסח מצה ומרור, הכל בשביל לתקן עוונות הרשו
 שהיו במצרים ולמען ישובו ויקבלו עליהם עול מצוות אחר כך; -

לפיכך אנחנו כולנו, כל בנינו ואפילו הרשעים שבתוכנו - חייבים להודות ולהלל
 (וראה לעיל עמ' קיו).

מצה זו

שאנו אוכלים

על שום מה

על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיין

עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים

הקדוש ברוך הוא

וגאלם

שנאמר

ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים

עגת מצות כי לא חמץ

כי גדשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה

וגם יצדה לא עשו להם

שנאמר: ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים — אף פסוק זה באותו פרק.

מצה — על שום שלא הספיק בצקם וכו' — ואף על פי שנצטוו על איסור חמץ עוד קודם שנחפזו לצאת — על שם העתיד להיות נצטוו. וכן הוא אומר במשנה תורה (דברים טו): שבעת ימים תאכל עליו מצות וגו' כי בחפזו יצאת מארץ מצרים (ר' ישעיה דטראני).

שנאמר: ויאפו את הבצק וגו' ולא יכלו להתמהמה — והרי אף אילו יכלו, לא היו רשאים לאכול חמץ, שכבר נצטוו על איסורו? אלא שפסח מצרים לא היה איסור חמץ נהג בו אלא יום אחד. ולפי שלא יכלו להתמהמה, לא החמיצו בצקם שהכינו לדרך ליום אחר, ואכלו מצות שבעה ימים (ר' ישעיה דטראני; רבנו נסים).

דברים

פרק טז

א שְׁמֹר אֶת חֻדְשׁ הָאָבִיב וְעִשִׂיתָ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בַחֲדָשׁ הָאָבִיב הוֹצִיאָךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לְיָלֶה: **ב** וְתִזְבַּחַת פֶּסַח לַיהוָה צֹאן וּבָקָר בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם: **ג** לֹא תֹאכַל עֲלִיו חֶמֶץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עֲלִיו מִצּוֹת לַחֵם עֲנִי כִּי בַחֲפוּזוֹן יֵצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם יְצִאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ: **ד** וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֵר בְּכָל גְּבֻלְךָ שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא יֵלִין מִן הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בְּעֶרְבַב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לַבֹּקֶר: **ה** לֹא תֹכַל לְזַבַּח אֶת הַפֶּסַח בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: **ו** כִּי אִם אַל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת הַפֶּסַח בְּעֶרְבַב כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד יְצִאתְךָ מִמִּצְרַיִם: **ז** וּבִשְׁלֵת וְאֶכְלֵת בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפְנִיתָ בַבֹּקֶר וְהִלַּכְתָּ לְאֶהֱלֶיךָ: **ח** שִׁנְתָּ יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי עֲצַרְתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלֶאכֶה: **ט** שִׁבְעָה שָׁבַעַת תִּסְפָּר לְךָ מִהַחֵל חֶרְמֶשׁ בַּקָּמָה תִּחַל לְסַפֵּר שִׁבְעָה שִׁבְעוֹת: **י** וְעִשִׂיתָ חֵג שִׁבְעוֹת לַיהוָה מִסֵּת נְדִבַת יְדֶךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כְּאֲשֶׁר יְבָרַכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ: **יא** וְשִׁמַּחְתָּ לְפָנָיו יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֶתָּה וּבְנֶךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְהַגֵּר וְהִיתוּם וְהֵאֱלַמְנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם: **יב** וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וְשִׁמַּרְתָּ וְעִשִׂיתָ אֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה: **יג** חֵג הַסֹּכֶת תַּעֲשֶׂה לְךָ שִׁבְעַת יָמִים בְּאַסְפָּה מְגֻרְנָה וּמִיֻּקְבָּה: **יד** וְשִׁמַּחְתָּ בַחֲגֵךָ אֶתָּה וּבְנֶךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהַלְוִי וְהַגֵּר וְהִיתוּם וְהֵאֱלַמְנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ: **טו** שִׁבְעַת יָמִים תַּחֲגֵג לַיהוָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ כִּי יְבָרַכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל תְּבוּאוֹתֶיךָ וּבְכָל מַעֲשֵׂה יְדֶיךָ וְהִיִּיתָ אֶהְיֶה שְׂמֵחַ: **טז** שְׁלוֹשׁ פְּעֻמִּים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל זָכוּרְךָ אֶת פָּנָיו יְיָ אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בְּחֵג הַמִּצּוֹת וּבְחֵג הַשִּׁבְעוֹת וּבְחֵג הַסֹּכֶת וְלֹא יֵרָאֶה אֶת פָּנָיו יְיָ רִיקָם: **יז** אִישׁ כְּמִתְנַת יָדוֹ כְּבָרַכְתָּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ: **יח** שְׁפֹטִים וְשִׁטְרִים תִּתֵּן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְשִׁבְטֶיךָ וְשִׁפְטוּ אֶת הָעָם מִשְׁפַּט צֶדֶק: **יט** לֹא תִטֶּה מִשְׁפַּט לֹא תִכְיֹר פְּנִים וְלֹא תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲוֶר עֵינַי חֻכְמִים וַיִּסְלֹף דְּבָרֵי צְדִיקָם: **כ** צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תַּחֲיֶה וַיִּרְשַׁתְּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: **כא** לֹא תִטַּע לְךָ אֲשֶׁרָה כָּל עֵץ אֲצֵל מִזְבַּח יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לְךָ: **כב** וְלֹא תִקֵּים לְךָ מִצְבֵּה אֲשֶׁר שָׁנֵא יְיָ אֱלֹהֶיךָ:

9

מגיד מגביה את הקערה עם המצות. מראה כידו על המצה הפרוסה שבין שתי השלמות ומתחיל לזנוק את ההגדה בשמחה ובקול רם. וקודם שמתחיל בהגדה אומר:

הנני מוכן ומזומן לקיים המצוה לספר ביציאת מצרים לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה על ידי ההוא טמיר ונעלם בשם כל ישראל

הא לחמא ענייא

די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים
כל דכפין ייתי ויכל
כל דצדיק ייתי ויפסח
השתא הכא
לשנה הבאה בארעא דישראל
השתא עבדי
לשנה הבאה בני חורין

קל נחמנו זיין ארם זין!
זא ארם ערלי נחמנו - זאז ארם זין וטל ביעקב זאזענו.
כי זמנו נחמנו - זאז יטל זינען זאזענו נחמנו זינען.

ישעיהו

פרק נב

א עוֹרֵי עוֹרֵי לְבָשִׁי עֲזָה צִיּוֹן לְבָשִׁי בְּגָדֵי תַפְאָרֶתָהּ יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ כִּי לֹא יוֹסִיף יָבֵא בָךְ עוֹד עֶרְל
 וְטָמֵא: ב הַתִּנְעָרִי מֵעַפָּר קוֹמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַיִם הַתְּפִתָּחִי מוֹסְרֵי צְוֹאֲרֶתְךָ שְׂבִיָּה בֵּת צִיּוֹן: ג כִּי כֹה אָמַר
 יי' חֲנַם נִמְכַרְתֶּם וְלֹא בְכַסֵּף תִּגְאָלוּ: ד כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים מְצָרִים יָרַד עָמִי בְּרֹאשׁוֹנָה לְגוֹר שָׁם
 וְאַשׁוּר בְּאַפְסֵי עֲשָׂקוֹ: ה וְעַתָּה מָה לִּי פֹה נְאֻם יי' כִּי לָקַח עָמִי חֲנַם מִשְׁלִי יְהִלִּילוּ נְאֻם יי' וְתָמִיד כָּל
 הַיּוֹם שְׁמִי מִנְאָץ: ו לָכֵן יָדַע עָמִי שְׁמִי לָכֵן בַּיּוֹם הַהוּא כִּי אָנִי הוּא הַמְדַבֵּר הַיְנִי: ז מָה נָאוּ עַל הַהָרִים
 רִגְלֵי מִבְּשָׁר מִשְׁמִיעַ שְׁלוֹם מִבְּשָׁר טוֹב מִשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה אָמַר לְצִיּוֹן מְלַךְ אֱלֹהֵיךָ: ח קוֹל צְפִיף נָשְׂאוּ
 קוֹל יַחְדוֹ יִרְנְנוּ כִּי עֵין בְּעֵין יֵרְאוּ בְּשׁוֹב יי' צִיּוֹן: ט פִּצְחוּ יִרְנְנוּ יַחְדוֹ חֲרֻבוֹת יְרוּשָׁלַיִם כִּי נָחַם יי' עַמּוֹ
 גְּאָל יְרוּשָׁלַיִם: י חָשַׁף יי' אֶת זְרוּעַ קֹדְשׁוֹ לְעֵינֵי כָל הַגּוֹיִם וַרְאוּ כָל אַפְסֵי אֶרֶץ אֶת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ: יא
 סוּרוּ סוּרוּ צְאוּ מִשָּׁם טָמֵא אַל תִּגְעוּ צְאוּ מִתּוֹכָהּ הִבְרוּ נִשְׁאֵי כְלֵי יי': יב כִּי לֹא בַחֲפוּזוֹן תִּצְאוּ
 וּבְמִנוּסָה לֹא תִלְכוּן כִּי הִלֵּךְ לִפְנֵיכֶם יי' וּמֵאַטְפָּכֶם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: יג הִנֵּה יִשְׁכֵּל עַבְדֵי יְהוָה וְנִשְׂא
 וְגִבָּה מְאֹד: יד כְּאֲשֶׁר שָׁמְמוּ עַלֶיךָ רַבִּים כֵּן מִשְׁחַת מְאִישׁ מְרָאֶהוּ וְתִאָרוּ מִבְּנֵי אָדָם: טו כֵּן יִהְיֶה גוֹיִם
 רַבִּים עָלָיו יִקְפְּצוּ מְלָכִים פִּיָּהֶם כִּי אֲשֶׁר לֹא סִפְּרָ לָהֶם רְאוּ וְאֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ הַתְּבוֹנְנוּ:

ו כל בן נכר לא יאכל בו לקיים מה שנאמר (תהלים קמז) מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל, אמר להם הקב"ה אומה אחרת אל יתערבו בו ואל ידעו מסתוריו אלא אתם לעצמכם, בעוה"ז כשאכלו ישראל את הפסח במצרים אכלו אותו בחפזון שנאמר וככה תאכלו אותו על שם כי בחפזון יצאת מארץ מצרים, אבל לע"ל = לעתיד לבוא = (ישעיה נב) כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו, למה"ד לסוחר שנכנס לשרות בפונדק עמד שם כל היום, בלילה עמד ונטל כל אשר לו ויצא לדרכו, עמדה הפונדקית בבקר והתחילה צווחת ראו הפרגמטוטוס עמד בלילה ונטל כל אשר לי ויצא לו שמע אותו הפרגמטוטוס ואמר מי גרם לי לשמוע כך אלא מפני שיצאתי בלילה לפיכך נשבע אני שלא אצא בלילה עוד, כך התקינו ישראל עצמן בלילה לצאת בהשכמה עמדו המצרים אחר שהלכו להם ואמרו נרדוף אחריהם מפני שנטלו כל אשר לנו שנא' (שמות יד) וירדפו מצרים אחריהם א"ל הקב"ה מי גרם לכם כל אלו חפזון שיצאתם בו מיכן ואילך כי לא בחפזון תצאו לשעבר אני ובית דיני הייתי מהלך לפניהם שנאמר (שם / שמות / יג) וה' הולך לפניהם יומם, אבל לע"ל אני לבדי שנאמר (ישעיה נב) כי הולך לפניכם ה' ומאספכם אלהי ישראל.

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

בני יששכר מאמרי חודש ניסן מאמר ח - מצות תאכל

ג) ובזה יש לפרש ג"כ הטעם האחר המבואר במשנה תורה במצות אכילת מצה שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני כי בחפזון יצאת מארץ מצרים [דברים טז ג], והנה מהו הנרצה באכילת מצה לזכר החפזון, וגם כפי הנראה מדברי התורה הזאת הנה החפזון מעליותא הוא ושבח הוא, והנה לעתיד במהרה בימינו הבטיחנו יוצרינו כי לא בחפזון תצאו [ישעיה נב יב] אלמא דלאו מעליותא הוא החפזון, וכן אמרו רז"ל במדרש מי גרם לכם כל הצער הזה חפזון שיצאתם אבל לעתיד לבא כי לא בחפזון תצאו וכו' [שמו"ר פי"ט ו'], אבל אם עיני שכל לך תבין הכל, דהנה החפזון הוא להיות שראה הש"י שכבר נשתקעו בטומאת מצרים במ"ט שערי טומאה [זו"ח יתרו ל"ט ע"א], צדיק מט לפני וכו', ואילו היה ממתין הש"י עוד כרגע כבר היו ח"ו משוקעים בשער הנו"ן ולא היו יכולים לצאת לעולם ח"ו, על כן היה חפזון, היינו שלא היה כסדר שאר הגאולות על ידי פעולת ישראל ומעשיהם הטובים פועלים הארת עולמות העליונים לצורך הגאולה כסדר המדריגות קטנות וגדלות כנדע למביני מדע, והן היום שהיה הדבר בחפזון הוכרח הדבר להיות בדרך פלא [כל המדריגות והיה] גדלות קודם קטנות, והנה הדבר נעשה שלא על ידי מעשינו על כן לא נתקיים הדבר רק לשעה, ותיכף למחרת היום מתחילין לספור דרגא בתר דרגא עד חג השבועות (כאשר יתבאר אי"ה), והנה צונו הש"י לעשות זכר לחפזון לזכור הנס הגדול שעשה הש"י עמנו שלא ע"י מעשינו רק באיתערותא דלעילא כי לא היה באפשרי להמתין עד שיפעלו מעשי ישראל [ההארה] דרגא בתר דרגא, והיה הכל בחפזון גדלות קודם קטנות לחיבת ישראל.

והנה עם היות הנס ההוא מופלא [מופלג] מאד, עכ"ז יותר היה טוב לנו באם היינו ראויים שתהיה הגאולה על ידי פעולת מעשינו הטובים באיתערותא דלתתא אז היה מתקיים ההארה ההוא לעולמי עד, וכמו [זזה] שהבטיחנו יוצרינו על העתיד כי לא בחפזון תצאו כי תהיה גאולה על ידי פעולת מעשינו ותהיה גאולה נצחית לעולמי עד, וזה הוא הנרצה בטעם אכילת מצה, זכר לחפזון שהיה רק איתערותא דלעילא, כן הוא ענין המצה שאין בה פעולה אחרת רק פעולת האומן [והעושה, ולא תעשה שום פעולה בזולת האומן שעשאה], הבן והרחב הדברים, ועוד יתבאר אי"ה.

שמות

פרק יב

א ויאמר יי אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר: **ב** החזדש הזה לכם ראש חֲדָשִׁים ראשון הוא לכם לחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה: **ג** דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשר לחֲדָשִׁי הזה ויקחו להם איש שֶׁה לַבַּיִת שֶׁה לַבַּיִת: **ד** ואם ימעט הבית מהיות מִשֶׁה וְלָקַח הוא ושִׁכְנוֹ הַקָּרֹב אֵל בֵּיתוֹ בַּמִּכְסֹת נִפְשֹׁת אִישׁ לְפִי אָכְלוּ תִכְסּוּ עַל הַשֶּׁה: **ה** שֶׁה תָּמִים זָכַר בֶּן שָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן הַכֹּבְשִׁים וּמִן הָעִזִּים תִּקְחוּ: **ו** וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבַּעַה עָשָׂר יוֹם לַחֲדָשִׁי הַזֶּה וּשְׁחַטּוּ אֹתוֹ כָּל קֹהֵל עֲדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרֻבִים: **ז** וְלָקַחוּ מִן הַדָּם וְנָתְנוּ עַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל הַמִּשְׁקוּף עַל הַבַּתִּים אֲשֶׁר יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם: **ח** וְאָכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר בְּלִילָה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל מִרְרִים יֹאכְלֵהוּ: **ט** אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נֹא וּבָשֵׁל מִבָּשֵׁל בְּמַיִם כִּי אִם צְלִי אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל כַּרְעִיו וְעַל קָרְבּוֹ: **י** וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהִנְתֵּר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ: **יא** וְכֹכָה תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתֵּינִיכֶם חֲגָרִים וְעֵלְיֶכֶם בְּרִגְלֵיכֶם וּמִקְלֵיכֶם בְּיָדְכֶם וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בַּחֲפוּזִין פֶּסַח הוּא לִי: **יב** וְעִבְרַתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה וְהִכִּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאֲדָם וְעַד בַּהֲמָה וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעֹשֶׂה שְׁפֹטִים אֲנִי יי: **יג** וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת עַל הַבַּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם שֹׁם וְרֹאִיתִי אֶת הַדָּם וּפִסַּחְתִּי עֲלֵיכֶם וְלֹא יִהְיֶה בְכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בְּהִכְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: **יד** וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזָכוֹרִן וְחֻגְתֶּם אֹתוֹ חֻג לִי לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּחְגְּגֶהוּ: **טו** שְׁבַעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֹף בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִבְּתֵיכֶם כִּי כָל אֹכֵל חֶמֶץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד יוֹם הַשְּׁבִיעִי: **טז** וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלֹאכָה לֹא יַעֲשֶׂה בָּהֶם אֹף אֲשֶׁר יֹאכֵל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם: **יז** וּשְׁמֵרְתֶם אֶת הַמִּצּוֹת כִּי בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת צְבָאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמֵרְתֶם אֶת הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם: **יח** בְּרֹאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר יוֹם לַחֲדָשִׁי בְּעָרֵב תֹּאכְלוּ מִצַּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעִשְׂרִים לַחֲדָשִׁי בְּעָרֵב: **יט** שְׁבַעַת יָמִים שְׂאֵר לֹא יִמְצָא בְּבִתְיֶכֶם כִּי כָל אֹכֵל מִחֻמְצָת וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל בְּגֵר וּבְאֶזְרַח הָאָרֶץ: **כ** כָּל מִחֻמְצָת לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם תֹּאכְלוּ מִצּוֹת: **כא** וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכּוֹ וְקַחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם וּשְׁחַטּוּ הַפֶּסַח: **כב** וְלָקַחְתֶּם אֲגֻדַּת אֲזוּב וּטְבַלְתֶּם בְּדָם אֲשֶׁר בְּסֹף וְהִגַּעְתֶּם אֵל הַמִּשְׁקוּף וְאֵל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת מִן הַדָּם אֲשֶׁר בְּסֹף וְאַתֶּם לֹא תִצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר: **כג** וְעִבֵּר יי לְנֹגֵף אֶת מִצְרַיִם וְרָאָה אֶת הַדָּם עַל הַמִּשְׁקוּף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וּפִסַּח יי עַל הַפֶּתַח וְלֹא יִתֵּן הַמִּשְׁחָת לְבֹא אֵל בְּתֵיכֶם לְנֹגֵף: **כד** וּשְׁמֵרְתֶם אֶת הַדָּבָר הַזֶּה לְחֻק לָךְ וּלְבָנֶיךָ עַד עוֹלָם: **כה** וְהָיָה כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִתֵּן יי לָכֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר וּשְׁמֵרְתֶם אֶת הָעֲבֹדָה הַזֹּאת: **כו** וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֵלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מָה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם: **כז** וְאָמַרְתֶּם זָבַח פֶּסַח הוּא לִי אֲשֶׁר פִּסַּח עַל בְּתֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנֹגֵף אֶת מִצְרַיִם וְאֶת בְּתֵינּוּ הִצִּיל וַיִּקְדַּ הָעַם וַיִּשְׁתַּחֲוּ: **כח** וַיִּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר צִוָּה יי אֶת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כֹּן עֲשׂוּ: **כט** וַיְהִי בַחֲצִי הַלַּיְלָה וַיִּי הִכָּה כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פְּרֹעָה הַיֵּשֵׁב עַל כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשֶּׁבִי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בַּהֲמָה: **ל** וַיִּקֶּם פְּרֹעָה לַיְלָה הוּא וְכָל עַבְדָּיו וְכָל מִצְרַיִם וְתַהֲי צַעֲקָה גְדוֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי אִין בֵּית אֲשֶׁר אִין שֵׁם מֵת: **לא** וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וְלֹאֲהֲרֹן לַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי גַם אַתֶּם גַּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עִבְדוּ אֶת יי כַּדְּבַרְכֶם: **לב** גַּם צֹאנְכֶם גַּם בְּקֹרְכֶם קַחוּ כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם וּלְכוּ וּבְרַכְתֶּם גַּם אֹתִי: **לג** וְתִחַזְקוּ מִצְרַיִם עַל הָעַם לְמַהֵר לְשַׁלְּחֵם מִן הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ כָלֵנוּ מֵתִים: **לד** וַיִּשָּׂא הָעַם אֶת בְּצֻקוֹ טָרִם יַחֲמֵץ מִשְׁאַרְתֶּם צָרַח בְּשִׁמְלַתֶם עַל שְׁכֻמָּם: **לה** וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּדְּבָר מֹשֶׁה וַיִּשְׁאַלוּ מִמִּצְרַיִם כְּלִי כֶסֶף וְכִלֵּי זָהָב וּשְׁמֵלֹת: **לו** וַיִּי נָתַן אֶת חֹן הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׁאַלוּם וַיִּנְצְלוּ אֶת מִצְרַיִם: **לז** וַיִּסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵרַעַמְסֵס סִכְתָּה כְּשֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלְפֵי רִגְלֵי הַגְּבָרִים לְבַד מִטָּף: **לח** וְגַם עָרַב רַב עָלָה אִתָּם וְצֹאן וּבְקָר מְקֻנָּה כְּבַד מְאֹד: **לט** וַיֹּאפּוּ אֶת הַבְּצֻק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֲגַת מִצּוֹת כִּי לֹא חֶמֶץ כִּי גִרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכְלוּ לְהַתְּמַהֲמַה וְגַם צָדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם: **מ** וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁבּוּ בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: **מא** וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה יִצְאוּ כָּל צְבָאוֹת יי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: **מב** לֵיל שְׁמֵרִים הוּא לִי לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא הַלַּיְלָה הַזֶּה לִי שְׁמֵרִים לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֹתֶם: **מג** וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל בֶּן נֶכֶר לֹא יֹאכֵל בוֹ: **מד** וְכָל עֶבֶד אִישׁ מִקְנֵת כֶּסֶף וּמִלְתָּה אֹתוֹ אִזּוֹ יֹאכֵל בוֹ: **מה** תוֹשֵׁב וְשֹׁכֵר לֹא יֹאכֵל בוֹ: **מו** בְּבֵית אֶחָד יֹאכֵל לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת מִן הַבֶּשֶׂר חוּצָה וְעֵצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ: **מז** כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ: **מח** וְכִי יִגֹּר אִתְּךָ גֵר וְעָשִׂה פֶסַח לִי הַמּוֹל לֹא כָּל זָכַר וְאִזּוֹ יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרַח הָאָרֶץ וְכָל עֶרֶל לֹא יֹאכֵל בוֹ: **מט** תוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לְאֶזְרַח וְלִגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם: **נ** וַיַּעֲשׂוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר צִוָּה יי אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אַהֲרֹן כֹּן עֲשׂוּ: **נא** וַיְהִי בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל צְבָאתֶם:

חגוגם יונתן

גִּיּוֹרָא וְעֵבֶד פִּיטְחָא קָרָם יי גִּיּוֹר לִיה כֵּל דְּכוּרָא וּבְכֵן יְהִי כְשֶׁר לְמַעֲבְרֵיהּ יְהִי כְּיִצְיָאָא דְאַרְעָא וְכֵל עַרְלָא בֵּר יִשְׂרָאֵל לֹא יִיכּוֹל בִּיהּ: (מט) אוריינתא חדא תהי לְכֵל מְצוּתָא לְיִצְיָאָא וּלְגִיּוֹרָא דִּי מוֹתְגִייר בִּינִיבּוּן: (ו) וְעֵבֶדוּ כֵּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִיכְמָא דְפִקְדוּ יי נִת מִשָּׁה וְיִת אֲחֵרֹן הִיכְרִין עֲבָדוּ: (סא) וְהָיָה בְּכָרִן יוֹמָא דְרִין אֲפִיק יי יִת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם עַל חִילֵיהוּן:

רמב"ן

(נא) וְהָיָה בְּעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא ה' מִפְּנֵי שְׂאֵמֶר לְמַעַלָּה (פסוק מב) "לִיל שְׁמֹרִים הוּא לֵיה לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" הוֹר וּפִירֵשׁ כִּי לֹא יֵצְאוּ בְּלִילָה בּוֹלֵם מִן הָאֶרֶץ אֲלָא שְׁמֹר לָהֶם רְשׁוּת לְצֵאתָ וְהָיָה בְּנֵי חוֹרִין, אֲבָל בְּעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יִצְחָא מִקֵּל גְּבוּל מִצְרַיִם עִם צְבָאוֹתָם, עֲבָא הַשֵּׁם וְעָרַב רַב הַגְּלוּיִם עֲלֵיהֶם: (רבי אברהם פירש כי "וְהָיָה בְּעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה" שִׁיְהוֹצִיא

רבינו בחיי

(מח) וְכֵל עַרְלָא לֹא יִאכֹל בּוּ. מִכָּאן שְׁמַל אֹהֶם בְּמִצְרַיִם, וְעַל זֶה אָמְרוּ רַבּוּתֵינוּ דִּיל (מכילתא ה) נִתָּן לָהֶם דִּם הַפֶּסַח וְרַם הַמִּילָה שְׂאֵמֶר (יחזקאל טו) "וְאָעֲבַר עֲלֵיךָ וְאָרְאָךְ מִתְּבוּסָתָא בְּרִמְיָךְ וְגו'". וְלִכְךָ הִנְפִיר מִנֵּי כִי עָשׂוּ כֵּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאִשְׁרֵי צִוָּה ה' אֵת מֹשֶׁה וְהָיָה יְכַלּוּל שְׁנִמּוּלוּ כֵּלָן וְעָשׂוּ אֵת הַפֶּסַח (שמות רבא יט, ה), וְכֵן כְּתוּב בְּפִירוּשׁ (יחזקאל ה) "כִּי מַלְאִים הָיוּ כֵּל הַעֵצִים הַיִּצְאִיִּם", אֲבָל לְמַעַלָּה בְּמִצְוַת הַפֶּסַח (פסוק כח) אָמַר "וְעָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" לֹא אָמַר כֵּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

חזקוני

לְגַר הַגֵּר בְּתוֹכָם. וְלֹא לְגַר כְּשֶׁעָר, הוּא גַר שְׂעִיר: (ג) וְעָשׂוּ כֵּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אָמְרוּ לְעֵשׂוֹת כֵּן לְדוֹרוֹת, וְהוֹמָה "וְעָשׂוּ כֵּן הַתְּרַטְמִיִּם" (לעיל ח, יד) דְּגָבִי בְּנִיבּוּ: (נא) וְהָיָה בְּעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה, רְבוּקָה הוּא לְפִסּוּק שְׂלֵאֲחֵרִי, וְהָיָה בְּעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה שִׁיְהוֹצִיא ה' אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, יִתְרַבֵּר ה' אֵל מֹשֶׁה" (להלן י, א) בְּהִצִּי הַלָּלָה בְּשַׁעַת מִכַּת בְּכוֹרִים, לְקִישׁ בְּכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל וּבְכוֹרֵי בְּהֵמָתָם, וְרָאִתָּה לְדָבָר "כִּי לִי כֵּל בְּכוֹר בְּיוֹם הַכֹּתֵי וְגו'" (במדרש ג, יא):

אור החיים

בְּיִשְׂרָאֵל שְׂלֵא יִאכֹל, גַּם הַגֵּר, מִיֵּלֶת עֲבָרֵי וְגו' מְעַבְרַת אֹתוֹ, עַד שִׁיּוּמֹל לֹא כֵּל נִכְרֵי, וְאֹמְרוּ וְאָז יִקְרַב וְגו', פִּירוּשׁ, לֹא יִצְטָרֵף שִׁישְׁטוּ אַחֲרֵים עֲלֵיו, אֲלָא הוּא כְּעֵצְמוֹ יִקְרַב לְעֵשׂוֹת וְהָיָה כְּאֶנְרַח וְגו': (נא) וְהָיָה בְּעֵצֶם וְגו', הוֹדִיעַ הַגֵּר בְּסוּמָה לְעֵשׂוֹת פֶּסַח, לֹאמַר כִּי זֶה גוֹרָם גְּמַר הַיִּצְאִיָּה, כִּי זֹלַת זֶה לֹא הָיָה בְּיָדָם מִצּוֹת לְצֵאתָ, כְּאוֹמְרֵם דִּיל (שמות רבא י, א) בְּפִסּוּק (יחזקאל טו, ח) "וְאָעֲבַר עֲלֵיךְ וְגו'":

כלי יקר

וְכֵן נִאֲמַר הוֹצִיא ה', לְמַעַלָּה אָמַר שְׂוֹעָאוֹ כֵּל צְבָאוֹת ה' וְלֹא הַנְּבִיר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְכֵן אָמַר הוֹצִיא ה' אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְעוֹד שְׂאֵמֶר עַל צְבָאוֹתָם מִשְׁמַע שְׂוֹעָאוֹת לֹא הָיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ליקוטי בבלי וירושלמי

חִינֵי חַיִּיב אֵית חַיִּיב פִּטְרֵי פִטְרוּ. מֵאֵן רָאֵמֶר חַיִּיב יִצְעָם לֹא חֲשַׁבְרֵי בִּי מִכָּל מְקוֹם (ירושלמי פסחים ג, ב) (מח) וְהוֹמֹל לֹא כֵּל נִכְרֵי, עֲרֹלָה שְׂלֵא בְּלֹמְנָה הָיָא עֲרֹלָתָא, אָמַר רַבָּא: וְתַסְבְּרָא יְהוֹמֹל לֹא כֵּל נִכְרֵי אָמַר רַבְּהִינָאן יִצְאוּ יִקְרַב לְעֵשׂוֹתוֹ, וְהָיָא לֹא בֵּר מִהִילָא תוֹא (פסחים טו, א): * מִיֵּלֶת בְּנֵי וְשִׁחִיטָת פֶּסַחֵי מִי קוֹלְדָם אָמַר רַבִּי פִּינְחָס: מִן מַה דְּכַתִּיב "הַמּוֹל לֹא כֵּל נִכְרֵי וְאָז יִקְרַב לְעֵשׂוֹתוֹ", הָרָא אִמְרָה שְׂמִילַת בְּנֵי קוֹרְמָת לְשִׁחִיטָת פִּסְחָהוּ (ירושלמי פסחים ג, ח): * נִאֲמַר כָּאֵן יִצְאוּ יִקְרַב לְעֵשׂוֹתוֹ, וְנִאֲמַר לְהֵלֵן (לעיל פסוק מד) "אֵז יִאכֹל בֵּר, מַה אֵז" שְׂאֵמֶר לְהֵלֵן, עַד שִׁיְהִיא כְּשֶׁר בְּשַׁעַת אֲכִילָתָא, אֵף "אֵז" שְׂאֵמֶר כָּאֵן עַד שִׁיְהִיא כְּשֶׁר בְּשַׁעַת שִׁחִיטָה (ירושלמי פסחים ח, ח): * וְכֵל עַרְלָא לֹא יִאכֹל בּוּ. * וְרַבִּי שְׁמַעוֹן: טַמָּא וְשִׁתְּהָ בְּנִרְךָ רְחוּקָה לֹא אִיצְטְרִיךְ קָרָא, דְּלֹא גִרַע מִעַרְלָא וְכֵן נִכְרֵי, דְּכַתִּיב "וְכֵל עַרְלָא לֹא יִאכֹל בּוּ", בּוּ הוּא אֵינוֹ אוֹכֵל, אֲבָל אוֹכֵל הוּא בְּמִצְוַת וּבְמִדּוֹר (פסחים כח, ב); וְכֵן עַד: * "וְכֵל עַרְלָא", בּוֹלָה עַרְלָה פְּסֻלָּה, מִקְּטָחָה לֹא פְּסֻלָּה (פסחים טא, א): * אֲלָא מְעַתָּה דְּכַתִּיב "וְכֵל עַרְלָא לֹא יִאכֹל בּוּ", הִכִּי דְבּוּ אֵינוֹ אוֹכֵל, אֲבָל אוֹכֵל בְּפֶסַח וְרוֹתַז אָמַר קָרָא יִצְטָרֵף" (להלן י, ה), אֲלָא "בּוּ" לְמַה לִּי בּוּ אֵינוֹ אוֹכֵל, אֲבָל הוּא אוֹכֵל בְּמִצְוַת וּמִדּוֹר (פסחים צא, א): * אֵי הִכִּי, אִימָא: "כֵּל עַרְלָא לֹא יִאכֹל בּוּ", בּוּ אֵינוֹ אוֹכֵל, אֲבָל אוֹכֵל הוּא בְּתַרְוָמָה (יבמות ט:): * דְּרַשׁ מֹשֶׁה מִקֵּל וְחוֹמֵר, מַה אִם פֶּסַח שְׂהִיא מְצִוָּה וְחִידוּתָא, נִאֲמַר בּוּ "וְכֵל עַרְלָא לֹא יִאכֹל בּוּ", הַתּוֹרָה שְׂכַל הַמְצוֹת כְּלֹלּוֹת קָה, עַל אֲחַת בְּקָה וּבְקָה (ירושלמי תענית ד, ח): * אֲנִטוּגִינוּס אָמַר לְרַבִּי מִיֵּבִלְתָּי אֵף מִן לִוְיָתָן בְּעֵלְמָא דְאַתִּיב אָמַר לִיה, אֵין, אָמַר לִיה: מִן אִימֵר פִּיטְחָא לֹא אוֹכְלֵתָּ וּמִן לִוְיָתָן אֵת מִיֵּיכֵל לִי אָמַר לִיה: וְמַה וְעֵבֶד לְדָבְרָתָא בְּיַת "וְכֵל עַרְלָא לֹא יִאכֹל בּוּ", פִּינֵן דְּשַׁמְעֵי מִינֵיהּ כֵּן, אֲנִל וְגַר (ירושלמי מגילה א, יא, ג, ירושלמי סנהדרין ג, ח): * "מִמְנוֹ" מִמְנוֹ, זֶה מִמְנוֹ" (ברבים כג, יד) שְׂאֵמֶר בְּמַעֲשֵׁר פּוֹסֵל בּוּ אֵת הַאֲוֹנָן, אֵף "מִמְנוֹ" (לעיל פסוק ט) שְׂאֵמֶר בְּפֶסַח פּוֹסֵל בּוּ אֵת הַאֲוֹנָן, וּמוֹתְגָה הוּא ? ... אָמַר רַבִּי מְחִינָה מִפִּינֵן דְּכַתִּיב "וְכֵל עַרְלָא לֹא יִאכֹל בּוּ" כִּמְיֵי שְׂהוּא מוֹפְנָה מִצְדָּא אֲחֵד (ירושלמי יבמות ח, א):

שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ

וקשה, הרי בני ישראל הרשו כבר בלילה לצאת (ברכות ט, א), ולמעשה יצאו ממצרים שתיים עשרה שעות מאחר יותר - "בצצם היום הזה", אם כן מדוע לא הכינו צדוה, והרי היה להם מספיק זמן? שמעתי מרבי דוד ליאון כמה תרוצים בזה:

- א. בחצי הלילה רצה פרעה לגרש את בני ישראל (והוא חפזון דמצרים, ברכות שם); אמר לו האלקים, בלילה אתה מוציא את בני? לא תוציא לבני בלילה, אלא יצאו בראש גלוי בחצי היום (מדרש רבה שמות, פרשה יח).
- ב. בלילה לא לישו ואפו משום שהיו סבורים שעוד פנאי לעשות מלאכה קטנה כזו בשעת יציאה ממש, ויותר טוב לעשות חם (פרוש הנצי"ב על מכילתא, בא, פרשה יד).

2.

- ג. כאשר נגמר האסור של "ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר", הינו בעלות השחר, נתפזרו ישראל בכל מצרים באותה שעה, שנאמר: "ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים" (זו הנקראת בנות מצרים; מדרש רבה שם, על פי פרוש מהרז"ו שם), והוא חפזון ד'ישראל (ברכות שם).
- ד. משה קרא לישראל (לבוא לרעמסט), והלך קולו בכל מצרים, מהלך ארבעים יום (מכילתא שמות יב, פרשה יב) משום שהיו מפוזרים בכל מצרים כנ"ל.
- ה. כאשר הגיעו לבתיהם לאחר קריאת משה ולפני היציאה סמוך לחצות היום, התחילו ללוש את הבצק, שהרי עד עתה היו עסוקים: בלילה, התקינו עצמם לצאת בהשקמה (מדרש רבה שם, פרשה יט) וביום, בבנות מצרים.
- ו. לפני שהספיק הבצק להחמיץ גרשו אותם המצרים (ונסיון הגרוש התחיל בחצי הלילה כנ"ל, ונמשך כל הזמן, אלא שלא שמעו להם משום אסור היציאה ומצנת הבזה).
- ז. אפית הבצק הייתה לפי תרגום יונתן בן עזיאל: וסדרין על רישיהון ומתאפי להון מחומתא דשימשא (נאפה מהם השמש; שמות יב, לט). ולפי הרמב"ן (שם) מהרו ואפו אותו טרם יחמיץ בדרך, או שאפוהו בסכות, כשבאו

ויקרא

פרק ב

א וּנְפֹשׁ כִּי תִקְרִיב קָרְבָּן מִנְחָה לַיהוָה קָרְבָּנוּ וַיִּצַק עָלֶיהָ שָׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לְבִנָּה: **ב** וְהִבִּיֵּאתָ אֶל בְּנֵי אֹהֲרֹן הַכֹּהֲנִים וְקִמַּץ מִשֶּׁם מֵלֶא קִמְצוּ מִסֻּלְתָּהּ וּמִשְׁמֶנֶה עַל כָּל לְבַנְתָּהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת אֲזִכָּרְתָּהּ הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: **ג** וְהִנּוֹתְתָה מִן הַמִּנְחָה לְאֹהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים מֵאֲשֵׁי יי:

ד וְכִי תִקְרַב קָרְבָּן מִנְחָה מֵאִפֶּה תִנּוּר סֵלֶת חֲלוֹת מִצֹּת בְּלוּלֹת בְּשָׁמֶן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מִשְׁחִים בְּשָׁמֶן: **ה** וְאִם מִנְחָה עַל הַמִּזְבֵּחַ קָרְבֶּנֶךָ סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשָׁמֶן מִצָּה תִהְיֶה: **ו** פְּתוּת אֶתָּה פְּתִים וַיִּצְקֶתָ עָלֶיהָ שָׁמֶן מִנְחָה הוּא: **ז** וְאִם מִנְחָת מִרְחֻשֶׁת קָרְבֶּנֶךָ סֵלֶת בְּשָׁמֶן תַּעֲשֶׂה: **ח** וְהִבִּאתָ אֶת הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵאֵלֶּה לַיהוָה וְהִקְרִיבָה אֶל הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁה אֶל הַמִּזְבֵּחַ: **ט** וְהָרִים הַכֹּהֵן מִן הַמִּנְחָה אֶת אֲזִכָּרְתָּהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: **י** וְהִנּוֹתְתָה מִן הַמִּנְחָה לְאֹהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים מֵאֲשֵׁי יי:

יא כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַיהוָה לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ כִּי כָל שְׂאֵר וְכָל דְּבֶשׂ לֹא תִקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לַיהוָה:

יב קָרְבָּן רֵאשִׁית תִּקְרִיבוּ אִתְּם לַיהוָה וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יַעֲלוּ לְרֵיחַ נִיחֹחַ: **יג** וְכָל קָרְבָּן מִנְחָתְךָ בַּמִּלֶּחַת מִלֶּחַח וְלֹא תִשְׁבִּית מִלֶּחַח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחָתְךָ עַל כָּל קָרְבֶּנֶךָ תִּקְרִיב מִלֶּחַח: **יד** וְאִם תִּקְרִיב מִנְחָת בַּכּוּרִים לַיהוָה אָבִיב קְלוֹי בְּאֵשׁ גֵּרֶשׁ כַּרְמֶל תִּקְרִיב אֶת מִנְחָת בַּכּוּרִים: **טו** וְנָתַתָּ עָלֶיהָ שָׁמֶן וְשִׁמְתָּ עָלֶיהָ לְבִנָּה מִנְחָה הוּא: **טז** וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת אֲזִכָּרְתָּהּ מִגְרֻשָׁה וּמִשְׁמֶנֶה עַל כָּל לְבַנְתָּהּ אֲשֶׁה לַיהוָה:

אז מ"ד מהלכות סוכה
הלכה א' קמח ע"ג וכו' ע"פ
ח"ט ק"ח מ"ג ע"פ ח'
ב ב' מ"י ע"ש ע"ש ע"ש
ע"פ ח'
ג ב' מ"י ע"ש הלכה ב' קמח
ע"ש ע"ש ח"ט קמ"ח מ"ג
ע"פ ח'
ד ד' מ"י ע"ש ח"ט הלכה י"ג
ופסח ע"ש ע"ש ח"ט ק"י
מ"ג ע"פ ח'
ה ה' מ"י ק"י מהלכות
ע"ש הלכה י"ג קמח ע"ש
דרכנו ח' ע"ש ח"ט ק"י
ע"ש ע"ש ח'
ו ו' מ"י פ"ד מהלכות סוכה
הלכה ה' קמח ע"ש ח' ע"ש
ח"ט קמח ע"ש ח' ע"ש ח'

פניני רש"י

תני פסולת. הולא וכבר
מיתום מזה עיניה מזה ו
ובוא ממנה לפרש לך שאם
לא עשה כן פסולה שייך
למיתום זה לשון פסולת ואף
על גב דמהלכה ח' דתקנתא
כל כמה דלא מתקן לה
ליקריה פסולה:

רבינו תנאל

תני פסולת. הולא וכבר
מיתום מזה עיניה מזה ו
ובוא ממנה לפרש לך שאם
לא עשה כן פסולה שייך
למיתום זה לשון פסולת ואף
על גב דמהלכה ח' דתקנתא
כל כמה דלא מתקן לה
ליקריה פסולה:

רבינו תנאל

תני פסולת. הולא וכבר
מיתום מזה עיניה מזה ו
ובוא ממנה לפרש לך שאם
לא עשה כן פסולה שייך
למיתום זה לשון פסולת ואף
על גב דמהלכה ח' דתקנתא
כל כמה דלא מתקן לה
ליקריה פסולה:

רבינו תנאל

תני פסולת. הולא וכבר
מיתום מזה עיניה מזה ו
ובוא ממנה לפרש לך שאם
לא עשה כן פסולה שייך
למיתום זה לשון פסולת ואף
על גב דמהלכה ח' דתקנתא
כל כמה דלא מתקן לה
ליקריה פסולה:

רבינו תנאל

תני פסולת. הולא וכבר
מיתום מזה עיניה מזה ו
ובוא ממנה לפרש לך שאם
לא עשה כן פסולה שייך
למיתום זה לשון פסולת ואף
על גב דמהלכה ח' דתקנתא
כל כמה דלא מתקן לה
ליקריה פסולה:

רבינו תנאל

תני פסולת. הולא וכבר
מיתום מזה עיניה מזה ו
ובוא ממנה לפרש לך שאם
לא עשה כן פסולה שייך
למיתום זה לשון פסולת ואף
על גב דמהלכה ח' דתקנתא
כל כמה דלא מתקן לה
ליקריה פסולה:

סוכה. מאי שנא גבי סוכה דתני פסולה ומאי שנא גבי מבוי דתני תקנתא. והא דלא פריך מאי שנא גבי הדק דתני פסולה ומקנתא דמון דפרק לולב הגזול (לקמן דף נ"ב): או שהיו ענביו מרובין מעליו פסול ואם מיעטן כשר דלא פריך גלגל ושינה לשון משנמו ועוד דגבי הדק אלטרין למיתני תקנתא דכ"ד אמרינן כיון (ד' דגדולו כפסול מו לית ליה תקנתא):

דאורייתא תני פסולה. דאי הוה תני ימעט חיישין דילמא טעי איניש לומר ימעט לכמהילה ודיעבד כשרה ודקדק בלשון דלמא אחי לדיי אסורא דאורייתא ותני פסולה א"ע"ג דלא הוי ליטנא מעליא כמו ימעט אכל מצבו דרבנן לא חייש אהנא ימעט שהוא ליטנא מעליא כדלכתנן דריש פסחים (דף ג.) שעסק הכתוב כמה אומות שלל להוליא דכר מונה מפיו ובקונטרס לא פירש כן אי נמי יש לומר דלשון ימעט משמע חומר דרבנן בעלמא ופסולה משמע דאורייתא ובפרק כמה מדליקין (שם דף כ"ב.) דלמרינן נר מוכה שניהל מעלמא מעשרים אמה פסולה כסובה וכמבוי אגב דמון כסובה נקט נמי גבי נר מוכה פסולה ח"ג אי הוה תני ימעט הוה משמע כמות שהיה מדלקת יספילה וזה אינו למאן דלמא דלקה עושה מזה ואפי' למ"ד הגמא עושה מזה מיישין דלרואה אומר לרובו הוה מדליק כדלמרינן גבי הדליקה בפנים והניהל בזמן:

אמר רבה אמר קרא למען ידעו בכוות הושבתי את בני ישראל עד עשרים אמה אדם יודע שהוא דר בכוכה למעלה מעשרים אמה אין אדם יודע שדר בכוכה משום דלא שלמא בה עינא רבי זירא אמר מהכא (וסוכה תהיה לצל יומם מחורב עד עשרים אמה אדם יושב בצל סוכה למעלה מעשרים אמה אין אדם יושב בצל סוכה אלא בצל דפנות א"ל אביי אלא מעתה העושה סוכה בעשחרות קרנים הכי נמי דלא הוי סוכה א"ל התם דל עשחרות קרנים איכא צל סוכה הכא דל דפנות ליכא צל סוכה ורבא אמר מהכא (בכוכות תשובו שבעת ימים יאמרה תורה כל שבעת הימים צא מירית קבע ושב בירית עראי עד עשרים אמה אדם עושה דירתו דירת עראי למעלה מעשרים אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת עראי אלא דירת קבע א"ל אביי על גבן הכי נמי דלא הוי סוכה א"ל הכי קאמינא לך עד כ' אמה דאדם עושה דירתו דירת עראי כי עביד ליה דירת קבע נמי נפיק למעלה מכ' אמה דאדם עושה דירתו דירת קבע כי עביד ליה דירת עראי נמי לא נפיק בוליה

לכבוע הנסרים דמקמריס שלא ירדו גשמים כסוכה והפילו מימני לומר דאסור משום גורח הקרה כי היכי דלמא לקמן דפירקין (דף יד.) גבי פלוגתא דר"מ ורבי יהודה דמככין דנכרין דאי מכשרת בהו אחי למימר מה לי לטכך בהו מה לי ליטב תחת הקרת נימי וכו' ודאי פסול מדאורייתא דסוכה אמר רבמנא ולא ביחו של כל ימות השנה מ"מ כיון דלא חסור אלא מדרבנן לא שייכא למימר גשמים סימן קללה וי"ל דהי דלא חסור דשפחות א"ל עביד להו קבע מ"מ כסככה שעיקר הסוכה על ע"ש הסכך לא מיכשרה עד דעביד לה עראי ומה"ט נמי ניתא לרבי זירא דדריש מדכתי' וסוכה תהיה ללל בה ח"י נמי מורס וממטר וניעני נמי שלא ירדו גשמים לטובה אלא ודאי משום דנעינן כסכה עראי וכו' הוה ליה קבע כרבי

סוכה. ורבי יהודה מכשיר. בגמרא מפרש פלוגתייהו: ושאינה גבוהה עשרה. בגמרא מפרש טעמא: שלש דפנות. נמי בגמרא יליף לכו: ושחמתה מרובה מצלתה. המועט בטל כרוב והרי הוא כמי שאינו ועל ע"ש הסכך קרויה סוכה: ג"כ מבוי שנוא רבות. מבוי שהוא קטום משלש צדדיו ורואו פסוח לרשות הרבים והלירות פסוחות לו ויואלות ואלות לרשות הרבים הרי הוא רשות היחיד לכני הלירות ואסרו חכמים להוליא מרשותו לרשות חבירו בלא עירוב שהלירות כל אחת רשות לעצמה והנבוי רשות לבולן והלירכו בו עירוב להשחקת כל החלירות כפת או ציין ולתינת השיחוף כחת מן החלירות ולפי שאין לו ממילה רביעית וקרוב הוא להיות דומה לרשות הרבים הנכרי היכר כראשו הפסוח לרשות הרבים או לכו זקוף או קורה כמותל לכותל ואם גבוה הקורה מעשרים אמה: ימעט. יספיל: אינו צריך. והתם מפרש טעמא: סוכה מדאורייתא. דעשרים אמה דילה ילפינן מדאורייתא וקודם שנקנית המטה נאמרה שיערה מקני: תני פסולה. שייך למיתני בה לשון פסול כלומר לא נעשית כמורה וכהלכה: מבוי. דמילה מדרבנן דמדאורייתא קני ליה בשלש מהלכות ואינו צריך לקורה זו אלא מדרבנן: תני תקנתא. דלא שייך למיתני בה לשון פסול דמאן פסלה קודם שנקנית משנה זו הרי היא חמלת הרולא ומלוחה: ואיבעית אימא מדאורייתא נמי. שייך למימר תקנתא: סוכה דנפישו מילתה. ואין דומין תקנותיהן זו לזו ורבי לטות הלשון לכל תקנה ומקנה כגון גבוהה ימעט וכשאינה גבוהה יגיבה ושאין לה שלש דפנות עשה לה ושחמתה מרובה יוסף סכך הלכך פסיק ומני פסולה דמזי למיכללינהו לכולהו דהך פסולה דקיימא לן (פסחים דף ג.) ישנה אדם למתמידו דרך קנרה: מבוי לא נפיש מיליה. בלוחה משנה: למען ידעו. עשה סוכה שטיבתה ניכרת לך דכתיב ידעו כי נכסותי העשיתי צייתי לישב הכי דריש ליה ואע"ג דאין יולא מידי פשוטו דהיקף עניי כבוד מיהו דרשינן ליה לרשה: דלא שלמא בה עינא. שאינו רואה את הסכך וסוכה היינו סכך קטום: וסוכה תהיה לצל. משמע אין סכך אלא העשוי ללל: אלא בצל דפנות. שהללנן מניעין זה לזה ממון גובהן של דפנות ואין צריך סכך ולקמן מוקי פלוגתייהו לרי וירא בשאין זה אלא ארבע על ארבע דקיס לכו לרבנן דבבאי שיעורא ליכא לל סכך אלא לל של דפנות:

עשחרות קרנים. שני הרים גדולים והשפלה ביניהם וממון גובה ההרים אין ממה זרמת ע"ש בשפלה: דל דפנות ליכא צל סוכה של שפלה ומו לא דהיינו עראי ודייה דמחליות קלות: למעלה מעשרים. ע"ש עשרים אמה דאדם עושה בו. שפיר דמי דודאי יש בכלל קבע עראי והרי עשה כמורה ועל כרחך לא הקפידה חורה על העראי אלא לשם שיעור לתת לך שיעור גבוהה שהיה יכולה לעמוד ע"י מיתות עראי:

עשחרות קרנים. שני הרים גדולים והשפלה ביניהם וממון גובה ההרים אין ממה זרמת ע"ש בשפלה: דל דפנות ליכא צל סוכה של שפלה ומו לא דהיינו עראי ודייה דמחליות קלות: למעלה מעשרים. ע"ש עשרים אמה דאדם עושה בו. שפיר דמי דודאי יש בכלל קבע עראי והרי עשה כמורה ועל כרחך לא הקפידה חורה על העראי אלא לשם שיעור לתת לך שיעור גבוהה שהיה יכולה לעמוד ע"י מיתות עראי:

עשחרות קרנים. שני הרים גדולים והשפלה ביניהם וממון גובה ההרים אין ממה זרמת ע"ש בשפלה: דל דפנות ליכא צל סוכה של שפלה ומו לא דהיינו עראי ודייה דמחליות קלות: למעלה מעשרים. ע"ש עשרים אמה דאדם עושה בו. שפיר דמי דודאי יש בכלל קבע עראי והרי עשה כמורה ועל כרחך לא הקפידה חורה על העראי אלא לשם שיעור לתת לך שיעור גבוהה שהיה יכולה לעמוד ע"י מיתות עראי:

עשחרות קרנים. שני הרים גדולים והשפלה ביניהם וממון גובה ההרים אין ממה זרמת ע"ש בשפלה: דל דפנות ליכא צל סוכה של שפלה ומו לא דהיינו עראי ודייה דמחליות קלות: למעלה מעשרים. ע"ש עשרים אמה דאדם עושה בו. שפיר דמי דודאי יש בכלל קבע עראי והרי עשה כמורה ועל כרחך לא הקפידה חורה על העראי אלא לשם שיעור לתת לך שיעור גבוהה שהיה יכולה לעמוד ע"י מיתות עראי:

עשחרות קרנים. שני הרים גדולים והשפלה ביניהם וממון גובה ההרים אין ממה זרמת ע"ש בשפלה: דל דפנות ליכא צל סוכה של שפלה ומו לא דהיינו עראי ודייה דמחליות קלות: למעלה מעשרים. ע"ש עשרים אמה דאדם עושה בו. שפיר דמי דודאי יש בכלל קבע עראי והרי עשה כמורה ועל כרחך לא הקפידה חורה על העראי אלא לשם שיעור לתת לך שיעור גבוהה שהיה יכולה לעמוד ע"י מיתות עראי:

עשחרות קרנים. שני הרים גדולים והשפלה ביניהם וממון גובה ההרים אין ממה זרמת ע"ש בשפלה: דל דפנות ליכא צל סוכה של שפלה ומו לא דהיינו עראי ודייה דמחליות קלות: למעלה מעשרים. ע"ש עשרים אמה דאדם עושה בו. שפיר דמי דודאי יש בכלל קבע עראי והרי עשה כמורה ועל כרחך לא הקפידה חורה על העראי אלא לשם שיעור לתת לך שיעור גבוהה שהיה יכולה לעמוד ע"י מיתות עראי:

עשחרות קרנים. שני הרים גדולים והשפלה ביניהם וממון גובה ההרים אין ממה זרמת ע"ש בשפלה: דל דפנות ליכא צל סוכה של שפלה ומו לא דהיינו עראי ודייה דמחליות קלות: למעלה מעשרים. ע"ש עשרים אמה דאדם עושה בו. שפיר דמי דודאי יש בכלל קבע עראי והרי עשה כמורה ועל כרחך לא הקפידה חורה על העראי אלא לשם שיעור לתת לך שיעור גבוהה שהיה יכולה לעמוד ע"י מיתות עראי:

עשחרות קרנים. שני הרים גדולים והשפלה ביניהם וממון גובה ההרים אין ממה זרמת ע"ש בשפלה: דל דפנות ליכא צל סוכה של שפלה ומו לא דהיינו עראי ודייה דמחליות קלות: למעלה מעשרים. ע"ש עשרים אמה דאדם עושה בו. שפיר דמי דודאי יש בכלל קבע עראי והרי עשה כמורה ועל כרחך לא הקפידה חורה על העראי אלא לשם שיעור לתת לך שיעור גבוהה שהיה יכולה לעמוד ע"י מיתות עראי:

עשחרות קרנים. שני הרים גדולים והשפלה ביניהם וממון גובה ההרים אין ממה זרמת ע"ש בשפלה: דל דפנות ליכא צל סוכה של שפלה ומו לא דהיינו עראי ודייה דמחליות קלות: למעלה מעשרים. ע"ש עשרים אמה דאדם עושה בו. שפיר דמי דודאי יש בכלל קבע עראי והרי עשה כמורה ועל כרחך לא הקפידה חורה על העראי אלא לשם שיעור לתת לך שיעור גבוהה שהיה יכולה לעמוד ע"י מיתות עראי:

גמ' (ב' לקמן ו') עירובין
ג' (ב' י"ג) שלש
ג' (לקמן כ"ב) ד' עירובין
ג' (ה' י"ג) למעלה
מעשרים ט"ו (ו' י"ג)
דנפישין מיליה וכו'
עירובין ב' (ו' עירובין ג'
ת"ס) (ה' דף גדולו פי'
אזו ע"ד דליחא לקמן ל.
מנלי העשנה וכו' כוונ'
התוס' למאי דמסקין לקמן
ל: (עולם כמר דלדנן)

הנהרות

גמ' סוכה דפשישי
מילתא. ל"ל מילה. וכו'
כדמ"י:

ת"ס ד"ה אמר. גבי
מקצת סוכה. ל"ל מקצת
סוכה:

דאמר רבא הפסחה
פסולה. ל"ל נכונה
פסולה:

(מנחה ט"ו)
(מנחה ט"ו)

תורה אור

גמ' או קשנן ידעו
דרחיקים פי הפסוח
הושבתי את בני ישראל
קחצו אולם פארוץ
מקצת א"י א"ל קרנים:
(יורה ד' ג' טז)

ב' נספה תהיה קצ"ץ יוקם
מירב וימקנה וימקנהו
מקצת וימקנהו:

(ע"ש ד' ג' טז)
ג' נספה תהיה קצ"ץ יוקם
מירב וימקנה וימקנהו
מקצת וימקנהו:

ג' נספה תהיה קצ"ץ יוקם
מירב וימקנה וימקנהו
מקצת וימקנהו:

ג' נספה תהיה קצ"ץ יוקם
מירב וימקנה וימקנהו
מקצת וימקנהו:

ג' נספה תהיה קצ"ץ יוקם
מירב וימקנה וימקנהו
מקצת וימקנהו:

ג' נספה תהיה קצ"ץ יוקם
מירב וימקנה וימקנהו
מקצת וימקנהו:

ג' נספה תהיה קצ"ץ יוקם
מירב וימקנה וימקנהו
מקצת וימקנהו:

ג' נספה תהיה קצ"ץ יוקם
מירב וימקנה וימקנהו
מקצת וימקנהו:

ג' נספה תהיה קצ"ץ יוקם
מירב וימקנה וימקנהו
מקצת וימקנהו:

ג' נספה תהיה קצ"ץ יוקם
מירב וימקנה וימקנהו
מקצת וימקנהו:

ג' נספה תהיה קצ"ץ יוקם
מירב וימקנה וימקנהו
מקצת וימקנהו:

ג' נספה תהיה קצ"ץ יוקם
מירב וימקנה וימקנהו
מקצת וימקנהו:

ג' נספה תהיה קצ"ץ יוקם
מירב וימקנה וימקנהו
מקצת וימקנהו:

ג' נספה תהיה קצ"ץ יוקם
מירב וימקנה וימקנהו
מקצת וימקנהו:

ג' נספה תהיה קצ"ץ יוקם
מירב וימקנה וימקנהו
מקצת וימקנהו:

ג' נספה תהיה קצ"ץ יוקם
מירב וימקנה וימקנהו
מקצת וימקנהו:

ג' נספה תהיה קצ"ץ יוקם
מירב וימקנה וימקנהו
מקצת וימקנהו:

ג' נספה תהיה קצ"ץ יוקם
מירב וימקנה וימקנהו
מקצת וימקנהו:

15

ספר אמור דף קג ע"א הזוהר תקצט

אתקשר בשיתא אחרנין, ובכלהו שבעה אלו ישראל במדברא, מאי טעמא, בגין דכלהו קשרא דמהימנותא נינהו.

ועל דא, בפסכות תשובו שבעת ימים, מאי קא מיירי, בגין דכתיב (שיר ב א) בצלו חמדותי וישבתי ופריו מתוק לחכי, ובעי בר נש לאתחזאה בגרמיה דיתבי תחות צלא דמהימנותא.

תא חזי, כל אינון שנין דקאים אהרן, הווי ישראל בצלא דמהימנותא, תחות אלין עננין, בתר דמית אהרן, אסתלק עננא חד דהוא ימינא דכלא, וכד האי אסתלקו, אסתלקו כל שאר עמיה (נ"א עננין), ואתחזיאו בלהו בגריעותא.

מתוק מדבש

אתקשר בשיתא אחרנין כי הענן שלה שהוא ענן השביעי, נתקשר בששה עננים אחרים של הו"ק דו"א, ובכלהו שבעה אלו ישראל במדברא ובכל שבעה עננים הלכו ישראל במדבר, מאי טעמא מהו הטעם שהיו צריכים שבעה עננים, בגין דכלהו קשרא דמהימנותא נינהו לפי שכולם הם קשר של אמונה, כלומר קשר של ז"ן (הנקראים אמת ואמונה, כי איהו אמת ואיהי אמונה, כמוצא נפ' פתח דף רל ע"א), לכן כולם הלכו עם ישראל במדבר.

ועל דא ועל זה נאמר בפסכות תשובו שבעת ימים כי שבעת ימי הסוכות הם סוד ז' מקיפים הנמשכים מאימא לשכינה, והם סוד העננים, ושואל מאי קא מיירי במה מדבר לפי הסוד, ואמר בגין דכתיב לפי שכתוב בצלו חמדותי וישבתי בצל ענני כבוד שהם צל הסוכה חמדותי וישבתי, ופריו מתוק לחכי ופריו הוא אור המקיף השורה על ישראל הוא מתוק לחכי, ובעי בר נש לאתחזאה בגרמיה דיתבי תחות צלא דמהימנותא וצריך האדם להראות את עצמו בישיבתו בסוכה, שיושב תחת צל האמונה, דהיינו תחת אורות החסדים של המקיפים של אימא. (נ"ק ומפרטיס)

תא חזי, כל אינון שנין דקאים אהרן בא וראה כל אותם השנים שאהרן היה חי, הווי ישראל בצלא דמהימנותא תחות אלין עננין היו ישראל בצל האמונה, תחת אלו העננים, שהם סוד הארת אור המקיף של אימא, ועל ידי זה היו ישראל קשורים בקדושתו יתברך שמו, כי עיקר הטעם שהושיב הקב"ה את ישראל במדבר בצל ענני כבוד, לפי שאויר המדבר היה אויר טמא, וחס הקב"ה על בניו, והלבישם בקדושתו באויר טהור מהארת אור מקיף של אימא, ואגב אורחא הועיל להם שלא יכס שרב ושמש, בתר דמית אהרן אחר שמת אהרן שהיה מרכבה להחסר, אסתלק עננא חד דהוא ימינא דכלא נסתלק ענן החסד הראשון שהוא הימין והעיקר של כולם וכלל את כולם, וכד האי אסתלק וכשזה הענן נסתלק, ממילא אסתלקו כל שאר עננין נסתלקו גם כל שאר העננים שהיו כלולים עמו, כי הכל נמשך אחר הראש, ואתחזיאו בלהו בגריעותא ונראו

לון, וכל שכן דבנימא דשבעות אדומן בנמא עלאה דאיהו אסונמא
בכלא

ועל דא מקרבין תמן לאמקורא על מרפסא, ומקרבין תמן בתמן
אמרין פתרא, וקמן אמקורא בתורא דמרפסא, ולא יכיל לשלטיא
ולקורא לון לישאל, ובגני קף ישאל קרישין אמרפסו ביה קרןשא
פרין הוא פאסונמא דאורימא פולפא דא, ואלקלי ביה נטרין ושאל
תמן סטרין דתמלי אלון, לא הוה עילין פרימא לעלמין.

פולפא דראש השנה דאיהו ימא דרימא, (וכל ימא) דלאו איהו אלא
לאינון ולא נמלי מיקלא דאסונמא, ושפיק לאסונמא דאורימא.

בתוך מרבש

ואם יאכל תמן יעוררו את כח הקליפות לכן היו צריכים להברל ממנו, אבל אתר שנתרסאו
ישאל עיי אכילת המצה שוב לא יזיק להם החמץ ואין טעם לאסור אכילתו, אם כן וכל
שפן דברפסא דשבעות אדומן דבמא עלאה דאיהו אסונמא בכלא וכל שכן בתום
הג השבעות שמנצא להם העליון של ז'א' שהוא התורה, שהוא רפואה אחת להשיג על
יד סודות התורה ולהשכיל בה, אם כן ודאי שאין לאסור את תרופת לוח חמץ.

הנה עוד מלת נמל שמי לוח שמעטת הוא, כדי למנוע לוח כח המנמנת על כ' נמי בהלכות שם
הוא והקנייתו של ה'א' הנ' והמקור מהם מה קופי פתומה ולאכפס לטוב ולקיים כל התוספת
ועיי' במעטות היו מנמנת מה'א' עוד לוח המוכי' עם המלכות שהיא עוד לוח המנהיג (נע'
שפיק דף כט עיי' ונבט' ע' חמ' ז')

זה שאמר ועל דא מקרבין דמפץ ועל כן בהג השבעות היו מקרבים את החמץ דהיינו
את היצר הרע, לאמקורא על מרפסא לשרוף את קושי רוחו וכו' הרע על המזבח
העליון השרוף ומכלה את כל הקליפות, ולכן מקרבין תמן בתמן אדומין פתרא היו
מקרבים כשבעות שתי לוחם אחריהם יחד חוץ מהקרבנות, ועיי' דמפץ אמקורא פרימא

דמרפסא דחמץ שהוא היצר הרע נשרף באש המזבח העליון, וככה זה ולא יקלי
לשקטא ולקורא לון לישאל אהו יכול לשלוט על ישראל להחטיאם ולהזיקם, ובגני
קף ישאל קרישין אמרפסו ביה פקורא פרימא דא על ידי רפואה תורה שנתנה ביום הוה,
בהקניית פאסונמא דאורימא פולפא דא על ידי רפואה תורה שנתנה ביום הוה,
ואלקלי ביה נטרין ושאל תמן סטרין דתמלי אלון ואם ישאל היו שומרים את
אלו השני בחינות לוח, שהם סמ'ס והמלכות ביה חורה ומצות לא הוה עילין על ישראל.

לעלמין לא היו נמנים לדין לעולם כי לא היה מקום לכפל דין לקטוג על ישראל.
לכן פולפא דראש השנה דאיהו ימא דרימא ביה ראש השנה שהוא יום הדין, דלאו
איהו אלא לאינון ולא נמלי מיקלא דאסונמא שאין דנים בראש השנה אלא
לאחם שלם לקוח המאכל של רפואה שהוא המצה בפסח, וגם ושפיק לאסונמא דאורימא

תורה

הנהו דף קכג ע"ב

ספר

וב

אלא לפולפא דהיה ליה פרי יהודאי וקליש, ימא חיד תורה פארימ למיקבלי,
אמרין ייכול פורה דמקלא (סא מיקלא דאסונמא) אסונמא דא, ועד
דימכיל ליה לא ישפסח מיקלא ומזונת אחרא פבימא, עברו חכמי, פנין
דאכל הנהו אסונמא, אמר מיקלא ולקולאיה ייכול פל מה דאיהו פארימ,
ולא יכיל למקא ליה.

פך פד נפקו ישראל ממצרים, לא הוה ידעי עקורא ורזא דמיהמנהמא,
אמר דרשא פרוך הוא, יטעמון ישאלא אסונמא, ועד דייכלין
אסונמא דא לא יתחיו ליהו מיקלא אחרא, פנין דאכלו משה דאיהו
אסונמא, למיעל ולקנענע פרוא דמיהמנהמא, אמר דרשא פרוך הוא,
פארימ ולקולאיה אחריו לון תמן, וייקלין ליה, דמה לא יכיל לקורא

בתוך מרבש

ומחין ואמר אלא למקלא דתורה ליה פרי יהודאי וקליש משל למפל שהיה לו כן
יהי וחלה, ימא חיד תורה פארימ למיקבלי יום אחד היה ממאנה לאכול, אפרו,
ייכול פורה דמקלא דאסונמא דא אמר הוסיאם יאכל בנו של המלך מאכל
של רפואה, ועד דייכול ליה לא ישפסח מיקלא ומזונת אחרא פבימא וכמו שאכל
אחיו לא ימצא שום מאכל ומזון אחד בביתו עברו חכמי עשו כן, פנין דאכל הנהו
אסונמא כיון שפול חבו את מאכל הפסחה, אמר, מיקלא ולקולאיה ייכול פל מה
דאיהו פארימ, ולא יכיל לקורא ליה אמר המלך, מבאן ואילן יאכל כל מה שבתורה
ולא יוכל להרויג לו.

והנמשל הוא פך, פד נפקו ישראל ממצרים כשיצאו ישראל ממצרים לא הוה ידעי
עקורא ורזא דמיהמנהמא לא היו יודעים עיקר וסוד האמונה, אמר דרשא
פרוך הוא יטעמון ישאלא אסונמא אמר הקב"ה ישעמו ישראל את המצה שהיא רפואה
מדעת כוחות ועבורה וזה שעברו במצרים, ומגולתה לקבל עליו אמונה שילימה ועל
מלכות שמים ועל המעות, ועד דייכלין אסונמא דא לא יתחיו ליהו מיקלא אחרא
ועד שיאכלו רפואה זו של המצה לא יראה להם מאכל אחד דהיינו תמן, לכן נאמר החמץ
בפסח בכל יראה וכל ימצא, פנין דאכלו משה דאיהו אסונמא כיון שאכל את מצה
שהיא רפואה להחייאתו מפל חולואי רעוה משועשעה של מצרים, ועד שהוא נמשל
למיעל ולקנענע פרוא דמיהמנהמא ליכנס ולדיע על ידי המצה בסוד האמונה שהוא

מכלה על מלכות שמים אמר דרשא פרוך הוא, מפאן ולקולאיה אחריו לון תמן
וייקלין ליה דמה לא יכיל לקורא לון אמר הקב"ה מבאן ואילן ראי להם החמץ
והאכלו אותם כי כבר לא יכול להרויג להם, לפי שבפסח שורין פרוי חולים בתחולואי מצרים

בני יששכר מאמרי חודש ניסן מאמר ד - טיול בפרדס, דרוש א

לחם עוני שעונין עליו דברים הרבה [פסחים קטו ב], יתפרש על דרך מ"ש בפסוק ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים [שמות יב ז], ומן הראוי להתבונן מה הנתינת טעם לשמירת המצות על שהוציאנו הש"י בעצם היום הזה (וכפי הנראה צריך לכיין הטעם כיון שהוא מבואר בפסוק כענין ציצית ותפילין וסוכה), ונראה דהנה המצה קראו בזוה"ק מיכלא דמהימנותא [ח"ב קפג ע"ב], וצריך להתבונן על איזה אמונה מורה הוראת המצה, ונראה לומר דהנה הלחם חמץ מגביה את עצמו ועושה פעולה בעצמו זולת פעולת האומן שעשאה, כי האומן לא עשאה רק כפי שיעור גודל הקמח והמים והעיסה מגבהת את עצמה אחר כך בפעולתה יותר ממעשה האומן ויוצאת מן הגדר וגבול שגבלה האומן, משא"כ המצה נשארת בגבולה וגדרה שהגבילה האומן, והנה אבותינו כשהיו משוקעים בטומאת מצרים היו משוקעים בתוך אמונות כוזבות, ואמונת מצרים בימים ההם היה למזל טלה בכור המזלות [שמו"ר פט"ז ג] באמרם שהכל מתנהג על פי המזלות וכפי התחייבות המערכה, והנה כאשר הש"י הודיע לבני האדם גבורותיו ושידד מערכות השמים בעבור אהבת ישראל עם קרובו, הנה המזל של מצרים בזמן חדשו וממשלתו דהיינו בחדש ניסן שמזלו טלה, ודייקא בט"ו לחדש שהוא אז בתכלית התוקף והגובה, אז שידד הש"י מערכותו והוציא את עמו ישראל מתחת יד מצרים העובדים למזל שהוא במסות באותות ובמופתים, ואז הכירו כל באי עולם כי יש גבוה מעל גבוה שומר ואפילו ההנהגה הטבעיית הכל בהשגחתו ית"ש, הנה המשכיל על דבר יתבונן וידע עי"ז כי כל תנועותיו ומעשיו הכל נקשרים בחפץ הבורא, הנה ישליך יהבו על השם יתברך ולא יפעול פעולת שקר בנפשו לאבד זמנו לריק בהשתדלות אסיפת הקנינים המדומים ביודעו כי לא יוסיף ולא יגרע בעבודתו עבודת העולם שום דבר רק כפי אשר יגזור המשגיח הכל יכול (זולת מעשה התורה והמצות הבחירה חפשיית), ולהוראה עצומה הזאת הלא מרמזת מצת המצה שהיא נשארת על מעמדה וגבולה בגבול שעשאה הפועל האומן שעשאה, אינה יוצאת חוץ מגדרה ואינה מגבהת את עצמה ואינה מתנשאת.

וז"ש הכתוב ושמרתם את המצות, שלא תבא העיסה לידי חימוץ וגבהות ותנועות יותר מפעולת האומן, והוא להוראה שהכל בהשגחת המשגיח הפועל אומן ית"ש המשדד כל הטבעיים והמזלות, וכל הדבר הנעשה בטבע הכל הוא בהשגחתו, וזהו שאמר בטעם המצה כי בעצם היום הזה, היינו בט"ו לחדש ניסן תכלית גובה מזל טלה בכור המזלות, אז הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים, הנך רואה שאין שום טבע המזל יכול לעשות שום דבר מבלעדי השגחתו ית"ש, על כן מחויב האדם להשליך יהבו על ד' ולהתרצות בגזרותיו, הוא היודע את הטוב לאדם, ולבקש ולחנן על כל דבר מלפניו כי ממנו הכל*) והוא הרמוז בפעולת המצה כנ"ל שאין לה תועלת [תנועה] מעצמה לא תוסיף ולא תגרע מפעולת האומן, הנה צונו הש"י לאכלה במצה בזמן חירותינו בזמן שנתוודע לכל כי הכל בחפץ הבורא ויכולתו והשגחתו, לא תוסיף ולא תגרע שום טבע ושום מעשה הטבעיית זולת בחפץ האומן היוצר כל הוא אלקינו, על כן קראו בזוהר שם מצה מיכלא דמהימנותא הבן הדבר.

הנה ע"י אמונה הלזו מחויבים אנחנו לבקש כל צרכינו בכל עת וזמן מהמשגיח והכל יכול, והנה תראה בזהר בשלח דף [ס"ב ע"ב] דר' ייסא סבא ור' אבא כד הוו מסדרו תכא קמייהו לא היו אוכלין עד שיתפללו על מזונם ואחר כך אכלו באמרם כבר נפקתא מבי מלכא אתייהב, וזהו שרמזו לחם עוני שעונין עליו דברים הרבה, כי על ידי הלחם הזה מיכלא דמהימנותא עונין על ידו דברים הרבה, היינו כל התפללות ובקשות לבקש רחמים מבעל היכולת המשגיח בפרטים הוא על ידי [הוראת] האמונה הבאה לנו ברמז המצה כפי רמיזת המצה בפעולתה כנ"ל, על כן המצה הזאת בחג הקדוש הלזה חג הפסח לשון פ"ה ס"ח כנודע מהאריז"ל [שעה"כ דרושי הפסח דרושים ג' ו'] מפני שעל ידי אכילת מצה בא הדבור לפה כנ"ל.

ומעתה תבין למה התורה האלקית קראה לחג הזה חג המצות ואנחנו קוראים אותו חג הפסח, כי הנה התורה היא תורת ד' תמימה קראה אותו חג המצות, שהוא פעולת הבורא ית"ש שנתן לנו המצה הזאת בזמן ההוא החג הלזה ראשית צמיחת קרן ישראל להוראת אמונת אומן הנ"ל ברמיזת המצה כנ"ל, ועל ידי אמונה הלזו מחויבים אנחנו לדבר ולבקש כל צרכינו וענינינו מהבורא ית"ש כי לא נוסיף במעשינו דבר רק בהשגחת היוצר כל, על כן אנחנו קוראים אותו חג הפסח פ"ה ס"ח כנ"ל, והבן.

הלכות סוכה:

בסוכות^(א) תשבו שבעת ימים וגו' למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם וגו'^(א) תלה הכתוב מצות סוכה ביציאת מצרים וכן הרבה מצות לפי שהוא דבר שראינו בעינינו ובאזנינו שמענו ואין אדם יכול להכחישנו והיא המורה על אמיתת מציאות הבורא יתעלה שהוא ברא הכל לרצונו והוא אשר לו הכח והממשלה והיכולת בעליונים ובתחתונים לעשות בהן כרצונו ואין מי שיאמר לו מה תעשה כאשר עשה עמנו בהוציאנו אותנו מארץ מצרים באותות ובמופתים והסוכות שאומר הכתוב שהושיבנו בהם הם ענני כבודו שהקיפן בהם לבל יכה בהם שרב ושמש ודוגמא לזה צונו לעשות סוכות כדי שנזכור נפלאותיו ונוראותיו ואע"פ שיצאנו ממצרים בחדש ניסן לא צונו לעשות סוכה באותו הזמן לפי שהוא ימות הקיץ ודרך כל אדם לעשות סוכה לצל ולא היתה ניכרת עשייתנו בהם שהם במצות הבורא יתברך ולכן צוה אותנו שנעשה בחדש השביעי שהוא זמן הגשמים ודרך כל אדם לצאת מסוכתו ולישב בביתו ואנחנו יוצאין מן הבית לישב בסוכה בזה יראה לכל שמצות המלך היא עלינו לעשותה וסוכה זו צריך שתהיה במקום הראוי לעשותה וממין הראוי ושהיו דפנותיה כראוי בשיעורם ובמנינם ושהיה סוכה כראוי ושלא תהא גבוה יותר משיעורה ולא נמוכה פחות משיעורה ולא קטנה משיעורה:

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרויקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

א בסכת תשבו וגו' תלה הכתוב וכו'. איכא למידק בדברי רבינו שאין זה מדרכו בחיבורו זה לבאר הכונה לשום מקרא שבתורה כי לא בא רק לפסוק הוראה או להורות מנהג ופה האריך לבאר ולדרוש המקרא דבסכת תשבו ויראה לי לומר בזה שסובר דכיון דכתיב למען ידעו וגו' לא קיים המצוה כתיקונה אם לא ידע כוונת מצות הסוכה כפי פשטה ולכן ביאר לפי הפשט דעיקר הכוונה בישיבת הסוכה שיזכור יציאת מצרים וזה הטעם בעצמו לרבינו ז"ל במה שכתב בהלכות יציאת בסימן ח' (עמ' כה) ויכוין בהתעטפו שצונו המקום וכו' וכן בהלכות תפלין בסימן כ"ה (עמ' עא) כתב ויכוין בהנחתם שצונו המקום להניח וכו' כדי וכו' מה שלא עשה כן בשאר הלכות כי לא כתב שיכוין שום כוונה בעשיית המצוה מפני כי המקיים המצוה כדינה יוצא בה אף על פי שלא היתה לו שום כוונה אבל בציצית שכתוב בהן (במדבר טו מ) למען תזכרו וגו' וכן בתפלין כתוב (שמות יג ט) למען תהיה תורת יי' בפיןך שפשוטו הוא שהתפלין הם אות וזכרון כדי שיהא תורת יי' שגור בפינו כי ביד חזקה הוצאך יראה שלא קיים המצוה כתיקונה אם לא יכוין אותה הכוונה ולכן כתב בהלכות אלו ויכוין וכו' וכן גבי סוכה שכתוב למען ידעו וגו' משמע ליה גם כן שצריך שיכוין בשעת ישיבת הסוכה הטעם המכוון במצוה:

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

יש להם טעמים עד א"ס ואין חקר ואעפ"כ טעמיהם לא פורש בתורה ובמצות פרטיות פירש בהם הש"י טעם על כרחך זאת הכוונה שבזולת טעמיהם לא יצא י"ח. והנה כנוטל לולב בלא ערב"ה וכיוצא דאם לא כן יקשה לנו למה נכתבה דוקא זאת המצוה בטעם (ומזה ג"כ לכאורה יש לנו ראי' דהכוונה הוא מחויבת מן התורה דהרי במצוות שיש בהם טעם. נתבונן שזאת כוונת התורה בפרישת הטעם בכדי לכיין הטעם. וא"א לנו לומר שהטעם יהי' בחיוב מ"ה וכוונת המצוה בעצמה לעשותה כאשר צונו י"י אלקינו אינה בחיוב מ"ה. נ"ל):

(ו) היא דמצוות צריכות כוונה ובזולת הכוונה לא יצא דיוקא מצות שאין בהם הנאה

לגוף אבל מצות שיש בהם הנאה יצא בדיעבד גם בזולת הכוונה. ע"כ פסק בטוש"ע בס"י תע"ה אנסוהו לאכול מצה יצא ידי חובתו כיון דנהנה רק בתנאי שידע שהוא מחוייב במצוה זו. והיא המצוה המחוייב בה. כאשר ביאר שם בש"ע בתנאי שידע שהיום פסח ומחוייב לאכול מצה והדבר הנתחב לו בגרונו היא היא מצה המחוייבת בזה היום (עיין בפרמ"ג בפתיחה הכוללת) ומזה יצא לנו טוב טעם למ"ש בגמרא יבמות. היו לו בנים בגיותו (ואח"כ נתגייר) קיים מצות פ"ו. והוא תמוה דלו יהי' דעשה המצוה הרי לא כיון וצריך לחזור ולקיים, ולפי האמור ניהא, דמצוה כזאת כיון שנהנה יוצא בדיעבד בלא כוונה ואין לחוש דילמא לא ידע בעת העשיי' שהיא המצוה המחוייבת באותו היום, וכנ"ל דכל הגויים יודעים שהצווי הוא לקיום המין ובודאי ידע שזאת היא אשה אשר המצוה נגמרת על ידה והגם שכיון להנאתו לית לן בה:

- הן אמת בש"ע אה"ע סי' א' משמע דצריך כוונה דז"ל חייב אדם לישא אשה כדי לפרות ולרבות ומדכתב כדי לפרות ולרבות ולא כתב בסתם לישא אשה ולהוליד ממנה משמע דמחוייב לכיין בנשואין כדי לקיים מצות פ"ו, והנה לפי הנ"ל נראה דיוצא גם בלא כוונה, וא"ת דעכ"פ לכתחילה צריך כוונה זה הדין הוא בכל המצות אפילו דרבנן, ולמה משמיענו זה בזאת המצוה, ואפשר לומר

עש"ו. הנה כ"ן עש"ו מיותר. אך לדעתי ע"פ פשוטו דאילו הי' אומר רק ויעשו וכו' ככל אשר וכו'. היה משמע שמשמיענו רק את אשר עשו כל הבנין והכלים בלי גירעון אבל כשחזר לומר כ"ן עש"ו. מורה לנו אשר ג"כ כ"ן עש"ו בשעת עשייתם עשו בכוונה כאשר צוה י"י את משה היינו לצאת י"ח המצוה. לזה כוונה, ועוד לנו פסוקים רבים מורים ע"ז. ע"כ אומר אני דעכ"פ הדבר הזה ספיקא דדינא. דכיוון דהכוונה מחוייבת מדאורייתא אפילו בנאנס ולא כיון לא יצא. וצריך לחזור ולעשותה. רק לענין ברכה נראה דלא יברך בנאנס ולא כיון דהדבר בספק מספיקא לא מברכינן דספק ברכות להקל נ"ל:

(ג) היא ודאי לדעתי אם לא כיון בברהמ"ו ואכל כדי שביעה דהוה דאורייתא צריך לחזור ולברך. ולא אמרינן בזה ספק ברכות להקל כיון דהברכה הזאת היא הוא המצוה של תורה כנ"ל רק מסתפקנא באם לא אכל כדי שביעה וברך בלא כוונה. די"ל כיון דעכ"פ המצוה דאורייתא היא. ונראה שאין לברך ועוד נדבר מזה באיכות מצות שבדיבור: (ד) ענין הכוונה הוא שצריך לכיין הנבי מכיין בעשייתו זאת לצאת ידי חובת מצוה פלונית כאשר צונו י"י אלקינו זהו עיקר הכוונה המחוייבת אשר בלעד"ה לא תתכן המצוה:

(ה) הנה זה הוא ברוב המצות שבתורה שאין מבואר אצלה טעם בתורה אבל במצוה שמבואר בה טעם אינו יוצא בכוונה הנ"ל בלבד רק צריך לכיין ג"כ לטעם דהיינו הנבי מכיין בעשייתו זאת לצאת י"ח מצוה פלונית כאשר צונו י"י אלקינו מטעם פלוני זפלוני. ולזה תמצא בש"ע בציצית יכוין בהתעטפו שצונו הקב"ה להתעטף בו כדי שנוכר כל מצותיו לעשותם והיות טעם המצוה מפורש בתורה וראיתם אותו וזכרתם את כל וכו' וכן בתפילין (עיין בפרמ"ג או"ח סי' ח' ובב"ח ריש ה' סוכה. ואנחנו נעורר בכ"מ כאשר יוכנו הש"י) ובזולת כוונת הטעם אינו יוצא י"ח המצוה והענין הוא דהנה בודאי כל המצות

כדי שביעה יש להביא עצמו לידי חיוב כדי שיחזור ויברך ג"ל:

(ח) לעיל כתבנו במצוה שיש בה הנאה מהני בדיעבד גם בלא כונה לפי"ז גדה שטבלה בימי הקור דאין הנאה לגוף לכאורה—ודאי צריכין כוונה לכוין לצאת י"ח כיון שהוא מצות עשה דאורייתא ובזולת זה לכאורה אינה יוצאת (דבשלמא בימי החום הוה הנאה לגוף י"ל דיוצאת אבל בזמן הקור קשיא) והי' מן הצורך להודיע זה לגשים דלכאורה בזולת הכוונה אין יוצאים, ונ"ל ללמד זכות דא"צ כוונה רק מה שהוא ממנין תרי"ג מצות דאורייתא, משא"כ הטבילה אינה ממנין תרי"ג רק ממנין תרי"ג הוא שמירת ימי נידה וזיבה, והטבילה הוא עצה מן התורה לתקן ולטחור אשה מטומאתה לבעלה, ובאם לא תטבול, אעפ"כ קיימו המצוה בשמירתם, יוצא לנו מזה לדעתי בדרך אפשר, דהנידון כזה דבר שאינו מגוף המצוה ממנין תרי"ג יוצאין י"ח בלא כוונה, ואעפ"כ אין בכחי להכריע בזה מדעתי, ולדעת המשכיל ע"ד ילמד בזה גם לב"ב בעסק טבילות גדה לכוין לצאת י"ח:

עוד זאת אדרש לבני ישראל, בענין הג' תפלות שבכל יום שהם מדרבנן, והנה לפימ"ש לדעת רבינו שמואל דמצוה דבדבור גם בדרבנן אינו יוצא בלא כוונה ודאי צריך לכוין מקודם לקיים מצות חז"ל כאשר נצטוינו לא תסור וכנ"ל, אלא גם לפי מה שפקפק ע"ז הפרמ"ג ג"כ נ"ל דצריך לעיין בדבר דהנה עיקר התפלה מ"ע מדאורייתא ממנין תרי"ג, ולעבדו בכל לבבכם עבודה שבלב היא תפלה רק המ"ע דאורייתא הוא שיתפלל אד"ג בכל יום לבוראו איזה ענין המצטרך לו בכל אופן שיהי', וחז"ל הסדירו התפלה על הסדר וג"פ בכ"י דוקא, והנה לפי"ז הם אמרו שאינו יוצא בנקשה בעלמא, והוה כמו דמדאורייתא מסתמך בנסרים וחז"ל החמירו שלא לסכך רק באופן היותר נאות דמסתפק הפרמ"ג, ונוטה דעתו דבישב בסוכה כזאת לא יצא גם י"ח המצוה דאורייתא דיכולין חכמים להפקיע לגמרי מצו"ו כאילו לא עשה כלל, כ"ה הענין בכאן, לא

דמשמענו דסד"א דבנשואין א"צ לכוין כלל כיון דאין זה עיקר המצוה דהמצוה שבתורה פר"ו ורב"ו נאמרה ולא נאמר בתורה קח לך אשה, וה"א דגם לכתחילה א"צ כוונה בנשואין, קמ"ל דצריך לכתחילה לכוין בנשואין כיון דנאמר בתורה לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר, נפקא לן להשתדל להיות לו עזר, ואפקי' בלשון פר"ו ורב"ו, להורות דבשעת לקיחת העזר יכוין לטעם פריה ורבייה, אבל בדיעבד יוצא גם בזולת הכוונה וכמ"ש"ל זה מה שנ"ל:

(ז) יש מצות שקיומם רק במחשבה, כגון אנכי י"י אלקיך כאשר יבואר במקומו (והנה לדעתי ודאי צריכין כוונה לצאת י"ח המצוה, אפילו למ"ד מצות א"צ כוונה זהו דוקא מצוה התלויה בעשי'), מיהו לדידן אין ג"מ דק"ל בל"ז מצות צריכות כוונה במצוה דאורייתא ובדרבנן לא אשכחן מצוה במחשבה, והנה יש מצות התלוים בדבור, עיין בכ"י אר"ח תקפ"ט שכתב בשם רבינו שמואל דגם למ"ד מצות א"צ כוונה דוקא מצוה שיש בהן מעשה שעשייתן עשי' מיקרו גם בזולת כוונה משא"כ מצות התלויות רק בדיבור שאין בהן עשיה גמורה לכ"ע צריכין כוונה, וכתב הפרמ"ג בפתיחה הכוללת דנ"מ גם לדידן דס"ל מצות צריכות כוונה, אעפ"כ במצות דרבנן קיי"ל דא"צ כוונה, היינו דוקא בתלויות במעשה משא"כ התלויות רק בדיבור כגון הל"ל (ובל"ז הסמ"ג ס"ל הלל דאורייתא) וברהמ"ז בלא אכל כדי שביעה וברכת הנהנין (ואפשר גם ברכת המצות) צריך לכוין מקודם שעושה כדי לקיים מה שצוהו חז"ל כאשר נצטוינו בתורה לא תסור וכ"ו, ובזולת הכוונה לא קיים המצוה, והי' לפי"ז מהראוי לחזור ולברך, אך להיות דהפרמ"ג פקפק בזה ורוצה להביא רא'י דגם אותן התלוים בדיבור א"צ כוונה בדיעבד ע"כ מסתפינא להקל בספק ברכה הא ודאי בהל"ל יחזור ויאמר בלא ברכה דבל"ז יש סברא דהוא מדאורייתא, וגם אי דרבנן יש לחוש לסברת רבינו שמואל, ולכתחילה ודאי צריך לכוין כנ"ל אליבא דכ"ע, וברהמ"ז בלא אכל

שמות פרק טז

א ויסעו מאילם ויבאו כל עדת בני ישראל אל מדבר סין אשר בין אילם ובין סיני בחמשה עשר יום
לחדש השני לצאתם מארץ מצרים: ב וילוונו כל עדת בני ישראל על משה ועל אהרן במדבר: ג
ויאמרו אליהם בני ישראל מי יתן מותנו ביד יי בארץ מצרים בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם
לשבע כי הוצאתם אותנו אל המדבר הזה להמית את כל הקהל הזה ברעב: ד ויאמר יי אל משה
הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם וילקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך בתורתך אם
לא: ה והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו והיה משנה על אשר ילקטו יום יום: ו ויאמר משה
ואהרן אל כל בני ישראל ערב וידעתם כי יי הוציא אתכם מארץ מצרים: ז ובקר וראיתם את כבוד
יי בשמעו את תלנתיכם על יי ונחנו מה כי תלינו עלינו: ח ויאמר משה בפת יי לכם בערב בשער
לאכל ולחם בבקר לשבע בשמע יי את תלנתיכם אשר אתם מלינים עליו ונחנו מה לא עלינו
תלנתיכם כי על יי: ט ויאמר משה אל אהרן אמר אל כל עדת בני ישראל קרבו לפני יי כי שמע
את תלנתיכם: י והי כדבר אהרן אל כל עדת בני ישראל ויפנו אל המדבר והנה כבוד יי נראה
בענן: יא וידבר יי אל משה לאמר: יב שמעתי את תלונת בני ישראל ויפנו אל המדבר והנה כבוד יי נראה
תאכלו בשר ובבקר תשבועו לחם וידעתם כי אני יי אלהיכם: יג והי בערב ותעל השלו ותכס את
המחנה ובבקר היתה שכבת הטל סביב למחנה: יד ותעל שכבת הטל והנה על פני המדבר דק
מחוספס דק ככפור על הארץ: טו ויראו בני ישראל ויאמרו איש אל אחיו מן הוא כי לא ידעו מה הוא
ויאמר משה אליהם הוא הלחם אשר נתן יי לכם לאכלה: טז זה הדבר אשר צוה יי לקטו ממנו איש
לפי אכלו עמר לגלגלת מספר נפשתיכם איש לאשר באהלו תקחו: יז ויעשו כן בני ישראל וילקטו
המרבבה והממעיט: יח וימדו בעמר ולא העדיף המרבבה והממעיט לא החסיר איש לפי אכלו לקטו:
יט ויאמר משה אליהם איש אל יותר ממנו עד בקר: כ ולא שמעו אל משה ויותרו אנשים ממנו עד
בקר וירם תולעים ויבאש ויקצף עליהם משה: כא וילקטו אתו בבקר בבקר איש כפי אכלו וחס
השמע ונמס: כב והי ביום הששי לקטו לחם משנה שני העמר לאחד ויבאו כל נשיאי העדה ויגידו
למשה: כג ויאמר אליהם הוא אשר דבר יי שבתון שבת קודש ליי מחר את אשר תאפו אפו ואת
אשר תבשלו בשלו ואת כל העדף הניחו לכם למשמרת עד הבקר: כד ויניחו אתו עד הבקר כאשר
צוה משה ולא הבאיש ורמה לא היתה בו: כה ויאמר משה אכלהו היום כי שבת היום ליי היום לא
תמצאהו בשדה: כו ששת ימים תלקטהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו: כז והי ביום השביעי
יצאו מן העם ללקט ולא מצאו: כח ויאמר יי אל משה עד אנה מאנתם לשמר מצותי ותורתך: כט
ראו כי יי נתן לכם השבת על כן הוא נתן לכם ביום הששי לקטו יומים שבו איש תחתיו אל יצא
איש ממקומו ביום השביעי: ל וישבתו העם ביום השבעי: לא ויקראו בית ישראל את שמו מן והוא
כזרע גד לבן וטעמו כצפיחת בדבש: לב ויאמר משה זה הדבר אשר צוה יי מלא העמר ממנו
למשמרת לדתיכם למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציא אתכם מארץ
מצרים: לג ויאמר משה אל אהרן קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העמר מן והניח אתו לפני יי
למשמרת לדתיכם: לד כאשר צוה יי אל משה ויניחהו אהרן לפני העדת למשמרת: לה ובני
ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד באם אל ארץ נושבת את המן אכלו עד באם אל קצה ארץ
כנען: לו והעמר עשרית האיפה הוא:

בני יששכר מאמרי חודש ניסן מאמר ד - טיול בפרדס, דרוש ה

להבין טעם פלוגתתן אי מצה זמנה כל הלילה או עד חצות, הנה נאמר בפסוק ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי וכו' ושמרתם את היום הזה לדורותיכם חוקת עולם [שמות יב יז], מהראוי להתבונן מה הנתנית טעם לשמור את המצות מן החימוץ כי בעצם היום וכו' (ובפרט כשהטעם מפורש בתורה בעיני כוונה לכיין הטעם כמפורש בפוסקים), ואם כן מהראוי להבין מהו הטעם, ואגב נבא להתבונן ג"כ מה שבזוה"ק [ח"ב מ"א ע"א] קראו להמצה מיכלא דמהימנותא, מהו האמונה המגיע לנו על ידי המצה.

להבין כל זה נשובה אל הראשונות את אשר כתבנו (והוא בקיצור בספר רבינו בחיי [שמות יא ד]) דגילוי כבודו ית"ש במצרים היה כחצות הלילה היינו קודם חצות במזל צדק, וההכאה היתה בחציה האחרונה [זוה"ק ח"ב ל"ז ע"ב] היינו אחר חצות בשליטת מזל מאדים, וכתבנו שם דגילוי כבודו ית"ש בשליטת מזל צדק המורה לחיים ולשמחה ואעפ"כ ועבר ד' לנגוף את מצרים, היא להורות לנו שידוד המזלות המתנהגים בטבע ברצונו ית"ש ואין כח בטבעיים לפעול שום דבר רק הכל על פי השגחתו הנפלאה כפי מעשי בני אדם להשכירם ולהענישם על פי מעשיהם, ועל זה מוסד כל יסודי התורה כמש"ל [מבואר לעיל בסמוך ע"ד הפשט], והמאמין אמיתי היודע זה הנה לא יכלה זמנו ביגיעות בני אדם ותחבולותיהם יומם ולילה במסחר בימים ובמדברות לאסוף הון וכיוצא ויעזוב את התורה כיון שיודע האדם שכל עמלו לריק ולא יוסיף ולא יגרע ברוב תחבולותיו או במעט מהם בענינים טבעיים, והכל כפי גזירת חכמתו ית"ש והשגחתו הנפלאה, הגם שעפ"י התורה הוא לנהוג בדרך ארץ חרישה וזריעה וקצירה וכיוצא [ברכות לה ב] כי כן גזרה חכמתו ית"ש, עכ"ז אין מן הצורך להרבות בזה, כי במעט מעשה ישיג חפצו כמו בתחבולות רבות ואי אפשר להוסיף מאומה בתחבולות הטבע כי אם כפי הגזירה וההשגחה המנהגת הטבעיים וכוכבי השמים וכסיליהם והנהגת המערכה והמזלות, והמבלה ימיו בתחבולות והבלי הזמן בסוברו שישגיג חפצו ברוב תחבולותיו הנה אינו מאמין בהשגחה וסובר שהכל מתנהג בטבע המערכה ובטבע הכוכבים והמזלות והוא כפירה בכל יסודי התורה.

והנה להורות היסוד המוסד הלזה, הנה המצריים להיותם עובדים לבכור המזלות המזל הראשון והגבוה שבכולם היינו מזל טלה, צוה הש"י ליקח טלה בחדש אשר בו הוא ממשלת המזל ההוא, וביום ההוא אשר מערכתו בתכלית הגובה דהיינו יום י"ד שחיטתו ואכילתו בט"ו, ואין לך יום גבוה במערכת המזל יותר מיום ההוא, ואז צוה הש"י ליקח הטלה לשוחטו ולאכולו כמצותו ית"ש להורות כי גבוה מעל גבוה שומר, והמזלות כולם קשורים ומנהגם בחפץ הבורא ובהשגחתו, ואז הרג הש"י בכורי מצרים, והנה היתה גילוי שכינתו להרוג בכוריהם במזל צדק המורה לחיים, להורות גם כן על הענין הנ"ל שאין חיוב בשפיטת מערכת הכוכבים רק בהשגחתו והוא משדד הכל ברצונו, נמצא זאת הוא האמונה השלימה אמונת אומן שאין כח בפעולת הטבע בלתי לד' לבדו המנהיג הכל ברצונו, נמצא לפי"ז ימעט האדם עסקי הבלי העולם כי לא יוסיף ולא יגרע בפעולת הטבע כי אם בהשגחתו ית"ש כנ"ל.

והנה הוראה הלזו נרמז לנו ג"כ במצות מצה, דהיינו המצה אינה פועלת שום פעולה בעצמה ולא נעשה בה כי אם פעולת האומן שעשאה משא"כ בחמץ אם האומן עושה אותה כך היא מתגדלת ומתרחבת בפעולתה באורך וברוחב יותר מפעולת האומן, על כן ציונו הש"י לאכול מצה (בזמן צאתינו ממצרים) לשמרה מפעולת החימוץ, להורות לנו אמונת אומן, לדעת שאין לנו להתגבר במלאכתנו בחפצי עולם הזה, ונדע שלא נוסיף או נגרע במלאכתנו להוסיף ולגרוע מזונותינו כי אם בחפץ האומן הפועל יוצרינו ית"ש, על כן קראו בזהר למאכל ההוא מיכלא דמהימנותא, וזה הוא הטעם הרמז במקרא ושמרתם את המצות, לבל תבא לכלל חימוץ, והטעם כי בעצם היום הזה הוצאתי וכו', דייקא בעצם היום הזה ט"ו לחודש ניסן זמן שליטת המזל הגבוה שבכל המזלות וביום המערכת הגדול שבמזל ההוא, ואז בו ביום נשדד המערכה והוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים שהיו עובדין להמזל ההוא, וממילא נדע שאין כח בטבעיים לפעול זולת בחפצו והשגחתו ית"ש, אם כן מהראוי להיותנו מרוצים ומצפים לחפצי ית"ש בכל מקום ובכל זמן, אשר יעשה ויפעול ית"ש עמנו כחפצו ורצונו כן הוא הנכון, כי פעולת הטבע לא תוסיף דבר, כמו המצה שאינה מוספת על פעולת האומן שעשאה, והבן הדבר.

והנה עוד קראו בזהר למצה נהמא דאסוותא [ח"ב קפ"ג ע"ב], הנה מהראוי להבין לאיזו חולי ומכה מרפאת המצה, והנה הט אזניך ושמע דברי חכמים וחידותם, אלקים עשה את האדם ישר [קהלת ז כט], ולא היה רק טוב, וצוהו השי"ת שלא לאכול מן עץ הדעת טוב ורע כי עי"ז יכנס בו ג"כ הרע ויתהווה בו תערובת טוב ורע, וכיון שעבר על ציווי הש"י בעצת הס"מ שבא ורכב על הנחש כנודע [פדר"א פי"ב], נתעבר חומרם ונכנס בו הרע עד שהוצרך להתעכל חומרם על ידי המיתה שהיא חולי ומכה לכל העולם, ואז על ידי המיתה נפרד הרע ונשאר רק טוב על ידי היסורים והעונשין כל אחד כפי מעשיו, ואין מן הצורך להאריך בדבר הידוע, והנה צונו הש"י במצות מצה ולשומרם מן חמץ שאר המחמיץ ומגביה את החומריות והגסות כעין הרע שנכנס בנפש על ידי עץ הדעת, ותמצא חמ"ץ שא"ר בגימטריא ע"ץ הדעת, וצונו הש"י שנהרר בזה שלא לאכול בימים ההם בזמן הזה, הוא סימן והוראה לביטול כח הס"מ אשר בא ורכב על הנחש ופיתה לאכול עץ הדעת ואז נתהווה הרע, ובמהרה בימינו בגאולה האחרונה האלילים כליל יחלוף ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ ונתבטל הס"מ שר של אדום אשר שליטתו בכוכב מאדים המורה על המיתה ושפיכות דמים כמו שאמרו בגמרא [שבת קנו א] האי מאן דבמאדים וכו' (מאדי"ם גימטריא המ"ן שבא מזרע אדום ורצה לשפוך דם), הנה להוראה הלזו **תמצא שס"ה ימים בשנה, ואיסור החמץ בשנה ז' ימים, נשאר שנ"ח ימים מנין נח"ש** (עין כל זה בספר ברית כהונת עולם), ובז' ימים הללו מניעה מן החמ"ץ שא"ר לבטל כח הס"מ ונח"ש אשר התעורר באדם פעולת הרע.

והנה תבין לפי זה מה שכתבתי לעיל [ע"ד הפשט ד"ה והנה הוראה הלזו] שבגאולה הראשונה נרמז הגאולה האחרונה ביטול הרע לגמרי, על כן היתה המכה במצרים אחר חצי הלילה בליל ה' זמן שליטת מזל מאדי"ם כח הס"מ שר של עשו, שתבטל כחו וממשלתו במהרה בימינו ויבולע המות לנצח וכו', על כן נקראת המצה נהמא דאסוותא, רפואה ומרפא ארוכה למכת העולם, וזה נרמז גם כן בטעם התורה ושמרתם את המצות (מן חמ"ץ שא"ר) כי בעצם וכו' [שמות יב יז], ושמרתם את היום הזה לדורותיכם היינו לדורות עולם גאולה העתידה במהרה בימינו בביטול הרע לגמרי שעל זה מורה פעולת המצה בביטול חמ"ץ שא"ר, על כן היה דוקא המכה במצרים בשעת שליטת מזל מאדי"ם כח ס"מ שר עשו, וזהו שנאמר ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה דייקא, הבן.

והנה כאשר זכינו לכל זה, הרי שלך לפניך אשר כתבתי לך שלישים, אשר ב' ההוראות הנ"ל הראה לנו הש"י בהגלות נגלות כבודו ית' במצרים במזל צדק קודם חצות בהכות בכורי מצרים לאחר חצות, הראה לנו הש"י השגחתו הנפלאה בטבעיים ושאינן כח בפעולת הטבע רק בהשגחתו ית"ש, והראה לנו ביטול כח הס"מ ועשו וכל המרכבה הטמאה וביטול הרע לגמרי ב"ב, וב' הענינים נרמזים במצות מצה ונרמזים שניהם בתורה בטעם ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים הוא הוראת שידוד המערכה ופעולת הטבעיים, על כן מחויב האדם לעזוב רוב העסק בפעולת הטבע להשליך ית' על האומן שעשאו כהוראת המצה, והנה הוראה הלזו הראה הפועל ישועות קודם חצות בזמן שעבר ד' לנגוף וכו' במזל צדק וכו"ל אין מן הצורך לכפול הדברים, ואח"כ אמר ושמרתם את היום הזה לדורותיכם הוא הוראת הפעולה העתידה במהרה בימינו בביטול כח הס"מ ועשו וכל הרע ומרכבה הטמאה וזה נעשה אחר חצות.

והנה בהא פליגי ר' אלעזר בן עזריה ור' עקיבא, ר' אלעזר בן עזריה ס"ל מצה נאכלת רק עד חצות, הוראת פעולת שידוד המערכה ופעולת הטבע שזה נעשה בחצות ראשון של הלילה היפך טבע המזל צדק וכו"ל ואין צריך לכיון הטעם הב' כי בפרשה לא נאמר הטעם הב' בכוננת המצה רק בכוננת היום ושמרתם את היום הזה לדורותיכם וכו"ל, ור' עקיבא ס"ל זמנה כל הלילה, כי צריכין לכיון ב' הטעמים כמו"ש לעיל ושמרתם וכו' כי בעצם היום הזה וכו', בליל ה' אחר חצות זמן שליטת מאדים אז הוצאתי וכו' מארץ מצרים להוראות הגאולה העתידה בביטול כח ס"מ ומרכבה הטמאה ויבולע המות לנצח במהרה ב"ב אמן.

משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם רמו
 טבע ומנהגו של עולם בין ברכים בין ביחיד²⁸, אלא אם יעשה
 המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריחנו ענשו, הכל
 בגזרת עליון כאשר הזכרתי כבר²⁹, ויתפרסמו הנסים הנסתרים
 בענין³⁰ הרכים כאשר יבא כיעודי התורה בענין הברכות
 והקללות, כמו שאמר הכתוב ואמרו כל הגוים על מה עשה ה'
 ככה לארץ הזאת (דברים כט יג), ואמרו על אשר עזבו את בריח
 ה' אלהי אבותם (שם כד), שיתפרסם הדבר לכל האומות שהוא
 מאת ה' בעונשם, ואמר בקיום וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא
 עליך ויראו ממך (שם כח י), ועוד אפשר³¹ זה בעזרת השם.

רמב"ן שכולן חמורות²¹ נחביבות מאד, שבכל שעה אדם מודה בהן
 לאלהיו, וכוונת כל המצות שנאמין באלהינו ונודה אליו שהוא
 בראנו והיא כוונת היצירה שאין לנו טעם אחר כיצירה
 הראשונה²² ואין אל עליון חפץ בתחיתוים מלבד שידע האדם
 ויודה לאלהיו שבראו וכוונת רוממות הקול בתפלות וכוונת בחי
 הכנסיות²³ וזכות תפלת הרכים זהו, שיהיה לבני אדם מקום
 יתקבצו ויודו לאל שבראם והמציאם ויפרסמו זה ויאמרו לפניו
 כריותיך אנחנו, וזו כוונתם במה שאמרו²⁴ ז"ל ויקראו אל אלהים
 בחזקה (יונה ג ח), מכאן אתה למד שתפלה צריכה קול²⁵, חציפא
 נצח לבישה²⁶ ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים
 הנסתרים²⁷ שהם יסוד התורה כלה, שאין לאדם חלק בתורת

21 כבי"א ובטור: חמורות. 22 כיצירה האדם, דרשת הרמב"ן תורת ה' תמימה.
 (כתבי רמב"ן ח"א ע"פ קנב). 23 בדרשה הנ"ל: וכוונת רוממות הקול בכתי
 כנסיות. 24 ילקוט יונה תקנ"ו. ועיין ירושלמי תענית ב' א': חציפא נצח לכשיצא.
 ועיין בפסיקתא דר"ב, שובה, דף רפח, ובהערות שם. 25 מכאן - קול, ליהא
 בילקוט ירושלמי ובפסיקתא. 26 החצוף נוצח לכיישן. 27 כאור דברי
 רבינו: כשרואים שהנהגת העולם למעלה מן הטבע, כמו הפיכת צור לאגס מים וכדומה,
 כל אלו הנסים ישנם בטבע. מזה מתברר שאין חילוק בין טבע ולמעלה מן הטבע ששניהם
 הם אחד וכו'. ועל ידי זה מתבררת לאדם אמונה וידיעה מנס נסתר, שבשביל אכילת חלב
 שהיא עבירת תורה, הוא מת בדרך הטבע כמו בעבירת טבע כאכילת סם המות, מכיון

שנתכרר לו שגם מיהתו על ידי סם המות אינה כי אם משום עבירת רצון ה', שאין העודר
 ממית אלא התטא וכו'. ולמדנו מזה שחבליה יציאת מצרים לא היה בכדי ללמד הנהגת
 למעלה מן הטבע אלא להפך, המכוון היה ללמד לאדם מהות "טבע" (חבר מאמרים יד).
 28 לשון רבינו בהקדמתו לספר איוב: כי אין הפרש בעיון בין שנאמר פלוני צדיק ימלא
 ימיו ויחיה שמונים שנה בהשקט ולבטחה, ופלוני שאכל תרומה ימות וכו' ובין קריעת ים
 סוף ורדת הפגן מ' שנה ופסוקים והסרתי מחלה מקרבך (להלן כג, כה) ושלחתי רבו
 בתוככם (ויקרא כו, כב) וכו', ואין הפרש בין כלו תפלות דוד בן ישי, וחפלתו בכל יום,
 ובין כל הנסים כולם, וע"ע בדרשת הרמב"ן הנ"ל שמאריך במשנתו זו. 29 בראשית
 יז א, לעיל ו ב. 30 בכסף מווקף גורס: בעינו. 31 להלן כו יא.

ר' צדוק הכהן מלובלין - אור זרוע לצדיק ענין גלות מצרים עמוד יט

כידוע ענין פסח הוא בלתי שום השתדלות רק מצד רצון ה' יתברך כטענתם הללו עובדי עבודה זרה וכו' רק שה' יתברך נגלה והושיעם. זה מצד יחוסם שמצד זה שורשם טוב וקדוש וכמו שנתבאר לעיל כמה פעמים. וכן מורה מצה שנקרא בזוהר (ח"ב קפ"ג ב) מיכלא דמהימנותא רצה לומר אמונה כמו שנאמר (שמות י"ב, ל"ט) כי לא חמץ כי גורשו וגו' וגם צידה לא וגו' רק האמינו בה' שיפרנסם. ואמונה מצד ירושת היחוס כלשון חז"ל מאמינים בני מאמינים [ואתה אין סופך להאמין מצד לשון הרע שדברת על בני זה

בזוה"ק כי הז' ימים [* אכילת] מצה מועילים על כל השנה שיהי' דבוק האמונה בלי פעולת המצה עוד. והנה מצה נק' מיכלא דמהימנותא. ואיתא ביום הז' ויראו העם כו' ויאמינו. אף דגם מקודם כתיב ויאמן העם וישמעו כי פקד כו'. אך החילוק הוא שמקודם הי' האמונה תלוי בדבר מיוחד כי פקד וכי ראה כו'. אבל עכשיו כתיב ויאמינו בה' ממש בלי פעולת סיבה ודבר מיוחד. [וכן בסוכות כתיב ביום האחרון והיית אך שמח שמכל הימים נגמר השמחה להיות דבוק בעצם איש הישראלי כנ"ל]:

בפסוק משכני אחרִיך נרוצה. לשון ריצה ולשון רצון. כי מתחלה הוציאנו הבורא ית' ביד חזקה שלא היינו ראויין לגאולה וגם כ' משכו שהי' קשה להם לפרוש מע"ז [גם רמז לדבר כתיב התם אם לא ביד חזקה כו' אמלוך עליכם כו' כמו כן יד חזקה דהכא מתפרש כן והבן] לכן נק' לחם עוני מיכלא דמהימנותא פי' שאין משיגין עדיין טובות הבורא רק להיות נמשך אחריו גם בלי טעם בדרך אמונה.

שם משמאל ויקרא פרשת שמיני

בזוה"ק מצה היא מיכלא דמהימנותא, והיינו שמביאה אמונה בלב ישראל, וכמו במצרים אחר אכילת המצה הלכו אחר ה' במדבר בארץ לא זרועה, אף שלפי השקפת השכל האנושי היו מעותדים למות ברעב, לא התחכמו לחשוב אלא האמינו בה' ויצאו, כן לדורות אכילת המצה מביאה אמונה בלב האדם.

ירמיהו

פרק ב

א ויהי דבר יי אלי לאמר: ב הלך וקראת באזני ירושלים לאמר כה אמר יי זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולתיך לכתף אחרי במדבר בארץ לא זרועה: ג קדש ישראל ליי ראשית תבואתה כל אכליו יאשמו רעה תבא אליהם נאם יי: ד שמעו דבר יי בית יעקב וכל משפחות בית ישראל: ה כה אמר יי מה מצאו אבותיכם בי עול כי רחמו מעלי וילכו אחרי ההבל ויהבלו: ו ולא אמרו איה המעלה אתנו מארץ מצרים המוליק אתנו במדבר בארץ ערבה ושוחה בארץ ציה וצלמות בארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם: ז ואביא אתכם אל ארץ הכרמל לאכל פריה וטובה ותבאו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמותם לתועבה: ח הכהנים לא אמרו איה יי ותפשי התורה לא ידעוני והרעים פשעו בי והנבאים נבאו בבעל ואחרי לא יעלו הלכו: ט לכן עד אריב אתכם נאם יי ואת בני בניכם אריב: י כי עברו איי כתיים וראו וקדר שלחו והתבוננו מאד וראו הן היתה כזאת: יא ההימיר גוי אלהים והמה לא אלהים ועמי המיר כבודו בלוא יועיל: יב שמו שמים על זאת ושערו קרבו מאד נאם יי: יג כי שתים רעות עשה עמי אתי עזבו מקור מים חיים לחצב להם בארות בארות נשברים אשר לא יכלו המים: יד העבד ישראל אם יליד בית הוא מדוע היה לבז: טו עליו ישאגו כפרים נתנו קולם וישיתו ארצו לשמה עריו נצתו מבלי ישב: טז גם בני נף ותחפנחס ירעו קדקד: יז הלוא זאת תעשה לך עזבך את יי אלהיך בעת מולכך בדרך: יח ועתה מה לך לדרך מצרים לשמות מי שחור ומה לך לדרך אשר לשמות מי נהר: יט תיסרף רעתך ומשבותיך תזכחך ודעי ודאי כי רע ומר עזבך את יי אלהיך ולא פחדתי אליך נאם אדני אלהים צבאות: כ כי מעולם שברתי עלך נתקתי מוסרותיך ותאמרי לא אעבור כי על כל גבעה גבהה ותחת כל עץ רענן את צעה זנה: כא ואנכי נטעתיך שורק כלה זרע אמת ואיך נהפכת לי סורי הגפן נכריה: כב כי אם תכבסי בנתר ותרבי לך ברית נכתם עונך לפני נאם אדני אלהים: כג איך תאמרי לא נטמאתי אחרי הבעלים לא הלכתי ראי דרכך בגיא דעי מה עשית בכרה קלה משרכת דרכיך: כד פרה למד מדבר באות נפשה שאפה רוח תאנתה מי ישיבנה כל מבקשיה לא ייעפו בחדשה ומצאוה: כה מנעי רגלך מיחזק וגרונה מצמאה ותאמרי נואש לוא כי אהבתי זרים ואחריהם אלך: כו כבשת גנב כי ימצא כן הובישו בית ישראל המה מלכיהם שריהם וכהניהם ונביאיהם: כז אמרים לעץ אבי אתה ולאבן את ילדתנו כי פנו אלי ערף ולא פנים ובעת רעתם יאמרו קומה והושיענו: כח ואיה אלהיך אשר עשית לך יקומו אם יושיעוה בעת רעתך כי מספר עריה היו אלהיך יהודה: כט למה תריבו אלי כלכם פשעתם בי נאם יי: ל לשוא הכיתי את בניכם מוסר לא לקחו אכלה חרבכם נביאיכם כאריה משחית: לא הדור אתם ראו דבר יי המדבר הייתי לישראל אם ארץ מאפליה מדוע אמרו עמי רדנו לוא נבוא עוד אליך: לב התשכח בתולה עדיה כלה קשריה ועמי שכחוני ימים אין מספר: לג מה תיטבי דרכך לבקש אהבה לכן גם את הרעות למדת את דרכיך: לד גם בכנפיה נמצאו דם נפשות אביונים נקיים לא במחותרת מצאתים כי על כל אלה: לה ותאמרי כי נקיתי אך שב אפו ממני הנני נשפט אותך על אמרך לא חטאתי: לו מה תזלי מאד לשנות את דרכך גם ממצרים תבשי כאשר בשת מאשר: לז גם מאת זה תצאי וידיך על ראשך כי מאס יי במבטחיך ולא תצליחי להם

**בראשית
פרק מז**

א וַיְבֹא יוֹסֵף וַיִּגְדַּל לְפָרְעוֹה וַיֹּאמֶר אָבִי וְאָחָי וְצֹאנָם וּבְקָרָם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם בָּאוּ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וְהָנִים בְּאֶרֶץ גִּשְׁוֹן: **ב** וּמִקְצֵה אָחִיו לָקַח חַמְשָׁה אַנְשִׁים וַיִּצְגַם לְפָנָי פְּרֹעֹה: **ג** וַיֹּאמֶר פְּרֹעֹה אֵל אָחִיו מַה מַּעֲשִׂיכֶם וַיֹּאמְרוּ אֵל פְּרֹעֹה רַעַה צֹאן עֲבָדֶיךָ גַם אֲנַחְנוּ גַם אֲבוֹתֵינוּ: **ד** וַיֹּאמְרוּ אֵל פְּרֹעֹה לָגוֹר בְּאֶרֶץ בָּאוּ כִּי אִין מִרְעָה לְצֹאן אֲשֶׁר לְעֲבָדֶיךָ כִּי כִבֵּד הִרְעַב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְעַתָּה יָשְׁבוּ נָא עֲבָדֶיךָ בְּאֶרֶץ גִּשְׁוֹן: **ה** וַיֹּאמֶר פְּרֹעֹה אֵל יוֹסֵף לֵאמֹר אָבִיךָ וְאָחֶיךָ בָּאוּ אֵלַיךָ: **ו** אֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָנֶיךָ הוּא בְּמִיטֵב הָאָרֶץ הוֹשֵׁב אֶת אָבִיךָ וְאֶת אָחֶיךָ יֵשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גִּשְׁוֹן וְאִם יָדַעְתָּ וְיֵשׁ בָּם אֲנָשִׁי חָיִל וְשִׁמְתָם שְׂרֵי מְקֹנָה עַל אֲשֶׁר לִי: **ז** וַיְבֹא יוֹסֵף אֶת יַעֲקֹב אָבִיו וַיַּעֲמְדֵהוּ לְפָנָי פְּרֹעֹה וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת פְּרֹעֹה: **ח** וַיֹּאמֶר פְּרֹעֹה אֵל יַעֲקֹב כְּמָה יָמֵי שְׁנֵי חַיֶּיךָ: **ט** וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֵל פְּרֹעֹה יָמֵי שְׁנֵי מַגֹּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה מַעֲט וָרַעִים הָיוּ יָמֵי שְׁנֵי חַיֶּי וְלֹא הִשְׁיִגוּ אֶת יָמֵי שְׁנֵי חַיֶּי אֲבֹתִי בְיַמֵּי מַגֹּרֵיהֶם: **י** וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת פְּרֹעֹה וַיֵּצֵא מִלְּפָנָי פְּרֹעֹה: **יא** וַיּוֹשֵׁב יוֹסֵף אֶת אָבִיו וְאֶת אָחִיו וְיִתְנוּ לָהֶם אֲחוּזָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּמִיטֵב הָאָרֶץ בְּאֶרֶץ רַעַמְסֵס כַּאֲשֶׁר צִוָּה פְּרֹעֹה: **יב** וַיַּכְלִכַּל יוֹסֵף אֶת אָבִיו וְאֶת אָחִיו וְאֶת כָּל בֵּית אָבִיו לָחֵם לְפִי הַטָּף: **יג** וְלָחֵם אִין בְּכָל הָאָרֶץ כִּי כִבֵּד הִרְעַב מֵאֹד וַתִּלָּה אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶרֶץ כְּנָעַן מִפְּנֵי הִרְעַב: **יד** וַיִּלְקֹט יוֹסֵף אֶת כָּל הַכֶּסֶף הַנּוֹמָצָא בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ כְּנָעַן בַּשֶּׁבֶר אֲשֶׁר הֵם שֹׁבְרִים וַיְבֹא יוֹסֵף אֶת הַכֶּסֶף בְּיָתֵהּ פְּרֹעֹה: **טו** וַיִּתֵּם הַכֶּסֶף מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמֵאֶרֶץ כְּנָעַן וַיְבֹאוּ כָּל מִצְרַיִם אֵל יוֹסֵף לֵאמֹר הִבֵּה לָנוּ לָחֵם וְלָמָּה נָמוּת נִגְדָּךְ כִּי אֲפֹס כֶּסֶף: **טז** וַיֹּאמֶר יוֹסֵף הִבּוּ מִקְנֵיכֶם וְאֶתְנֶנָּה לָכֶם בְּמִקְנֵיכֶם אִם אֲפֹס כֶּסֶף: **יז** וַיְבִיאוּ אֶת מִקְנֵיהֶם אֵל יוֹסֵף וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף לָחֵם בְּסוּסִים וּבְמִקְנֵה הַצֹּאן וּבְמִקְנֵה הַבְּקָר וּבְחֲמֹרִים וַיִּנְהַלֵּם בְּלָחֵם בְּכָל מְקֹנָהֶם בַּשָּׁנָה הַהוּא: **יח** וַתִּתֵּם הַשָּׁנָה הַהוּא וַיְבֹאוּ אֵלָיו בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּת וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא נִכְחַד מֵאֲדָנֶי כִּי אִם תֵּם הַכֶּסֶף וּמְקֹנָה הַבְּהֵמָה אֵל אֲדָנֶי לֹא נִשְׂאָר לְפָנָי אֲדָנֶי בְּלֹתֵי אִם גֹּוִיתָנוּ וְאֲדַמְתָּנוּ: **יט** לָמָּה נָמוּת לַעֲיֵינֶיךָ גַם אֲנַחְנוּ גַם אֲדַמְתָּנוּ קִנְיָה אֶתְנוּ וְאֶת אֲדַמְתָּנוּ בְּלָחֵם וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְאֲדַמְתָּנוּ עֲבָדִים לְפְרֹעֹה וְתָן זֶרַע וְנַחֲיָה וְלֹא נָמוּת וְהֵאֲדַמָּה לֹא תִשָּׁם: **כ** וַיִּקַּן יוֹסֵף אֶת כָּל אֲדַמַּת מִצְרַיִם לְפְרֹעֹה כִּי מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שְׂדֵהוּ כִּי חִזַּק עֲלֵהֶם הִרְעַב וַתִּהְיֶה הָאָרֶץ לְפְרֹעֹה: **כא** וְאֶת הָעַם הָעֵבֶר אֹתוֹ לְעָרִים מִקְצֵה גְבוּל מִצְרַיִם וְעַד קִצְהוֹ: **כב** רַק אֲדַמַּת הַכְּהֵנִים לֹא קָנָה כִּי חִזַּק לַכְּהֵנִים מֵאֵת פְּרֹעֹה וְאָכְלוּ אֶת חֲקָם אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם פְּרֹעֹה עַל כֵּן לֹא מָכְרוּ אֶת אֲדַמְתָּם: **כג** וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֵל הָעַם הִן קָנִיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם וְאֶת אֲדַמְתְּכֶם לְפְרֹעֹה הֵא לָכֶם זֶרַע וְזָרַעְתֶּם אֶת הָאֲדָמָה: **כד** וְהָיָה בַּתְּבוּאָה וּנְתַתֶּם חֲמִישִׁית לְפְרֹעֹה וְאַרְבַּע הַיִּדֹת יִהְיֶה לָכֶם לְזֶרַע הַשָּׂדֶה וְלֹאֲכַלְכֶם וְלֹאֲשֶׁר בְּבִיתְכֶם וְלֹאֲכָל לְטַפְכֶם: **כה** וַיֹּאמְרוּ הַחַיִּיתָנוּ נִמְצָא חֵן בְּעֵינֵי אֲדָנֶי וְהִיִּינוּ עֲבָדִים לְפְרֹעֹה: **כו** וַיִּשָּׁם אֹתָהּ יוֹסֵף לְחֹק עַד הַיּוֹם הַזֶּה עַל אֲדַמַּת מִצְרַיִם לְפְרֹעֹה לְחֹמֶשׁ רַק אֲדַמַּת הַכְּהֵנִים לְבָדָם לֹא הִיְתָה לְפְרֹעֹה: **כז** וַיָּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גִּשְׁוֹן וַיִּאָּחֲזוּ בָּהּ וַיִּפְרוּ וַיִּדְּבּוּ מֵאֹד: **כח** וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְהִי יָמֵי יַעֲקֹב שְׁנֵי חַיִּיו שְׁבַע שָׁנִים וְאַרְבַּעִים וּמֵאֵת שָׁנָה: **כט** וַיִּקְרְבוּ יָמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוּת וַיִּקְרָא לְבָנָו לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ אִם נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יַרְכְּי וְעַשִׂיתָ עִמָּדִי חֶסֶד וְאַמַּת אֵל נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם: **ל** וְשִׁכַּבְתִּי עִם אֲבֹתִי וְנִשְׁאַתְנִי מִמִּצְרַיִם וּקְבַרְתָּנִי בְּקַבְרֹתָם וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אַעֲשֶׂה כְּדַבְּרֶךָ: **לא** וַיֹּאמֶר הַשִּׁבְעָה לִּי וַיִּשְׁבַּע לוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה:

בניצני זרם - 26/11/2017

והיוניברז אולפיק - בניצני זרם זאקו וולטיק

יט א מר מלח האמת
עמית הלל פ:
כ ב מר מר מר מר
הוא הלל פ:
כא ב מר מר מר מר
עמית הלל פ:
כב ב מר מר מר מר
משה הלל פ:
כג ב מר מר מר מר
כד ב מר מר מר מר
עמית הלל פ:

שימוה מקובצת

ל' לאבי מר איב
ל' מרדשוהו מר קאי
לקולא: [] תהא אהא
אכול: [] קרקע סמון
אמור: [] לירי ער
שמוכר את: [] ביתו
עיר רשי דר ב כ"ט:
[] עניא לא תבוב ניהא
לאביש דלובין ליה
בריהי תיב ליהא תמוק:
[] קרא רהא גבי:
[] והלך זה ובעיה
כומר לעבורת כוכבים:
[] תמיר עליה אסר:
[] ואימא היב דעברי
תרוי ופחלי ויהא דרין
היב ופחלי ליה לי
וקשה כין ולא איירי
בהמיה או הכסוף
ולעולם הוא נתון כאשר
קנאו לר' שני לפה לי
ומצא בפרושי הר"ר
אליקים הר"ל ואימא
להב אתו ור"ל קראי
להיב דעבר תרוי שני
רשמי' ופישי ארבי
שני והר הוא כנולא
יהיב דמי ארבע שומרי
לבעילי מכסף מקנאו לר'
תמכון הרמיס שקורה
היינו אס עור רבתי
כסופי עעבר
מחזי כסות ותן לו דמי
ארבע שנים משאר לר'
השקנן מקנאו וזמ מטע
ושאר בשנים וריו היב
דעבר ארבע ופישי תרוי
ועכשיו הוא נגאל ליהיב
ליה תרוי שני כמי
שני לפי תמכון (שהוא
סוח) (שומריהו) ענה
להיב אתי ולא לתקל
עליו לעולם כרמא דרשת
עביל וכן מצאתי בני
רשי סח"י: [] בדי
גאולתו הוא: [] אליעזר
כן יעקב אס: [] ואסו
עיר חמי' (שומריהו) מר
כסות דן: [] ר' הובא
מצא דומיא: [] הני
משכח מקסושי שני
דרוש ובקי: [] ישראל
ורומי לו קליפת השום:
[] תורה:
[] ותי לא הרגיש:
[] רביבא ריבית:
כתיב את ד' נמקי:
[] תעשה כומר שנוכר
למכורו כוכבים לחסות
עמיס דהשאר נמקי:
[] שנה
[] מכה:
מכירתה תיב חיה
נמקי: [] תנא ויהי
גלות פרט לנפוצי הרוב
את:
אן

רתניא כי טוב לו עמך. הכי ליחא כלל הספרים ונראה ללך
בגמתינה הכי דלויין זה כי אם סיפור דברים של העבר כי
אהבך ואת צימך כי טוב לו עמך ואין זה לויי אלא גרם כדליתא
בפישי כמותך כשכיר יהיה עמך דהיינו לויי: **ככמה** קשה אבקה
ש' שביעית. פירוש דהיינו סמורה
לדון זה עיקר האיסור דעיקר האיסור
הוא פירות חרישה והוא תמור ומגלן
דעל ידי סמורה נבלד קלקולים אלו
שמפסד כאלן שאין עליו דלמח על ידי
חרישה ורעייה דוקא הם נאים וי"ל
דהיינו מדה כנגד מדה ע"י שמכר
פירות שביעית הוא מזה לא אהר לו:
אך דעקך זה והנמכר לעבודת
כוכבים עצמה. לפי שסופן של
...שעבודת כוכבים ליעקב דרש הכי:
ואימא היבא דעבר תרתי ופישי
ד' כו'. פירש רש"י ולא
בכספיה והשפיע ממשמעו מניד ולי'ר
לר"י און זה כי אם מפשטיה דקרא
ובלא ימור שמעיין ליה ומשמע דרבי
נחמן בר יצחק מיתורא קא מפיין לן
גראה לפרט ואימא היבא דעבר תרתי
ופיש ארבע עימיה ליה ארבע מכסף
מקנאו צין הכסף צין השפיע והיבא
דעבר ארבע ופישי ליה תרתי עימיה
ליה תרתי כפי שני צין הכסף צין
השפיע ולהיב אתה יתורא דקרא
לעולם אתה תמון אלונין:
תני

רקאמור לא הרגיש ומאי שנה הכא דקאמר לא באת לירי כדריב הונא דקאמר
רב הונא כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה לו ס"ד אלא
אימא נעשית לו כהיתר (לא באת לירי) לסוף שלוח ברבית שנאמר (וכי ימוך
אחריך וגו' וכתוב) אל תקח מאתו נשך ותרבית) לא באת לירי עד שמוכר את
בתו שנאמר (וכי ימוכר איש [את] בתו לאמה ואע"פ דבתו בהאי עניינא
ליחא ניהא לאיניש דלויין ברתיה ולא ליויף לרבייתא דאילו הרת מוגרעא
ואולא ואילו הכא קא מוספא ואולא (לא באת לירי) לסוף שמוכר את עצמו
שנאמר (כי ימוך אחריך עמך ונמכר לך) לא לך אלא לגר שנאמר (לגר ולא
לגר צדק אלא לגר תושב שנאמר לגר תושב) משפחת גר זה העובד כוכבים
כשהוא אומר או לעקר (משפחת גר) זה הנמכר ונעשה משורת
לעבודת כוכבים עצמה א"ל הא אהרדיה קרא (ותנא רבי רבי ישמעאל
הואיל והלך (ומכר עצמו לעבודת כוכבים אידחה אבן אחר הנופל ת"ל
(ג) גאולת עולם תהיה לו וכיוכל יצא) אימא גאולה תהיה לו דלא
לישמע בעובדי כוכבים ולעולם לעיני פרונו נחמיר (אמר רב נחמן בר
יצחק כתיב) אם עוד רבות בשנים וכתוב (אם מעט נשאר בשנים וכי
יש שנים מרובות ויש שנים מועטות אלא נתרבה כספו כמסף מקנאו
נתמעט כספו כפי שניו) ואימא היבא דעבר תרתי ופישי ארבעי ליתב
ליה ארבע מכסף מקנאו והיבא דעבר ארבע ופישי תרתי ליתב ליה תרתי
כפי שניו א"כ נכתוב אם עוד רבות בשנים כפי שנים נתרבה כספו בשנים
מכסף מקנאו נתמעט כספו בשנים כפי שניו אמר רב יוסף דרשנשו רב נחמן
להני קראי כסוינו: לא ימוכר ברחוק כו': מנא הני מילי דת"ר (והשיגה ידו
יד עצמו שלא ילוח ויגאל) ומצא פרט למצויי שלא ימוכר ברחוק ויגאל בקרוב
ברע ויגאל ביפה (כדי גאולתו כדי) גאולה הוא גואל ואינו גואל לחצאיין
למימרא דמצא השתא משמע ורמינהו (ומצא) פרט למצויא עצמו מיכן
אמר רבי אליעזר (אם משיצאה אבן מתחת ידו הוציא הלה את
ר' ראשו וקיבלה פטור אלמא מצא מידי דאיתיה מעיקרא משמע אמר
רבא הכא מענינא דקרא והכא מענינא דקרא הכא דומיא דהשיגה ידו
מה השיגה ידו דהשתא אף מצא נמי דהשתא והכא (דומיא דיער
מה יער מילתא דאיתיה מעיקרא אף מצא מילתא דאיתיה מעיקרא:
ובהקדש כו'): מנא ה"מ (ד"ר) ואם גאל יגאל ימלמד שלוח גואל וגואל
לחצאיין אר"ש מה טעם לפי משמעינו כמוכר שדה אחוזה שיפה כרו' דשאם
הגיע יובל ולא נגאלה חזרת לבעלים כיוכל הורע כחו שאינו (לוה וגואל
ואינו גואל לחצאיין אבל מקדיש שדה אחוזה הוואיל שהורע כחו שאם
הגיע יובל ולא נגאלה יוצא לכהנים יפה כחו שלוח וגואל וגואל לחצאיין

הריני כבן עזאי בשוקי מבריא אמר ליה
ההוא מרבנא לאבי (איבא) למורדשינהו לחומרא מבזאי
לקולא ואיבא לחומרא לא סלקא דתריך
מדאקיל רחמנא גביה רתניא (כי טוב לו
עמך עמך במאכל עמך במזונה שלא) תהא
(אובל) פת נקיה והוא אוכל פת קיבר אתה
שורה יין ישן והוא שורה יין חדש אתה ישן
על גבי מוכין והוא ישן על גבי קרקע (מיכן
אמרו) הקונה עבר עברי כקונה ארון עצמו
ארבתי נחמיר עליה מדרבי יוסי ברבי חנינא
(דאמר רבי יוסי בר' חנינא בא וראה כמה
קשה אבקה של שביעית אדם נושא ונותן
בפירות שביעית לסוף מוכר את ממלטיו
שנאמר) בשנת היובל הוצאת מוכרו איש אל
אחוזתו וכתוב (וכי תמכרו מוכרו לעמך או
אן קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליר לא
הרגיש לסוף מוכר את שדותיו שנאמר (וכי
ימוך אחריך ומוכר מאחוזתו לא באת לירי
(לסוף מוכר את ביתו) שנאמר (ואיש כי
ימוכר בית מושב עיר חומה מאי שנה הרם

הריני כבן עזאי בשוקי
מבריא אמר ליה
ההוא מרבנא לאבי
לקולא ואיבא לחומרא
לא סלקא דתריך
מדאקיל רחמנא גביה
רתניא (כי טוב לו עמך
עמך במאכל עמך במזונה
שלא) תהא (אובל) פת
נקיה והוא אוכל פת
קיבר אתה שורה יין
ישן והוא שורה יין
חדש אתה ישן על גבי
מוכין והוא ישן על גבי
קרקע (מיכן אמרו) הקונה
עבר עברי כקונה ארון
עצמו ארבתי נחמיר
עליה מדרבי יוסי ברבי
חנינא (דאמר רבי יוסי
בר' חנינא בא וראה
כמה קשה אבקה של
שביעית אדם נושא ונותן
בפירות שביעית לסוף
מוכר את ממלטיו שנאמר)
בשנת היובל הוצאת
מוכרו איש אל אחוזתו
וכתוב (וכי תמכרו
מוכרו לעמך או אן קנה
מיד עמיתך דבר הנקנה
מיד ליר לא הרגיש
לסוף מוכר את שדותיו
שנאמר (וכי ימוך
אחריך ומוכר מאחוזתו
לא באת לירי (לסוף
מוכר את ביתו) שנאמר
(ואיש כי ימוכר בית
מושב עיר חומה מאי
שנה הרם

הריני כבן עזאי בשוקי
מבריא אמר ליה
ההוא מרבנא לאבי
לקולא ואיבא לחומרא
לא סלקא דתריך
מדאקיל רחמנא גביה
רתניא (כי טוב לו עמך
עמך במאכל עמך במזונה
שלא) תהא (אובל) פת
נקיה והוא אוכל פת
קיבר אתה שורה יין
ישן והוא שורה יין
חדש אתה ישן על גבי
מוכין והוא ישן על גבי
קרקע (מיכן אמרו) הקונה
עבר עברי כקונה ארון
עצמו ארבתי נחמיר
עליה מדרבי יוסי ברבי
חנינא (דאמר רבי יוסי
בר' חנינא בא וראה
כמה קשה אבקה של
שביעית אדם נושא ונותן
בפירות שביעית לסוף
מוכר את ממלטיו שנאמר)
בשנת היובל הוצאת
מוכרו איש אל אחוזתו
וכתוב (וכי תמכרו
מוכרו לעמך או אן קנה
מיד עמיתך דבר הנקנה
מיד ליר לא הרגיש
לסוף מוכר את שדותיו
שנאמר (וכי ימוך
אחריך ומוכר מאחוזתו
לא באת לירי (לסוף
מוכר את ביתו) שנאמר
(ואיש כי ימוכר בית
מושב עיר חומה מאי
שנה הרם

הנהגות הב"ח

(ב) רש"י ד"ה ומה וכו'
ל"ה הפ"ד ומה וכו'
קמנינע מדיון נט:

גליון הש"ס

גמ' דמפ"ק ש"ה
בריתא. ז"ל לפ"ק
שכר לא כמ"ל לא לא לר"ד
פ"ד ש"ה דר"מ:

רבינו גירסום

הריני כבן עזאי בשוקי
מבריא אמר ליה
ההוא מרבנא לאבי
לקולא ואיבא לחומרא
לא סלקא דתריך
מדאקיל רחמנא גביה
רתניא (כי טוב לו עמך
עמך במאכל עמך במזונה
שלא) תהא (אובל) פת
נקיה והוא אוכל פת
קיבר אתה שורה יין
ישן והוא שורה יין
חדש אתה ישן על גבי
מוכין והוא ישן על גבי
קרקע (מיכן אמרו) הקונה
עבר עברי כקונה ארון
עצמו ארבתי נחמיר
עליה מדרבי יוסי ברבי
חנינא (דאמר רבי יוסי
בר' חנינא בא וראה
כמה קשה אבקה של
שביעית אדם נושא ונותן
בפירות שביעית לסוף
מוכר את ממלטיו שנאמר)
בשנת היובל הוצאת
מוכרו איש אל אחוזתו
וכתוב (וכי תמכרו
מוכרו לעמך או אן קנה
מיד עמיתך דבר הנקנה
מיד ליר לא הרגיש
לסוף מוכר את שדותיו
שנאמר (וכי ימוך
אחריך ומוכר מאחוזתו
לא באת לירי (לסוף
מוכר את ביתו) שנאמר
(ואיש כי ימוכר בית
מושב עיר חומה מאי
שנה הרם

הריני כבן עזאי בשוקי
מבריא אמר ליה
ההוא מרבנא לאבי
לקולא ואיבא לחומרא
לא סלקא דתריך
מדאקיל רחמנא גביה
רתניא (כי טוב לו עמך
עמך במאכל עמך במזונה
שלא) תהא (אובל) פת
נקיה והוא אוכל פת
קיבר אתה שורה יין
ישן והוא שורה יין
חדש אתה ישן על גבי
מוכין והוא ישן על גבי
קרקע (מיכן אמרו) הקונה
עבר עברי כקונה ארון
עצמו ארבתי נחמיר
עליה מדרבי יוסי ברבי
חנינא (דאמר רבי יוסי
בר' חנינא בא וראה
כמה קשה אבקה של
שביעית אדם נושא ונותן
בפירות שביעית לסוף
מוכר את ממלטיו שנאמר)
בשנת היובל הוצאת
מוכרו איש אל אחוזתו
וכתוב (וכי תמכרו
מוכרו לעמך או אן קנה
מיד עמיתך דבר הנקנה
מיד ליר לא הרגיש
לסוף מוכר את שדותיו
שנאמר (וכי ימוך
אחריך ומוכר מאחוזתו
לא באת לירי (לסוף
מוכר את ביתו) שנאמר
(ואיש כי ימוכר בית
מושב עיר חומה מאי
שנה הרם

הריני כבן עזאי בשוקי
מבריא אמר ליה
ההוא מרבנא לאבי
לקולא ואיבא לחומרא
לא סלקא דתריך
מדאקיל רחמנא גביה
רתניא (כי טוב לו עמך
עמך במאכל עמך במזונה
שלא) תהא (אובל) פת
נקיה והוא אוכל פת
קיבר אתה שורה יין
ישן והוא שורה יין
חדש אתה ישן על גבי
מוכין והוא ישן על גבי
קרקע (מיכן אמרו) הקונה
עבר עברי כקונה ארון
עצמו ארבתי נחמיר
עליה מדרבי יוסי ברבי
חנינא (דאמר רבי יוסי
בר' חנינא בא וראה
כמה קשה אבקה של
שביעית אדם נושא ונותן
בפירות שביעית לסוף
מוכר את ממלטיו שנאמר)
בשנת היובל הוצאת
מוכרו איש אל אחוזתו
וכתוב (וכי תמכרו
מוכרו לעמך או אן קנה
מיד עמיתך דבר הנקנה
מיד ליר לא הרגיש
לסוף מוכר את שדותיו
שנאמר (וכי ימוך
אחריך ומוכר מאחוזתו
לא באת לירי (לסוף
מוכר את ביתו) שנאמר
(ואיש כי ימוכר בית
מושב עיר חומה מאי
שנה הרם

הריני כבן עזאי בשוקי
מבריא אמר ליה
ההוא מרבנא לאבי
לקולא ואיבא לחומרא
לא סלקא דתריך
מדאקיל רחמנא גביה
רתניא (כי טוב לו עמך
עמך במאכל עמך במזונה
שלא) תהא (אובל) פת
נקיה והוא אוכל פת
קיבר אתה שורה יין
ישן והוא שורה יין
חדש אתה ישן על גבי
מוכין והוא ישן על גבי
קרקע (מיכן אמרו) הקונה
עבר עברי כקונה ארון
עצמו ארבתי נחמיר
עליה מדרבי יוסי ברבי
חנינא (דאמר רבי יוסי
בר' חנינא בא וראה
כמה קשה אבקה של
שביעית אדם נושא ונותן
בפירות שביעית לסוף
מוכר את ממלטיו שנאמר)
בשנת היובל הוצאת
מוכרו איש אל אחוזתו
וכתוב (וכי תמכרו
מוכרו לעמך או אן קנה
מיד עמיתך דבר הנקנה
מיד ליר לא הרגיש
לסוף מוכר את שדותיו
שנאמר (וכי ימוך
אחריך ומוכר מאחוזתו
לא באת לירי (לסוף
מוכר את ביתו) שנאמר
(ואיש כי ימוכר בית
מושב עיר חומה מאי
שנה הרם

הריני כבן עזאי בשוקי
מבריא אמר ליה
ההוא מרבנא לאבי
לקולא ואיבא לחומרא
לא סלקא דתריך
מדאקיל רחמנא גביה
רתניא (כי טוב לו עמך
עמך במאכל עמך במזונה
שלא) תהא (אובל) פת
נקיה והוא אוכל פת
קיבר אתה שורה יין
ישן והוא שורה יין
חדש אתה ישן על גבי
מוכין והוא ישן על גבי
קרקע (מיכן אמרו) הקונה
עבר עברי כקונה ארון
עצמו ארבתי נחמיר
עליה מדרבי יוסי ברבי
חנינא (דאמר רבי יוסי
בר' חנינא בא וראה
כמה קשה אבקה של
שביעית אדם נושא ונותן
בפירות שביעית לסוף
מוכר את ממלטיו שנאמר)
בשנת היובל הוצאת
מוכרו איש אל אחוזתו
וכתוב (וכי תמכרו
מוכרו לעמך או אן קנה
מיד עמיתך דבר הנקנה
מיד ליר לא הרגיש
לסוף מוכר את שדותיו
שנאמר (וכי ימוך
אחריך ומוכר מאחוזתו
לא באת לירי (לסוף
מוכר את ביתו) שנאמר
(ואיש כי ימוכר בית
מושב עיר חומה מאי
שנה הרם

הריני כבן עזאי בשוקי
מבריא אמר ליה
ההוא מרבנא לאבי
לקולא ואיבא לחומרא
לא סלקא דתריך
מדאקיל רחמנא גביה
רתניא (כי טוב לו עמך
עמך במאכל עמך במזונה
שלא) תהא (אובל) פת
נקיה והוא אוכל פת
קיבר אתה שורה יין
ישן והוא שורה יין
חדש אתה ישן על גבי
מוכין והוא ישן על גבי
קרקע (מיכן אמרו) הקונה
עבר עברי כקונה ארון
עצמו ארבתי נחמיר
עליה מדרבי יוסי ברבי
חנינא (דאמר רבי יוסי
בר' חנינא בא וראה
כמה קשה אבקה של
שביעית אדם נושא ונותן
בפירות שביעית לסוף
מוכר את ממלטיו שנאמר)
בשנת היובל הוצאת
מוכרו איש אל אחוזתו
וכתוב (וכי תמכרו
מוכרו לעמך או אן קנה
מיד עמיתך דבר הנקנה
מיד ליר לא הרגיש
לסוף מוכר את שדותיו
שנאמר (וכי ימוך
אחריך ומוכר מאחוזתו
לא באת לירי (לסוף
מוכר את ביתו) שנאמר
(ואיש כי ימוכר בית
מושב עיר חומה מאי
שנה הרם

תורת אור השלם
(א) וקנה כי יאמר אלקי
לא אצא עמך כי
אצא עמך וקנה כי
בבא לו עמך:
(ב) וקנה כו':
(ג) שבעת תבל האת
השבת איש אל אשתו:
(ד) וקנה כו':
(ה) וקנה כו':
(ו) וקנה כו':
(ז) וקנה כו':
(ח) וקנה כו':
(ט) וקנה כו':
(י) וקנה כו':
(יא) וקנה כו':
(יב) וקנה כו':
(יג) וקנה כו':
(יד) וקנה כו':
(טו) וקנה כו':
(טז) וקנה כו':
(יז) וקנה כו':
(יח) וקנה כו':
(יט) וקנה כו':
(כ) וקנה כו':
(כא) וקנה כו':
(כב) וקנה כו':
(כג) וקנה כו':
(כד) וקנה כו':
(כה) וקנה כו':
(כו) וקנה כו':
(כז) וקנה כו':
(כח) וקנה כו':
(כט) וקנה כו':
(ל) וקנה כו':

הריני כבן עזאי בשוקי
מבריא אמר ליה
ההוא מרבנא לאבי
לקולא ואיבא לחומרא
לא סלקא דתריך
מדאקיל רחמנא גביה
רתניא (כי טוב לו עמך
עמך במאכל עמך במזונה
שלא) תהא (אובל) פת
נקיה והוא אוכל פת
קיבר אתה שורה יין
ישן והוא שורה יין
חדש אתה ישן על גבי
מוכין והוא ישן על גבי
קרקע (מיכן אמרו) הקונה
עבר עברי כקונה ארון
עצמו ארבתי נחמיר
עליה מדרבי יוסי ברבי
חנינא (דאמר רבי יוסי
בר' חנינא בא וראה
כמה קשה אבקה של
שביעית אדם נושא ונותן
בפירות שביעית לסוף
מוכר את ממלטיו שנאמר)
בשנת היובל הוצאת
מוכרו איש אל אחוזתו
וכתוב (וכי תמכרו
מוכרו לעמך או אן קנה
מיד עמיתך דבר הנקנה
מיד ליר לא הרגיש
לסוף מוכר את שדותיו
שנאמר (וכי ימוך
אחריך ומוכר מאחוזתו
לא באת לירי (לסוף
מוכר את ביתו) שנאמר
(ואיש כי ימוכר בית
מושב עיר חומה מאי
שנה הרם

הריני כבן עזאי בשוקי
מבריא אמר ליה
ההוא מרבנא לאבי
לקולא ואיבא לחומרא
לא סלקא דתריך
מדאקיל רחמנא גביה
רתניא (כי טוב לו עמך
עמך במאכל עמך במזונה
שלא) תהא (אובל) פת
נקיה והוא אוכל פת
קיבר אתה שורה יין
ישן והוא שורה יין
חדש אתה ישן על גבי
מוכין והוא ישן על גבי
קרקע (מיכן אמרו) הקונה
עבר עברי כקונה ארון
עצמו ארבתי נחמיר
עליה מדרבי יוסי ברבי
חנינא (דאמר רבי יוסי
בר' חנינא בא וראה
כמה קשה אבקה של
שביעית אדם נושא ונותן
בפירות שביעית לסוף
מוכר את ממלטיו שנאמר)
בשנת היובל הוצאת
מוכרו איש אל אחוזתו
וכתוב (וכי תמכרו
מוכרו לעמך או אן קנה
מיד עמיתך דבר הנקנה
מיד ליר לא הרגיש
לסוף מוכר את שדותיו
שנאמר (וכי ימוך
אחריך ומוכר מאחוזתו
לא באת לירי (לסוף
מוכר את ביתו) שנאמר
(ואיש כי ימוכר בית
מושב עיר חומה מאי
שנה הרם

הריני כבן עזאי בשוקי
מבריא אמר ליה
ההוא מרבנא לאבי
לקולא ואיבא לחומרא
לא סלקא דתריך
מדאקיל רחמנא גביה
רתניא (כי טוב לו עמך
עמך במאכל עמך במזונה
שלא) תהא (אובל) פת
נקיה והוא אוכל פת
קיבר אתה שורה יין
ישן והוא שורה יין
חדש אתה ישן על גבי
מוכין והוא ישן על גבי
קרקע (מיכן אמרו) הקונה
עבר עברי כקונה ארון
עצמו ארבתי נחמיר
עליה מדרבי יוסי ברבי
חנינא (דאמר רבי יוסי
בר' חנינא בא וראה
כמה קשה אבקה של
שביעית אדם נושא ונותן
בפירות שביעית לסוף
מוכר את ממלטיו שנאמר)
בשנת היובל הוצאת
מוכרו איש אל אחוזתו
וכתוב (וכי תמכרו
מוכרו לעמך או אן קנה
מיד עמיתך דבר הנקנה
מיד ליר לא הרגיש
לסוף מוכר את שדותיו
שנאמר (וכי ימוך
אחריך ומוכר מאחוזתו
לא באת לירי (לסוף
מוכר את ביתו) שנאמר
(ואיש כי ימוכר בית
מושב עיר חומה מאי
שנה הרם

הריני כבן עזאי בשוקי
מבריא אמר ליה
ההוא מרבנא לאבי
לקולא ואיבא לחומרא
לא סלקא דתריך
מדאקיל רחמנא גביה
רתניא (כי טוב לו עמך
עמך במאכל עמך במזונה
שלא) תהא (אובל) פת
נקיה והוא אוכל פת
קיבר אתה שורה יין
ישן והוא שורה יין
חדש אתה ישן על גבי
מוכין והוא ישן על גבי
קרקע (מיכן אמרו) הקונה
עבר עברי כקונה ארון
עצמו ארבתי נחמיר
עליה מדרבי יוסי ברבי
חנינא (דאמר רבי יוסי
בר' חנינא בא וראה
כמה קשה אבקה של
שביעית אדם נושא ונותן
בפירות שביעית לסוף
מוכר את ממלטיו שנאמר)
בשנת היובל הוצאת
מוכרו איש אל אחוזתו
וכתוב (וכי תמכרו
מוכרו לעמך או אן קנה
מיד עמיתך דבר הנקנה
מיד ליר לא הרגיש
לסוף מוכר את שדותיו
שנאמר (וכי ימוך
אחריך ומוכר מאחוזתו
לא באת לירי (לסוף
מוכר את ביתו) שנאמר
(ואיש כי ימוכר בית
מושב עיר חומה מאי
שנה הרם

הריני כבן עזאי בשוקי
מבריא אמר ליה
ההוא מרבנא לאבי
לקולא ואיבא לחומרא
לא סלקא דתריך
מדאקיל רחמנא גביה
רתניא (כי טוב לו עמך
עמך במאכל עמך במזונה
שלא) תהא (אובל) פת
נקיה והוא אוכל פת
קיבר אתה שורה יין
ישן והוא שורה יין
חדש אתה ישן על גבי
מוכין והוא ישן על גבי
קרקע (מיכן אמרו) הקונה
עבר עברי כקונה ארון
עצמו ארבתי נחמיר
עליה מדרבי יוסי ברבי
חנינא (דאמר רבי יוסי
בר' חנינא בא וראה
כמה קשה אבקה של
שביעית אדם נושא ונותן
בפירות שביעית לסוף
מוכר את ממלטיו שנאמר)
בשנת היובל הוצאת
מוכרו איש אל אחוזתו
וכתוב (וכי תמכרו
מוכרו לעמך או אן קנה
מיד עמיתך דבר הנקנה
מיד ליר לא הרגיש
לסוף מוכר את שדותיו
שנאמר (וכי ימוך
אחריך ומוכר מאחוזתו
לא באת לירי (לסוף
מוכר את ביתו) שנאמר
(ואיש כי ימוכר בית
מושב עיר חומה מאי
שנה הרם

**שמות
פרק יד**

א וַיְדַבֵּר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּשְׁבוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי פִי הַחִירֹת בֵּין מִגְדַּל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בַעַל צְפֹן וְנָכְחוּ תַחְנוּ עַל הַיָּם: ג וְאָמַר פְּרַעֲהַ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל נְבָכִים הֵם בְּאַרְץ סֹגֵר עָלֵיהֶם הַמִּדְבָּר: ד וְחֻזְקָתִי אֶת לֵב פְּרַעֲהַ וְרַדְף אַחֲרֵיהֶם וְאֶפְכְּדָה בַּפְּרַעֲהַ וּבְכָל חִילוֹ וַיְדַעוּ מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יי וַיַּעֲשׂוּ כֵן: ה וַיִּגְדַּל לְמִלְחָה מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעַם וַיִּהְיֶה לְלִבָּב פְּרַעֲהַ וַעֲבָדֵיו אֶל הָעַם וַיֹּאמְרוּ מַה זֹאת עָשִׂינוּ כִּי שָׁלַחְנוּ אֶת יִשְׂרָאֵל מִעֲבָדֵנוּ: ו וַיֹּאסֶר אֶת רַכְבּוֹ וְאֶת עֲמוֹ לָקַח עִמּוֹ: ז וַיִּקַּח שֵׁשׁ מֵאוֹת רֶכֶב בַּחֹזֶר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם וְשָׁלְשָׁם עַל כָּלוֹ: ח וַיַּחֲזֹק יי אֶת לֵב פְּרַעֲהַ מְלָךְ מִצְרַיִם וַיְרַדֵּף אַחֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִצְאִים בְּיַד רָמָה: ט וַיְרַדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁיִגּוּ אוֹתָם חֲזִינִים עַל הַיָּם כָּל סוּס רֶכֶב פְּרַעֲהַ וּפָרָשָׁיו וְחִילוֹ עַל פִּי הַחִירֹת לִפְנֵי בַעַל צְפֹן: י וּפְרַעֲהַ הִקְרִיב וַיִּשְׂאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֵינֵיהֶם וְהִנֵּה מִצְרַיִם נֹסְעִים אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל יי: יא וַיֹּאמְרוּ אֵל מֹשֶׁה הַמַּבְלִי אֵין קִבְרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתֵּנוּ לְמוֹת בַּמִּדְבָּר מַה זֹאת עָשִׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיאֵנוּ מִמִּצְרַיִם: יב הֲלֹא זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חַדְל מִמֶּנּוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבַד אֶת מִצְרַיִם מִמֹּתֵנוּ בַּמִּדְבָּר: יג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעַם אֵל תִּירָאוּ הַתִּיַצְבוּ וַיֵּרָאוּ אֶת יְשׁוּעַת יי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לְרֹאֲתָם עוֹד עַד עוֹלָם: יד יי יִלָּחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרֹשׁוּ: טו וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה מַה תִּצְעַק אֵלַי דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ: טז וְאַתָּה הָרַם אֶת מַטְּךָ וּנְטָה אֶת יָדְךָ עַל הַיָּם וּבִקְעָהוּ וַיָּבֵאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֵּשָׁה: יז וְאֲנִי הִנְנִי מִחֲזֹק אֶת לֵב מִצְרַיִם וַיָּבֵאוּ אַחֲרֵיהֶם וְאֶפְכְּדָה בַּפְּרַעֲהַ וּבְכָל חִילוֹ בְּרַכְבּוֹ וּבַפָּרָשָׁיו: יח וַיְדַעוּ מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יי בַּהֲכַבְדִּי בַּפְּרַעֲהַ בְּרַכְבּוֹ וּבַפָּרָשָׁיו: יט וַיִּסַּע מֶלֶךְ הָאֱלֹהִים הַהֲלֹךְ לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּלָּךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיִּסַּע עִמּוֹד הָעֲנַן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֹד מֵאַחֲרֵיהֶם: כ וַיָּבֵא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעֲנַן וַיַּחֲשֹׁף וַיֹּאֲרֶה אֶת הַלְּלָהּ וְלֹא קָרַב זֶה אֶל זֶה כָּל הַלְּלָהּ: כא וַיִּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַיָּם וַיִּזְלַךְ יי אֶת הַיָּם בְּרוּחַ קֳדָיִם עֲזָה כָּל הַלְּלָהּ וַיִּשָּׁם אֶת הַיָּם לַחֲרֹבָה וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם: כב וַיָּבֵאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֵּשָׁה וְהַמַּיִם לָהֶם חוֹמָה מִיַּמִּינָם וּמִשְׁמָאלָם: כג וַיְרַדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֵאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּס פְּרַעֲהַ רַכְבּוֹ וּפָרָשָׁיו אֶל תוֹךְ הַיָּם: כד וַיְהִי בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף יי אֶל מַחֲנֵה מִצְרַיִם בַּעֲמוּד אֵשׁ וַעֲנַן וַיִּהְיֶה אֶת מַחֲנֵה מִצְרַיִם: כה וַיִּסַּר אֶת אַפּוֹ מִרְכַּבְתָּיו וַיִּנְהַגְהוּ וּבְכַבְדָּתוֹ וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יי נִלְחָם לָהֶם בְּמִצְרַיִם: כו וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה נְטָה אֶת יָדְךָ עַל הַיָּם וַיֵּשְׁבוּ הַמַּיִם עַל מִצְרַיִם עַל רַכְבּוֹ וְעַל פָּרָשָׁיו: כז וַיִּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַיָּם וַיֵּשֶׁב הַיָּם לַפְּנוֹת בְּקֹר לְאִיתָנוּ וּמִצְרַיִם נָסִים לְקִרְאָתוֹ וַיִּנְעַר יי אֶת מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם: כח וַיֵּשְׁבוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת הָרֶכֶב וְאֶת הַפָּרָשִׁים לְכָל חִיל פְּרַעֲהַ הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא נִשְׁאַר בָּהֶם עַד אֶחָד: כט וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בַּיַּבֵּשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לָהֶם חוֹמָה מִיַּמִּינָם וּמִשְׁמָאלָם: ל וַיִּוָּשַׁע יי בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיִּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵת עַל שֹׁפֵת הַיָּם: לא וַיִּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יי בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעַם אֶת יי וַיֹּאמְינוּ בַּיְיָ וּבַמֹּשֶׁה עַבְדּוֹ:

Handwritten signature: רבי - קהל ירושלים

שׁוֹר יִמֵּן מַעֲשֵׂה שׁוֹר בּוֹ לְהַצִּיל
 לְהַגֵּן לְמַלְט לְפָסַח וּלְהַצִּיל
 כְּוֵנוּ בְּמַלּוּאִים פְּסוּחִים בּוֹ לְהַצִּיל
 כְּמוֹ בָחַם וְאֵת בְּתִינוּ הַצִּיל :
 שׁוֹר מְכַפֵּר בְּעֲשׂוֹר מְשׁוּחִים בּוֹ כְּתִיבּוֹ
 סְלִיחָה מְצָאוּ שׁוֹכְבִים כְּהַעֲוֹו 10
 וְעַלֵּם דָּבָר בְּעֵדָה בּוֹ יֵאָהְבוּ
 וַיִּקְדוּ הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ :
 שׁוֹר עָלִי מְשׁוֹרְרִים בְּהִדְרַת-קֹדֶשׁ
 צְדָק הָיִיתָ רֵאשׁ לְנִיחּוּחֵי קֹדֶשׁ
 פִּשְׁעֵם לְמַחֹל לְשָׁרֵת בְּקֹדֶשׁ
 בְּאֵלָה מוֹעֲדֵי יי מְקַרְאֵי קֹדֶשׁ :
 שׁוֹר קָצַב לְחָגֵג כְּשׁוֹב וְעֵז בְּמָלָל
 שְׁלוֹשׁ כְּתִים גְּבוּרוֹת בָּם לְמַלְל
 רָנַן עָלֵינוּ קְרִיאַת הַלֵּל
 תוֹדָה וְקוֹל זְמֵרָה לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל :
 בַּק"ק הוסיפו בית זה :

סימן : יוסף (טוב עלם).

יִוְצְאֵי חֲפֹזוֹן / סִפְּקָם מְזוֹן / לְשִׁבְעַ וְלֹא לְרִזּוֹן / קְדוֹשׁ :

הוסי' גא"ק | כעשה גא"ק | שור חסי' גא"ק | להציל גא"ק | כְּוֵנוּ נַ פְּסוּחֵי בְּמַלּוּאִים הוסי' ק | פוסחים ק | בו חסי' גא"ק | למציל
 ק 8 ולמלט גא"ק | ולפסח ר | במדינת חם גא"ק | את רמ' 9 שור: אשר גא"ק | בעשור: בעשוחם ק | דבר ה' | בו
 חסי' גא"ק | יאהבו ק | אֵת כְּוֵנוּ אֵהְבוּ 10 מצאו: מצאו מ'ק | בו חוסי' ג'רף בם חוסי' מ'ק | 11-14 חסי' גא"ק | שור: אשר חוסי'
 ק | ולשרת ר משרת ק 12 צדק: צק חוסי' ק | צדק חוסי' ק | לראשם | ניחוחי מ'הקר | באלה... קודש חוסי' ק | 13-14 חסי'
 ג' 13 קָצַב ה' | לחג ה'ק | וכבש ה'ק בכבש מ'ר | ועז: ואיל חוסי' מ'ר | במלל: לליל ה'ק וליל ד' 14 כותות רמ' | במ
 חסי' ה'ק | להלל ק | לאחר הפומון: ואמרתם זבח פסח חוסי' נ

כ"י: אין בשום כ"י ||

אהרן ביום השמיני למלואים, ויק' ט ב. ימין ימין משמעו חזק, ור"ל הקב"ה ציוה ועודד. מעשה שור מעשה העגל. בו
 להציל ר"ל ציוה בו — בשור — להציל, כלומר לכפר, את מעשה השור, שהוא מעשה העגל. פסוחים ישראל שנאלו ממצרים.
 בו להציל גם הם נצטוו להביא עגל (שם ג) לכפרה על חטא העגל. על פי גירסת קטע הגניזה להצילי' נראה כי גם להצילי' משמעו
 כאן (או בטור אחר בבית זה) לעשות צלול, ללכן, כלומר להתכפר. 8 להגן וכר' המליצה ע"ש ישע' לא ה' גנון והציל פסוח
 והמליט". בחם במצרים שהוא בנו של חם לפי ברי' יו. 9 שור פר (ויק' טז ג). בעשור ביום הכפורים. משוחים הכהנים
 (שם, יא ומשנה יומא ד ב). כחויבו אם היו בידם עוונות. נעלם דבר פר העלם דבר, ויק' ד יג-יד. בעדה טנהודין אשר
 לפי ההלכה מביאים פר זה, עיין ספרא, חוכה, פרשה ד, יט ע"א. יאהבו יכופר עונם. 10 שובבים חוטאים ע"ש ירמ' ג יד
 ועוד. 11 שור פר של הלויים, במ' ח ה. משוררים בהדרת קודש ע"ש דה"ב כ כא. פשעם וכר' במ', שם, פסוק יב ואילך.
 12 צדק השור הוא חשוב. ראש לניחוחי קדש וכר' כלומר שהוא ראש הקרבנות בכל המועדים, עיין לעיל 'או על כל חיתו
 יערי', שורה 12. 13 לחגג לקרבן חגיגה לפי ספרי דברים קכט, עמ' 187: '...למה נאמר צאן וכקר (דכ' טז ב) צאן לפסח ובקר
 לחגיגה'. כבש ועז קרבן פסח. במלל בציווי, אך נראית הגירסה ללילי' (עיין ח"ג) ור"ל בליל הפסח. עלימו על כבש ועז
 של פסח. קריאת הלל בשעת שחיטתו (משנה פס' ה ז). 14 שלוש כיתים כחות, לפי המשנה פס' ה ה. גבורות בם למלל
 ע"ש תה' קו ב. תודה וקול זמרה ישע' נא ג. להודות ולהלל דה"א כג ל.

יוצאי חפזון ע"ש דכ' טז ג. מזון המן במדבר (לפי ההקשר בקרובה 'אלהים בצעורך' לר"י טוב עלם שממנה לקוח בית זה, עיין
 במבוא עמ' לו). לשובע ולא לרזון מליצה הלקוחה מסוף תפילות טל וגשם.

ובאיכותו, ובוהו אנו רואים הפזון. כי מחמת החפזון לא הספקנו לתת בו את כל הזמן, וכל מה שנצרך להם טוב ועשיר.

ונצטוונו באכילת לחם זה שכן זהו לחם המספר את מאורע החירות, שיצאנו בחפזון, כי לחם דל ועני מורה בעצם צורתו ומחלתו על לחם חפז. ובוהו אנו אוכלים מאכל שיש בו זכר ליציאה ממצרים, מאחר שיצאו בחפזון ולא הספיק בצקם להחמיץ ואכלו את לחמם כמצה, עושים אנו עניינים לזכרון אותה יציאה מעבדות לחירות, ואנו אוכלים את אותו לחם שאכלו אבותינו בשעת היציאה ההיא. לחם משונה המוכיח את החפזון שבו נעשה, ומזכיר את היציאה. ומאכל זה של זכרון, נקבע לנו לאכילתנו במשך כל ימי החג שבעת ימים.

חג המצות - חג הלחם

עם ישראל מזונם הוא מאת ה'

וגראה לבאר, כי בעומק יש באכילת המצה גם ביטוי נפלא לעצם תכנו הכללי של חירות עם ישראל. המצה מסמלת את כל מצבינו אשר נחודש מאז, מצבינו כעם ה', אשר ה' הוא אלוקינו והוא נעשה פודינו עזרינו ומגיננו. כאשר נעשה לאלוקינו משמעות הדבר היא שהוא יתברך מנהיג אותנו בהשגחה מיוחדת כאב הנושא את בניו ורועה את צאן מרעייתו ברחמים ובאהבה.

והנה הצורך הקבוע והבסיסי ביותר של האדם הוא המזון, והוא נאלץ בכל עת להתייגע ולמצוא את מזונו. אולם עם ישראל מזונם הוא מאת ה' בהיות שהם עמו המיוחד לו והוא משגיח עליהם בהשגחה מיוחדת הוא אשר מספק להם את מזונותיהם כמלך המנהיג את עמו. וזה עיקר מהותו של החג הזה, במה שהקב"ה לקחנו להיות אצלו. להיות סמוכים על שולחנו ואנו אוכלים משולחנו של מקום.

עיקר העבדות - בהיותנו תלויים וסמוכים על שלחן פרעה

ואמנם כל עת שהיינו עבדים חסרי ארץ ומקור מחיה, הרי היינו סמוכים על שולחן פרעה, וזו אחת מן הסיבות המרכזיות להשתעבדות המוחלטת לפרעה, בהיותנו תלויים בלחמו ומימיו. ועל כן כשאכלנו ה' ממצרים, משמעות הדבר היא שמעטת הקב"ה הוא המפרנס ונותן לנו לחם ומזון בהשגחה מיוחדת. כי מבלעדי סיפוק כל צרכינו במדבר

מצותו וזה המצות... מה היתה היציאה מועילה, ומני אז והלאה כל השנים... מה היתה היציאה מועילה, הרי ללא לחם שוב היינו חוזרים ומשתעבדים למצרים.

עצם אכילת לחם מורה על חירות

ומשום כך קבעה תורה את הסממן העיקרי של חג חירותנו באכילת לחם המצות. יש ציון והודאה על מה שנעשינו מאז סמוכים על שולחן ה' ביציאת מצרים נעשינו סמוכים על שולחן ה' אשר בזכות זה אנו פטורים מלהשתעבד לעם אחר, ויצאנו לחירות עולם. וענינו זה אנו חוגגים ע"י לחם - אלא שנבחר סוג לחם מסויים שמזכיר בצורתו את מאורע היציאה וניסיו. אולם יש כאן גם מטרה בעצם אכילת לחם שונה ומיוחד, עצם הלחם הוא המצין ומורה על החירות. ולא רק בזכרון המצה של החפזון, אלא זהו חג שאוכלים לחם מיוחד. כי 'לחם' כשנעצמו יש בו הוראה וביטוי של חירות וקיום עצמאי, אשר זאת יש לנו מאת ה'. (ויתכן שגם אלמלא היתה היציאה באופן של חפזון, גם אז היינו עושים חג עם לחם.) אמנם מכיון שהלחם הוא המזון התמידי על כן ציוותה תורה עלינו לציין זאת על ידי לחם משונה ומיוחד, כדי לבטא כי חירותנו והיותנו לעם בן חורין, ביטויה הוא בלחם מאת ה', המעניק לנו מלחמו וסומך אותו על שולחנו.

ונפלאים הדברים כי ביוצרות לשבת הגדול, אומרים (בקטע המרכזי של הפיוט הנאמר בקור) - יוצאי חיפזון סיפקס מזון, לשובע ולא לרזון-קדוש. הרי להדיא שאותו מזון שסיפקס בעת היציאה, זה עניינו של חג המצות, שסיפקס מזון לשובע מאז יציאתם ממצרים.

חירות מתבטאת בלחם, עבדות היא - חוסר לחם. אולם מכיון שלחם מסוג מצה היה מאכלם בעת היציאה, לכך קבעה תורה כי המצה היא שתציין את לחם הגאולה.

יציאת ישראל לחירות - סמוכים על שולחנו של הקב"ה

עיקר מציאותו של בן חורין - בלחמו המזונן לו לאכילה. עיקר מציאותו והיותו של האדם כמציאות עצמאית ובן חורין, היא בלחמו המזונן לו לאכילה. מי שאין לו לחם הרי הוא מוכר עצמו לעבד ומאבד את חירותו. ונעשה מאוכלי שולחן אדונו. וכפי שמצינו שעבד כהן אוכל בתרומה, כי חלק מרכזי במציאות

הזיינו דירת ערוא. אך פטרי שהשמחה שאנו חוגגים עמה היא במה שיש לנו דיונים ומגורים טובים מאת ה'. וכמ"כ החירות מתבטאת במה שיש לאדם מזון עצמי לקיום. כאשר ביד מזון משל, הרי הוא בן חורין. אלא שמציינים זאת על ידי לחם ענו, כאשר היה בהחלט הדבר בעת המאולה. שנתן לנו ה' לחם ערא.

מצה יליכלא דמהימנותא - הסוכה צילא דמהימנותא

ואמנם בזוהר הקדוש נקראת המצה 'מיללא דמהימנותא' והסוכה נקראת: צילא דמהימנותא, ועל פי המבואר כאן, יתפרשו הדברים. כי כל ענין המצה הוא, שהיא לחם ה'. היינו מילכלא דמהימנותא - אשר הוא יתבוד מספק לחם כל מאכלים וכן הסוכות הם צילא דמהימנותא - צל ה', בסוכות אנו שמתים וחוגגים על כך שיש לנו בית מאת ה'. תג הסוכות הוא זג הבתים - צילא דמהימנותא. ותג המצות הוא זג הלחם - מילכלא דמהימנותא.

האוכל תמץ - בוטש בלחם ה'

בזוהר ובספ"ק נקרא תמץ על שם הסיטרא אחרא

בזוהר (ת"ב דף מ ע"א) ובספ"ק נקרא תמץ על שם הסיטרא אחרא, ודבר זה צריך ביאור. ועוד תמות שהרי כל השנה תמץ מותג. ועיין שם בזוהר שבזוהר אישאר ימות השנה אין כל פגם ושמן באיכלת תמץ.]

אכן לפי דברינו מבואר שפיר, כי לפי מה שביארנו שאיכלת המצה באה ללמדנו שאנו סמוכים ממיד על שולחנו של ה', ומעצמינו אין לנו כלום. נמצא כי האוכל תמץ בפסח הוא פונה עורך מלאכל את לחם ה', וסד לאכול מלחם אחר. וכאילו ה"י יש לו לחם מרשות אחרת. וזה כוונת הזוה"ק שתמץ הוא מצד הסי"א. והמצה היא לחם ה' - מילכלא דמהימנותא, ואין הכוונה שהמצה היא לחם קודש, אלא היא לחם של ה' ומשולחנו שהוא עורך לנו, כשם שהסוכה היא צילא דמהימנותא.

בפסח התמץ נמשל לצילא - משום שמתחלק מלחם ה' - כוהן ועוצים יד

בגמ הפסח תמץ נמשל לצילא. כי האוכל תמץ, לבנו פונה מלחם ה', ואומר כוהן ועוצים יד עשה לי את החיל הזה. כלומר שאינו רוצה לסמוך על לחם ה', ומעדיף לאכול

לכתב אחרי במדבר בארץ לא זרועה

השליכו עליי יהבם ושמו בו מפתחם שיעלכלם במדבר

אזרח שעה כאשר יצאו בני ישראל ממצרים אל המדבר ולא ידעו מה יאכלו, ועם זאת הלכו אחריו בבטחון ומר על הבטחתו של הקב"ה, אכן נחשב להם הדבר לכותב נתיב והקב"ה מתמאי בישראל ואומר 'זכרתי לך חסד נעורך אהבת כלולתיך לכתב אחרי במדבר בארץ לא זרועה' (ויקרא ב) כאשר נתאספו כל ישראל אהבתם על מנת לצאת אל המדבר. היה על כל אחד לחתת ולחשתתם על כך, כי היאן יצאו אל המדבר ואין בידם מזון - זגם צידה לא עשו להם. ואך יצאו אל ארץ ציה וחורב.

ואם כי היו משועבדים במצרים בסבל רב, עם זאת הרי מקור חייתם היה במצרים ושם הייתה פריסתם מצויה בארץ אומן. והרי במדבר אין מאומה, וימותו ברוב. וכל זאת לא תרחו אחרי השכינה, ויצאו אחרי ה' והשליכו עליי יהבם ושמו בו מפתחם שיעלכלם במדבר.

בכריתת את ה' האמהות' - זרע האמהות

ונמצא שבמקביל לכך שהקב"ה היטיב עם ישראל בכל שנטלם תחת חסותו להמלינם בהשגחה מיוחדת ומסב אותם על שולחנו. גם בני ישראל כיבדו את ה' באותו המאורע, וזהו כאן מקביל זה לעימות זה, בחינת 'את ה' האמהות' - זרע האמהות. וכמילא עשו חסד עם השכינה - 'חסד נעורך אהבת כלולתיך', כאשר יתרו על הודאוי בשולחו פריעה שאכלו ממנו עד עכשיו, והלכו לחסות בצילו של הקב"ה - וכך ניתן לפדוש את הפסוק בשיר השירים 'צילו חסודתי ושבתי' - זה סוכות, כלומר שנתנו לנו חסותו והגנתו, 'זפרינו מתוק לחי' - זה פסח, כלומר שנתנו לנו מזוננו.

זג המצוות - על המזון, זג הסוכות - על הדיונים

ויש לדמות זאת לחם הסוכות, ששם מפורש בתורה הטעם - 'בסוכות חשבו וגו' למען ידעו דורותיכם כי בסוכות חושבתי את בני ישראל', ואינא למיד שהיו סוכות ממש. והרי הודאוי אינו באים לציינ שה' נתן לנו זרע ערוא, בדייקא, אלא אנו באים לחזות ולשמעו על מה שה' נתן לנו זרעה. אך כדי לציינ כיצד התחיל הדבר שנתן לנו זרעה, מצינים זאת דויקא על ידי זרע ערא, כדי להיזכר באותו סוג דיון שהיה במדבר

מדרשות חז"ל מוכיח השייכות בין קרבן העומר לקח המצות

יש לחזות דבר זה מה שחדשו חז"ל בפסוק בפרשת ראה - שפור את חודש האביב ועשת פסח ומ' (דברים ט"א). שמתנו יליפנן דין עיבור שנים, דהיינו שמעברן את השנים בכדי שהעומר יהיה בשל בשדות וכמו שפירש רש"י שם - מקדם בואו שפור שיהא ראוי לאביב, ולקריב בו את מנחת העומר, ואם לא עבר את השנה, הרי לחדיא שמנחת העומר שייך הוא לתח הפסח. ולכן זמן הפסח נשמר להיות באביב של החבואה, כדי שתתקיים בו מנחת העומר בזמנו. ומוכח כי העומר הוא מדיעי המועד, והוא בא בקשר אחד עם מועד חודש האביב.

בדרשת חז"ל בפסוק ישש נמים תאכל מצות דקאי אודיש

וכן יש לחזות זאת ממה שפירשו חז"ל את הפסוק - ששח נמים תאכל מצות וניום השביעי עפרת לה' אלקיך (שם ח). ואמר בגמרא (מנחות סו.) בפסוק זה לענין אכילת תבואה חדשה נאמר, שכן כאן נאמר ששח נמים תאכל מצות, ובפרשת בא נאמר שבעת ימים תאכל מצות - זה כיצד, מצה שאי אוחה יכול לאכלה שבעה מן החדש, אחר יכול לאכלה ששה מן החדש.

ויש לעומתו, והלא כל דריג חדש מקומם הוא בפרשת העומר, היכא דכתיב - ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה (ויקרא כ"ג-ז). ואולי כאן מדבר במצות חג המצות, ואינו ענין לאיסור 'חדיש', ועוד מה משמיענו הכתוב שלא נאמר בפסח העומר ומה נחדש כאן.

אלא מובא בה לחדיא שאכילת החדש, יש לו שייכות לענין אכילת המצה בפסח, ולפי מה שבארנו הרי מוכן שענינים אחד הוא. דהיינו - שמחת היותנו סמוכים על שלחן ה', ואשר לכך גם מקריבין את העומר. כי מאותו חטעים שעושים חג המצות על זה שקמ"ד פדאנו מבינת עבדים, ונעשינו סמוכים על שלחן ה', אשר מעתה הוא המפלוסונו ונתן לנו כדי סיפוקינו, חרי מאותו חטעם עצמו כשממעי זמן הקציר חוגגים את את ראשית הקציר, על הלחם שנותן לנו פרי ארץ ה' - ארץ ישראל. והנה שמחת ראשית הקציר הוא המשך לתח המצות, אשר ביציאת מצרים היתה בלחם ה' בסעודת הקודש במצרים ואכילת חמץ במדבר, והמשה הוא אכילת לחם ה' - פרי ארץ ה', ושתי אכילת אלו ענינים אחד - היותנו עבדי ה' הסמוכים על שולחנו. ומצטרף ענין אכילת המצה לאכילת החבואה החדשה של השנה הזאת, והכל ענין אחד.

בן מלין • חג המצות

מלחמו של. כאותם מבני ישראל שלא רצו לצאת ממצרים תמות בשלשת ימי אפילת. הם לא רצו לבטוח בה' וללכת אחריו בארץ לא ידועה, ולאכול מפתו וממיומינו. הם חסדו לחסואו במצרים ולסמוך על חזנה וסיר הבשר אשר בידים. ואילו הקב"ה נואל את ישראל ומלינים במדבר, כדי לחזותה לחם כי לא הלחם לבדו יהיה האדם, כי אם על כל מצא פי ה'.

אולם כמותו שזה רק בוג המצות שיש מצוה לכבוש מאכלינו על מצה בכדי לעיין שמאכלינו הוא לחם משולחן של ה', שאז האוכל את החמץ מראה בעצמו שאין הוא שייך למסורת הענין שמתבטא על ידי אכילת מצה. ובהו הוא משיך עצמו לצד אחר, סטרא-אחרת [וכוח ועוצם ידיו]. אולם כל מרות השנה אין כל פנים בחמץ, ואין בה כל רמז של עוולה ויצר הרע.

קרבן העומר ואכילת חדיש בפסח

שמחת לחם חירות שבמצה היא מאותו ענין של חודשית החבואה החדשה שבקרבן העומר

נתבאר כי ענינו המרכזי של חג המצות, הוא 'חג הלחם'. על מה שיש לנו קיום עצמאי על ידי שאנו עם ה', ומוחינו בא לנו מאת ה'.

ובזה יתבאר ענין נפלא, שהרי בימים השני של חג הפסח ניתנה לנו מצות הקדחת העומר. שמחת השבת ניפנו הכהן. והנה יסודו של מצות העומר, הוא קרבן חודשית ומנחת ביכורים על ראשית הקציר. לענין תרומה חלה וביכורים וראשית חג, כי כל ראשית לה'. ומשתתלים בקציר החבואה אשר גדלה בארץ ה' - ארץ ישראל, נעשונו לחביא את ראשית תבואת הקציר ולקורבנו לכבוד ה'.

והנה זמן קציר העומר, במעמד חג הפסח הוא. ונראה דהא שהקציר חל באביב במולד הפסח, ונודתנו שניניהם לפנודק אחד. היינו משום שקציר העומר הינו חלק בלתי נפרד מענין הפסח. ולפי המבואר לעיל בענין הקניין של חג המצות, שהיא חג הלחם על המזון הנחתו לנו מאת ה', הרי זה המש אותו ענין. שמחת לחם חירות שבמצה שאנו חוגגים ומודים לה' בהו המצות, היא היא שמחת החבואה החדשה שבמבטאים ומודים עליה לה' בקרבן העומר.

כשנשתעבדו לפרעה במצרים הוציאם הקב"ה בימים המקודשים האלו, שהם כבר מקודשים מאז מעולם, ואכילת מצה הראויה בלאו הכי לטעם הכמוס לאותן הימים, יהיה אגב זכר לגלותינו ולגאולתינו. (דרשות חת"ס דף רנ"ב)

ליל פסח - סעודת ה'

ובמהלך זה יתוסף משנה טעם במצוות הלילה הראשון של פסח, אשר כולם מצוות של אכילה, פסח מצה ומרור. יש כאן סעודה גדולה של מצוה. סעודת הסדר באה לציין את הסעודה הראשונה אשר בה נעשינו לעם ה' והחילונו לאכול על שולחנו, ובאותה סעודה נתן לנו ה' לאכול מהמצה - הלחם שלו, ומקרבת הפסח - הבשר שלו. ויש בזה להודיע לנו כי מעתה אנו אוכלים משלו כי אנחנו שלו.

וכן איתא במדרש כי ענין סעודת קרבן הפסח, היינו שה' עושה סעודה לבניו בפסח. סעודת הפסח היא תחילת הכניסה והסמיכות אל שולחן ה'. סעודה של בשר ולחם, משולחן ה'. הבשר הוא בשר קדשים ממש, שהוא חלק ה' וכן הלחם - המצה, היא לחם מיוחד המורה על לחם שהחלו לקבל משולחן ה'.

סעודת הסדר באה לציין את הסעודה הראשונה אשר בה נעשינו לעם ה' והחילונו לאכול על שולחנו, ובאותה סעודה נתן לנו ה' לאכול מהמצה - הלחם שלו, ומקרבת הפסח - הבשר שלו.

בראשונים מובא מנהג קדמון, להניח בקערה על השולחן שלשה מיני תבשילים. בשר וביצה וגם דג. ואיתא (דעת זקנים מבעלי התוספות על הפסוק 'ואכלו את הבשר'), כי עניין הדג כנגד סעודת לוי. והבשר כנגד שור הבר, והביצה כנגד העוף הנקרא 'זיו שדי'. שכל אלו יהיו בסעודת העתיד לבוא שיערוך הקב"ה לצדיקים. וצריך לדעת, מה הענין לתת בסעודת הפסח סממני סעודת העתיד לבוא. ועל פי הדברים האמורים יש לבאר, כי מאחר שסעודת הפסח והמצה היא סעודת ה', על כן מציינים, את הסעודה בו תהיה השלימות הגדולה של אכילת כנסת ישראל על שולחנו של הקב"ה, שהיא סעודת לוי. כי בלילה זה חוגגים את מה שנכנסנו לאכול משולחן השם ומלחמו.

א א מיי פיו מהל' מהל'
בלכה יז פנח ענין מה
עושי' ע"י מל' מהל'
ענין ח'
ב ב מיי עט טור ע"ע
א"ח קימ' טעמ' ענין ח'
ג ג מיי פ"ו מהל' מהל'
הלה ה קמג ענין מה
עושי' א"ח קימ' טעמ'
ד ד מיי עט טור ע"ע
עושי' ע"י מל' מהל'
ה ה מיי עט טור ע"ע
פ"ו מהל' מהל' ע"י
ד ו"פ מהל' ע"י ה' טו
קמג ענין טו ולחין ע"ה
עושי' א"ח קימ' טעמ'
ז ז ו"פ מהל' מהל' ע"י
קמג ענין טו ולחין ע"ה

(תוספות אחרים מערבי פסחים נמצאים בספר רב מרדכי)
ערב פסחים אי גרסינן ערבי נחמ"א ולי גרסינן ערב ה"ק
ערב שמוחין ט (ב) פסחים א"י ערב פסח
ראשון ושני: **לא יאכל אדם פירות** חסילו התפלל ומשום מנה

ערב פסחים סמוך למונחה. קודם למונחה מעט: **לא יאכל** כלי
שיאכל מנה של מנחה לתיאון משום הידור מנחה: ואפילו
עני שבישראל **לא יאכל** כלילי פסחים עד שיכב כדרך בני חורין (ה)
זכר לחירות נמטה ועל השלמן: ארבע בורות. כנגד ארבעה לשוני

א) ענין מוספות לקמן
ב) ענין מוספות לקמן
ג) ענין מוספות לקמן
ד) ענין מוספות לקמן
ה) ענין מוספות לקמן
ו) ענין מוספות לקמן
ז) ענין מוספות לקמן
ח) ענין מוספות לקמן
ט) ענין מוספות לקמן
י) ענין מוספות לקמן

לא יאכל אדם פירות חסילו התפלל ומשום מנה
כדלמורין בגמ' דנלל התפלל חסלה
מונחה חסילו בשאר ימות השנה חסור
כדתנן בפ"ק דשנה (ד' ע"ג): ו"ח ומנה
לא יאכל אי מנה חסילו קודם נמי
חסור כדלמורין פירושלמי^ה כל האוכל
מנה בערב הפסח חסילו בעול ארוסמו
בית חמיו ואי צמיני מרגימא הא
אמר עמרם (ד' ק"ז): אכל מטבל הוא
צמיני מרגימא וי"ל דלמיירי מנחה
עשירה דלא אכל חסר פירושלמי אלא
מנחה הראויה ללכת את חומיו ואוכלה
קודם ומנה אכל מנה עשירה שריא
וכן היה נוהג ר"מ^ה:

ערב פסחים * סמוך למונחה לא יאכל
אדם יעד שתחשך יאפילו
עני שבישראל לא יאכל עד שיכב יולא
יפתחו לו מארבע כוסות של יין ואפילו מן
התמחוי: **גב' מאי איריא ערבי פסחים אפי'**
ערבי שבתות וימים טובים נמי דתניא לא
יאכל אדם בערבי שבתות וימים טובים מן
המונחה ולמעלה כדי שיכנס לשבת כשהוא
תאוה^ה דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר יאכל
והולך עד שתחשך אמר רב הונא לא צריכא
אלא לר' יוסי דאמר אוכל והולך עד שתחשך
הני מילי בערבי שבתות וימים טובים אבל
בערב הפסח משום חיובא דמצוה^ה מודה רב
פפא אמר אפילו תימא רבי יהודה התם
בערבי שבתות וימים טובים מן המונחה
ולמעלה הוא דאסיר סמוך למונחה שרי אבל
בערב הפסח אפילו סמוך למונחה נמי
אסור ובערב שבת סמוך למונחה שרי
והתניא לא יאכל אדם ערב שבת וימים
טובים מתשע שעות ולמעלה כדי שיכנס
לשבת כשהוא תאוה דברי רבי יהודה
רבי יוסי אומר אוכל והולך עד שתחשך
אמר רב זוטרא^ה מאן לימא לן דמתרצתא היא
דילמא

הנהגות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ופילו
עני וכו' בני חורין במטה
ועל השלמן זכר
לחירות הפ"ד:
(ב) תוס' ד"ה ערב וכו'
ה"ק ערב שמוחין ט
הרבה פסחים: (ג) ד"ה
סמוך וכו' מללכל
שורבנו בשתיה ליל
ומנה אכל ממק:
(ד) ד"ה לא יאכלו פ"י
רש"י וכו' וגם. כ"ג
פ"י השתה דרש"ה ק"י
על ענינו שלא יאכל
עד שתחשך ועד שיכנס
לא יאכלו פ"י וכו' ד"ה
לא יאכלו פ"י וכו' ד"ה

רבינו חננאל

ערב פסחים סמוך
למונחה לא יאכל
אדם עד שתחשך וכו'.
ואמרי מאי איריא ערב
פסחים אפי' ערבי שבתות
וערבי ימים טובים דתניא
לא יאכל אדם בערבי
שבתות ובערבי ימים
טובים מן המונחה ולמעלה
כדי שיכנס לשבת כשהוא
תאוה דברי רבי יהודה רבי
יוסי אומר אוכל והולך עד
שתחשך. ועוד תניא לא
יאכל אדם מחשע שעות
ולמעלה בערבי שבתות
ובערבי ימים טובים דברי
רבי יהודה ר' יוסי אומר
אוכל והולך עד שתחשך.
ועלילין וטריין ואוקמי
רב הונא למתני כ"ח
יוסי ובערב הפסח
משום חיובא דמצוה
אסור למיכל מן המונחה
ולמעלה ומהוה ליה
לר' יהודה בערב הפסח.

סמוך למונחה לא יאכל
אדם עד שתחשך וכו'.
ואמרי מאי איריא ערב
פסחים אפי' ערבי שבתות
וערבי ימים טובים דתניא
לא יאכל אדם בערבי
שבתות ובערבי ימים
טובים מן המונחה ולמעלה
כדי שיכנס לשבת כשהוא
תאוה דברי רבי יהודה רבי
יוסי אומר אוכל והולך עד
שתחשך. ועוד תניא לא
יאכל אדם מחשע שעות
ולמעלה בערבי שבתות
ובערבי ימים טובים דברי
רבי יהודה ר' יוסי אומר
אוכל והולך עד שתחשך.
ועלילין וטריין ואוקמי
רב הונא למתני כ"ח
יוסי ובערב הפסח
משום חיובא דמצוה
אסור למיכל מן המונחה
ולמעלה ומהוה ליה
לר' יהודה בערב הפסח.

סמוך למונחה לא יאכל
אדם עד שתחשך וכו'.
ואמרי מאי איריא ערב
פסחים אפי' ערבי שבתות
וערבי ימים טובים דתניא
לא יאכל אדם בערבי
שבתות ובערבי ימים
טובים מן המונחה ולמעלה
כדי שיכנס לשבת כשהוא
תאוה דברי רבי יהודה רבי
יוסי אומר אוכל והולך עד
שתחשך. ועוד תניא לא
יאכל אדם מחשע שעות
ולמעלה בערבי שבתות
ובערבי ימים טובים דברי
רבי יהודה ר' יוסי אומר
אוכל והולך עד שתחשך.
ועלילין וטריין ואוקמי
רב הונא למתני כ"ח
יוסי ובערב הפסח
משום חיובא דמצוה
אסור למיכל מן המונחה
ולמעלה ומהוה ליה
לר' יהודה בערב הפסח.

פירוש רבינו שמואל תלמיד

ערבי פסחים סמוך למונחה.
מונחה קטנה קודם למונחה
מעט חצי שעה בתחלת שעה עשירית
דמתן (לעיל דף טו) תמיד נשחט
בשמינה ומחלה וקרב בתשעה ומחלה
נמלאת מנחה קטנה ע"י ומחלה וסמוך
ליה היינו חצי שעה קודם כסוף שעה
משעית ומחלה שעה עשירית: **לא**
יאכל אדם כו'. כדי שיאכל מנה של
מנחה לתיאון משום הידור מנחה:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לא יאכלו
וכו' ואין אשתו
בכ"ג. ענין ברכות כו.
מ"ה והמנה:

הנהגות וצינונים

א) בכת"י תאב:
[א] יחד מ"ד בכ"ד פי פח
ויורשמי (ח ע"ב) ועין
ליקמן ק"ה ע"א ד"ה ר'
כוסות שכתב מ"ד אחר
ועין ויק"מ ש: [ג] צ"ל
ב"ל: פסחים (גליון):
[ד] צ"ל אחריהם. וי"ל
אחר הדי כוסות וכמ"ש
בסמוך (באור המים):
[ה] תוס' על דף ק"ה אינם
מבעלי התוס' אשר
בפירוש הקדומים דאלו
הם מבעלי תוס'
אחרונים, וכן תוס'
במחורונים
(כ"ט): [ו] בכת"י נוסף
בפסחים ערבי פסחים
ד"למ"א וכו' בהתוספת
בתוס' לעיל לה ע"ב
סו"ה וכו' ועין בראש
שכתב ב"ע שחל בשבת
דוצא סעודה שלישית
במצע עשירה (ועין אר"י)
סי' רנו ד"ה לא יאכל:
[ח] לפינוי שם ואומר
קדושה ע"ה הכוס.
וכ"ה בתוס' בת"י:
[ט] צ"ל סודי הד"ר
(כ"ט): [י] "אפילו אי
בעינן וכו', עד
"איצטרך למיחוי".
ליחא בד"ר וטריין וכוונ
דברי מהרש"ל (ד"ס).
ולפינו נוסף עפ"י
מהרש"א: [יא] צ"ל ולא
הנוראים הורוין. ועי'
ליק"מ. אמנם בכת"י גורס
כלפינו: [יב] בת"י נוסף
אפילו מן התמחוי
הכי פירושו אפילו מן
התמחוי כו'.

ע"ד שתחשך. מקמי' חמאי איצטרך עד שתחשך פשיטא ועוד

דעממח גבי שבתות וימים טובים לא קמני ליה ואומר הר"י
מקור"ב דגבי מנה מונחה ומונחה וטעמא משום דכתיב (שמות י)
הפסח ומונחה וממור ומונחה ומונחה ומונחה ומונחה ומונחה
ואכלו את הבשר כלילה הוא וממור ומונחה ומונחה ומונחה ומונחה
שבת וימים טובים מני אכיל להו מנעוד יום כדלמורין פסח^ה אכל סעודה
השחר (פסחים דף טו): מתפלל אדם של שבת ערב שבת פסח חסלה
היום מנעוד יום^ה ואומר מהר"י^ה יחאל דכי פריך עמרם מני איריא
ערבי פסחים כו' לא מני לשנויי דנקט ערבי פסחים משום דעני למימני
עד שתחשך וכבר אשמעינן בחיובו מקומן (נחמ"א ד' טו): דקמני הפסח
אינו נאכל אלא כלילה והכא אגב אורחיה תנייה בקולר ורבינו יהודה
מיר"א חסילו אי צמיני גבי שבתות וימים טובים עד שתחשך הכא
איצטרך למימני דחאל לאשמעינן דא"ג דשמיעת פסחים מנעוד
יום אינו נאכל מנעוד יום כשאר קדשים וכן יש פירושלמי צריש פירקין
מני ערב שבת מן המנחה ולמעלה לא יעושו כלום עד שתחשך:
ואפילו עני שבישראל **לא יאכל עד שיכב** דקלקא דמתן
דהסיבט עני לא חשיבא חסיה דלין לו על מה להסב

ואפילו עני שבישראל **לא יאכל** ערבי^ה פסחים עד שיכב כדרך בני
חורין נמטה ועל השלמן זכר לחירות: **ולא יפתחו לו** גבאי דקנה
המפרנסין את העניים דמתן (פסח פ"ח מ"ח) אין פותחין לפני העובר
ממקום כו' אלא לא יפתחו גבאי דקנה קאי והוא הדין נמי
אם לא יתנו לו שערך שיחור בכל כמו אמרי"ל אלא אורחא דמילתא
נקט שרגילין לימן לו ארבע כוסות וסדרן מפורש לפנינו^ה. ומלניו
צ"ר (פ"ה) רב הונא צ"ח רבי אבא אמר כנגד ארבע לשוני גאולה
הלמורין בגלות מפרנס והואלמתי ולקמתי והלמתי צ"י ור"א:
ואפילו. הוא מתפרנס מתמחוי של דקה דהיינו עני צענניי דמתן
נמסכת פסח^ה מי שיש לו מנון שתי סעודות לא יעול מן התמחוי חסילו
הכי אם לא נמנו לו גבאי דקה ימכור את מלבושו או ילה או ישיכר
את עניו צענל יין לארבע כוסות: **גב' אפילו ערבי שבתות**
כו'. אליבא דרבי יהודה כדי שיהא קידוש וסעודה שבת חביב עליו:
משום חיובא דמצוה. שלא תהא נאכלת על השוצע ומיובא דמונחה
לילה הראשון חונה דכתיב (שמות כ"ג) ערב תאכלו מנחה^ה. הכי
גרסינן אפילו תימא רבי יהודה התם מן המונחה ולמעלה כו'. הכי
צמילמיה דר' יהודה קמני מן המנחה ולמעלה ונמתימין מן סמוך
למנחה: מתשע שעות ולמעלה. היינו חצי שעה סמוך למונחה:
דילמא

ואין זה דרך חירות ויש מפרשים לדלעיל קאי עד שתחשך ואפילו
עני שבישראל פירוש חפ"י עני שלא אכל כמה ימים לא יאכל עד שתחשך
נראה מדלא קמני לא יפתחו ל' יחיד וליכא למימר דיפתחו אר' כוסות קאי דאם כן הוה ליה למימני ארבע כוסות ולא מ"ס והא דקאמרי
ל' מן התמחוי לא ימנע מלקבל כדי לקיים ארבע כוסות. וארבע כוסות פירש רש"י כנגד ארבעה לשוני גאולה וכן יש פירושלמי^ה.
לא יפתחו לו מארבע כוסות. מתוך הלשון משמע קאת שאין נותנין לפניו ולגני צימו כי אם לעצמו והוא מוציא את כולם בשלו וסבירא
הוא דמני שנה ארבע כוסות מקידוש לכל השנה שאחד מוציא את כולם ומייהו גם בקידוש שמה היה לכל אחד כוס דמשמע לקמן
(דף ק"ז) גבי חוייה להוהו כפא דגמין ושמי אכל צפרק ככל מערבין (שמו"ס דף ט"ז) גבי זמן משמע קאת שלא היה לכל אחד כוסו ועוד
דאמר עמרם (לקמן דף ק"ה) השקה מהין לפניו ולגני צימו יא והוא דשמה רוצא דכסא משמע דהס יארו צמיעה דהא צמינן רוצא דכסא
ועוד דמשמע דלכתחלה אין רגילות להשקות מייהו יש לדחות בשיש להם כוס לעצמם אי נמי צמיני ועני צימו קנינים מיירי שלא הגיעו
לחיינו^ה ואין אשתו בכלל ומייהו עמרם משמע שערך כל אחד ארבע כוסות דקמני (ט"ז) הכל מייבין צארבע כוסות אחד נשים ואחד
מיקות אחד רבי יהודה מה תועלת למיקות ציין משמע דתנא קמא רריך כוס אף למיקות ויש לדחות דמייבין לשמוע צריכת ארבע
כוסות קאמר ומשום מיעון ונראה להחמיר ולהצריך ארבע כוסות לכל אחד והתמחוי רריך ליהוה שלא יהא כוסם פגום דאמר עמרם
(לקמן ד' ק"ה) טעמו פגום: **מאי איריא ערבי פסחים**. ואם תאמר חמאי לא משני דחנא צפסח קאי דממני צפרק כל שעה
(לעיל ד' טו) גבי פה עבה ויש לומר משום דצפסח קאי אין לו להניח ערב שבת דחמאי כל שטע אי נמי הכא דליכא למיטעי
ולמימור דדוקא נקט ערב פסח משום מיובא דמונחה לא הוה ליה למימני ערב פסח עד שיהא מקום שנהגו (לעיל ד' טו) איכא למיטעי דדוקא
ערב הפסח חסור לעשות מלאכה משום קרנ"ה: **מן המנחה ולמעלה**. השמא סלקא דעתא דלאו דוקא אלא הוא הדין סמוך למונחה:
דילמא

א) בכת"י תאב:
[א] יחד מ"ד בכ"ד פי פח
ויורשמי (ח ע"ב) ועין
ליקמן ק"ה ע"א ד"ה ר'
כוסות שכתב מ"ד אחר
ועין ויק"מ ש: [ג] צ"ל
ב"ל: פסחים (גליון):
[ד] צ"ל אחריהם. וי"ל
אחר הדי כוסות וכמ"ש
בסמוך (באור המים):
[ה] תוס' על דף ק"ה אינם
מבעלי התוס' אשר
בפירוש הקדומים דאלו
הם מבעלי תוס'
אחרונים, וכן תוס'
במחורונים
(כ"ט): [ו] בכת"י נוסף
בפסחים ערבי פסחים
ד"למ"א וכו' בהתוספת
בתוס' לעיל לה ע"ב
סו"ה וכו' ועין בראש
שכתב ב"ע שחל בשבת
דוצא סעודה שלישית
במצע עשירה (ועין אר"י)
סי' רנו ד"ה לא יאכל:
[ח] לפינוי שם ואומר
קדושה ע"ה הכוס.
וכ"ה בתוס' בת"י:
[ט] צ"ל סודי הד"ר
(כ"ט): [י] "אפילו אי
בעינן וכו', עד
"איצטרך למיחוי".
ליחא בד"ר וטריין וכוונ
דברי מהרש"ל (ד"ס).
ולפינו נוסף עפ"י
מהרש"א: [יא] צ"ל ולא
הנוראים הורוין. ועי'
ליק"מ. אמנם בכת"י גורס
כלפינו: [יב] בת"י נוסף
אפילו מן התמחוי
הכי פירושו אפילו מן
התמחוי כו'.

במדבר רבה (וילנא) פרשת במדבר

ב ד"א וידבר ה' אל משה במדבר סיני זש"ה = זה שאמר הכתוב = (ירמיה ב) הדור אתם ראו דבר ה' המדבר הייתי לישראל אם ארץ מאפליה וגו' אמר הקב"ה לישראל על שאמרתם למשה למה העליתנו ממצרים להמית במדבר וכי כמדבר הייתי לישראל וכי כמדבר עשיתי עמהם בנוהג שבעולם מלך ב"ו = בשר ודם = שיצא למדבר שמא מוצא הוא שם שלוחה כשם שהיה מוצא בפלטין או אכילה או שתייה ואתם הייתם עבדים למצרים והוצאתי אתכם משם הרבצתי אתכם בסיגמטין שנאמר (שמות יג) **וַיֹּאמֶר** אלהים את העם דרך המדבר, מהו ויסב שהרביצם כדרכי המלכים רבוצין על מטותיהם

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

נספח - נא אין מסיפיק אה מילתוי אה נקנינא ו

לַעֲשֶׂה הַשְּׂפוּמִים בְּתַבְנִית
 לְדַקְקַת הָאָרֶץ אֶל-הַמַּיִם
 לְעֵשֶׂה אֲוָרִים גְּדֹלִים
 אֶת-הַשְּׂמֵשׁ לְמַשְׁלֵת פַּיִס
 וְכֹכְבֵי לְמַשְׁלֵת פַּיִס
 לְמַכָּה מַצְרַיִם בְּכַבֻּדֵיהֶם
 כִּי לַעֲשֶׂה חֲסִיד
 כִּי לַעֲשֶׂה חֲסִיד
 כִּי לַעֲשֶׂה חֲסִיד
 כִּי לַעֲשֶׂה חֲסִיד
 כִּי לַעֲשֶׂה חֲסִיד

הוויז לוי, כי טוב - כי לעולם חסדו - אמר רבי יהושע בן לוי: הוויז למי שגובה חובתו של אדם בטובתו (שיכול לעמוד בו) - עשיר בשורת, עני בשיג, יתום בביצתו, אלמנה בחרענהלותה.

ואמר רבי יהושע בן לוי: אותם ששה ועשרים 'כי לעולם חסדו' כנגד מי? כנגד ששה ועשרים דורות שברא הקב"ה ולא נתן להם תורה ויזן אותם בחסדו (פסחים קס"ח): הוויז לאלק האלהים - לזה שהוא אלקים על כל המלאכים שנקראים 'אלהים' ואין עורא - תחלים קלם.

לעשה נפלאות גדולות לבניו - וכי אחר עשה עמו דבר, שהוא אומר לבדו? אלא לבדו יודע מה פלאים עושה. ביצר, אדם נתון על המיטה והנחש לפניו על הארץ, בא לעמוד, הרגיז בו הנחש וברח מלפניו, ואינו יודע מה פלאים עשה הקב"ה עמו. ומי יודע - הקב"ה. אפילו בעל הדג אינו מכיר כנסו שנאמר: לעשה נפלאות גדולות לבדו, (לקט תחלים תתפ"ג).

למכה מצרים בכוריהם - בשעה ששלח הקב"ה מכת בכורות, אמר לו לפרעה: 'כחצות הלילה - ומת כל בכור'. וננסו כל הבכורות אצל אבותיהם ואמרו להם: כל מה שאמר משה - הביא עליהם, ואין אתם מבקשים שנחיה? בואו והוציאו את העברים האלה מביצתנו, ואם לאו, אתו מתים!

השיבו להם ואמרו: אפילו כל המצריים מתים - אינם יוצאים מכאן. מה עשו? וננסו כל הבכורות אצל פרעה והיו מצוהין לפרעה ואמרו: בבקשה ממך, הוציא את העם הזה, שבביבילם רעה תבוא עלינו ועלך. אמר לעבדיו: יצאו וקפחו שוקיהם של אלו.

מה עשו הבכורות? מיד יצאו, ונטל כל אחד חרבו והרג את אביו שנאמר: למכה מצרים בכוריהם, למכה בכורי מצרים' - אין כתיב כאן, אלא למכה מצרים - בכוריהם. ששים רבוא הרגו הבכורים באבותיהם (לקט תחלים תתפ"ג).

פְּרִי־הַפֶּה פִּשִׁים יי
 אֵל יי וַיֵּאָר לֵנו אִסְרוּ-חַג פְּעֻבָּתִים עַד-קִרְבֹּת הַמִּזְבֵּחַ אֵל
 אֵלֵי אֶמְתָּה וְאֶנְדָּה
 הוויז לוי פייסוב
 כִּי לַעֲשֶׂה חֲסִיד
 כִּי לַעֲשֶׂה חֲסִיד
 כִּי לַעֲשֶׂה חֲסִיד
 כִּי לַעֲשֶׂה חֲסִיד
 כִּי לַעֲשֶׂה חֲסִיד

הוויז לוי פייסוב
 הוויז לאלהי האלהים
 הוויז לארתי הארנים
 לעשה נפלאות גדולות לבניו

מומרו זה נקרא הלל הגדול, לפי שהוא כולל שבחו של מקום מצד הברירה ומצד קיום העולם, ומצד עשותו נסים ונפלאות מחוץ לטבע. ויש בו עשרים ושש פעמים 'כי לעולם חסדו'.

ואמרו בגמרא (פסחים קס"ח): למכה נקרא שמו 'הלל הגדול' אמר רבי יוחנן: לפי שהלוא (תקב"ה) יושב ברומן של עולם ומחלק מזונות לכל בריה. (וכתיב באותו פרק נמ ליתם לך פקודי לעולם תמיד).

ובעיקרה נתקנה אמירת הלל הגדול על כוס חמשי, שסמכוהו הגאונים על לשון ותבאיתו אותם אל הארץ הכתוב אחרי ארבע לשונות של גאולה (שמות ט) שכן הפרנסה תלויה בבואה אל ארץ זבת חלב ודבש.

ושבת זה שהקב"ה יז ומפרנס לכל בריה, הוא מוסיף על הגאולה ומעלה במעלה ממנה. שכן הקיום החמידי גדול מן הישועה שבפעם אחת, ולפיכך נאמר נתן להם לכל בשר בסוף השבחים, לאחר ופקדו מצוינו. וכן אמרו חכמים: קשים מזונותינו של האדם, יותר מן הגאולה, שאילו בגאולה כותב (בראשית ט"ח): תפלאך האל ובמזונות כותב (שם): תאלקים ה'עשה אתי. הרי שהפרנסה ממקום גבוה יותר מן הקב"ה היושב ברומן של עולם, והיא תלויה בשם העצם, שם הווי"ה (שגומטריא של עשרים ושש כמספר 'כי לעולם חסדו שבמזמור ויח).

ושבת נפש כל חי. ואנו נוהגים לכלול את הדלל הגדול בכוס רביעי. ומכל מקום עושים לו זכר בפני עצמו במזיגת כוס אחת שקורין אותה 'כוס של אליהו' - הוא פינחס הכהן שניתנה לו ברית שלום וברית חיים, ועל ידו נשפע שפע ברכה לקיום החיים בשלום.

ב. י. יעולם חסדו
 ב. י. יעולם חסדו
 ב. י. יעולם חסדו
 ב. י. יעולם חסדו
 ב. י. יעולם חסדו
 ב. י. יעולם חסדו
 ב. י. יעולם חסדו
 ב. י. יעולם חסדו

לסיחון מלך האמורי,
 ולעוג מלך הפשן
 ונתן ארצם לנחל
 נתתה לישראל אל עבדו
 שבשפלתנו זכרנו
 ונפרקנו מארצנו
 נתנו לחם לאל־פֶשֶׁר
 והזנו לחם השמים

ב. י. יעולם חסדו
 ב. י. יעולם חסדו
 ב. י. יעולם חסדו
 ב. י. יעולם חסדו
 ב. י. יעולם חסדו
 ב. י. יעולם חסדו
 ב. י. יעולם חסדו

ויצא ישראל מתוך
 פני תִּזְקֶה וברזע נטויה
 לארץ מסוק לגורים
 והעביר ישראל פתחו
 ונער פרעה וחיל בני־מסוק
 למולך עמו במדבר
 למכה מלכים גדלים
 ויהרג מלכים אדירים

לסיחון מלך האמורי וגו' ולעוג מלך הפשן — אמר הכתוב: קשים היו סיחון ועוג יותר מפרעה וחייליו. וכשם שאמרו שירח על מפלת פרעה, כך היו ראויים לומר שירח על מפלתו של סיחון ועוג. אלא שבא דוד ואמר עליהם שירח — שנאמר: לפניהם נצטורם בכבודיהם וגו' וסבה מלכים גדלים וגו' ויִקְרַשׁ תהלים סחפס.

מנשמת כל חי' עד מלך מהולל בהבהותו' — נוסח אחד של ברכה ארוכה. וברכה זו נקראת כפי חז"ל 'ברכה השיר', מפני שבשבת אומרים כל הנוסח על השירה והזמרה שאומרים לפני התפילה, פסוקי דזמרה, ומסומן בנישמת כל חי' ויחבתה' — ברכה על השירה שאנו שרים לפני הקב"ה.

נוסח זה שאנו עושין בברכה זו, שפתיחותה — ברכת השיר, והתימחה — ברכת מהולל, הוא מפני המחלוקת שיש בענין זה בגמרא והדעות השונות שבפוסקים הדועות וקין: בית יוסף, בית ש"ו — ארוח חפס.

לומר ש' סוף לעולם — אמר במדרש שנגזר הים לשנים עשר גורים, לכל שבט דרך אחרת.

ולמה היה צריך לנס זה? אלא, להודיע שכל שבט לעצמו בראי שיקרע הים בשבילה. ולא זו בלבד, אלא שכל איש משראל ראו לקרוע הים בשבילה. לכן כתוב: נחמלים שני, אחת פורת געזו ים — לפיכך פירשו, ולכל איש ישפאל חיה חלק בקריעת ים סוף.

כל דבראלי נתברכו כחול הים וכוכבי השמים, שיש לכל אחד חלק בשמים ובארץ ובגם. לכן הם עדים על השי"ת שעשה השמים והארץ והים שהם כוללים ויהיה ראוי שיגזר הים לשלשה עשר גורים, שדרי אפרים ומנשה בראובן ושמואל.

שני שבטים, ומצאנו כולם שלשה עשר שבטים. אלא שלשבו אפרים לא נעשה דרך בים לפי שפסל מיכה היה עמו, שלא יאמרו דרך זו של שבט אפרים כפי עבודה וזה זו נעשה. והוצרך שבט אפרים לילך בים בדרך של שבט מנשה ואלשיך.

למכה מלכים גדלים, והרג מלכים אדירים וגו' — הודיעא פירש פסוקים אלה בשם מהר"ש פרימו — במין חזמר.

חחילה רבה מלכים גדלים — לסיחון מלך האמורי ולעוג מלך הפשן וגו'. — ונתן ארצם — של עמון ומואב, למחלה — לסיחון ולעוג. ואחר כך עברה מחלה לישראל עמו כי לא יכול לרשת נחלה מיד עמון ומואב בגזרת הקב"ה שאמר יחיים יו: אל תצטו ואל תתנו קם, ונתחלתם סודותה לישראל על ידי שפלתה החילה בכן סיחון ועוג.

אָמַנְם מַה שְׁיֻכַּל לְשָׁמֵר אֶת הָאָדָם וּלְהַצִּילוֹ מִן הַמַּפְסִידִים הָאֵלֶּה הוּא
הַבְּטָחוֹן, וְהוּא שְׁיִשְׁלִיךְ יָהֲבוּ עַל ה' לְגַמְרֵי. בְּאֲשֶׁר יָדַע כִּי וַדָּאֵי אֵי אֲפֹשֶׁר
שְׁיַחְסֹר לְאָדָם מֶה שְׁנִקְצֵב לוֹ, וַיִּכְמוּ שְׂאֲמָרוּ ז"ל בְּמֵאמְרֵיהֶם (בִּיצָה טז.): "כָּל
מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל הָאָדָם קְצוּבִים לוֹ מֵרֵאשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד יוֹם הַכְּפוּרִים", וְכֵן אָמְרוּ
(יוֹמָא לח:): "אֵין אָדָם נוֹגֵעַ בְּמוֹכֵן לְחַבְרוֹ אֶפְלוּ כְּמֵלֵא נִימָא". וְכִבֵּר הָיָה
הָאָדָם יָכוֹל לְהִיטֵב וּבִטֵּל וְהַגְזִירָה הָיְתָה מִתְקַיְמָת, אִם לֹא שְׁקָדָם הַקִּנְס
לְכָל בְּנֵי הָאָדָם וְאָמַר (בְּרֵאשִׁית ג): "בְּזַעַת אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם", אֲשֶׁר עַל כֵּן חִיב
אָדָם לְהַשְׁתַּדֵּל אֵיזָה הַשְׁתַּדְּלוֹת לְצַרְדַּת פְּרִנְסָתוֹ, שֶׁכֵּן גִּזַּר הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיוֹן, וְהָרִי
זֶה כְּמֹס שְׁפוּרָע כָּל הַמִּין הָאֲנוּשִׁי³⁰⁷ אֲשֶׁר אֵין לְהַמְלִיט מִמֶּנּוּ. עַל כֵּן אָמְרוּ
(סִפְרִי): "יָכוֹל אֶפְלוּ יוֹשֵׁב וּבִטֵּל תִּלְמוּד לֹמֵר (דְּבָרִים כח) "בְּכָל מְשַׁלַּח יָדְךָ
אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה". אַךְ לֹא שֶׁהַשְׁתַּדְּלוֹת הוּא הַמוֹעִיל, אֲלָא שֶׁהַשְׁתַּדְּלוֹת מְכַרְח,
וְכִיּוֹן שֶׁהַשְׁתַּדֵּל הָרִי יֵצֵא יְדֵי חוּבָתוֹ, וְכִבֵּר יֵשׁ מְקוֹם לְבִרְכַּת שָׁמַיִם שֶׁתִּשְׁרָה
עָלָיו, וְאֵינּוּ צָרִיךְ לְבַלּוֹת יָמָיו בְּחַרִיצוֹת וְהַשְׁתַּדְּלוֹת, הוּא מַה שְׂאֲמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ
עָלָיו הַשְּׁלוֹם (תְּהִלִּים עה): "כִּי לֹא מְמוּצָא וּמְמַעְרָב וְלֹא מְמֻדָּבֵר הָרִים, כִּי
אֱלֹהִים שִׁפְטָה זֶה יִשְׁפִּיל וְזֶה יָרִים". וְשִׁלְמָה הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם אָמַר (מְשָׁלִי
כג, ד): "אַל תִּיגַע לְהַעֲשִׂיר מִבִּינְתְּךָ חֲדָל". אֲלָא הַדֶּרֶךְ הָאֲמִתִּי הוּא דֶּרֶכְךָ שֶׁל
הַחֲסִידִים הָרֵאשׁוֹנִים, עוֹשִׂים תּוֹרָתְךָ עֶקֶר וּמְלַאכְתְּךָ טְפִלָּה, וְזֶה וְזֶה נִתְקַיֵּם
בְּיָדָם (בְּרֵכּוֹת לה), כִּי כִּיּוֹן שֶׁעָשָׂה אָדָם קִצָּת מְלֶאכֶה, מְשֵׁם וְהִלָּאָה אֵין לוֹ
אֲלָא לְבַטֵּחַ בְּקוֹנוֹ וְלֹא לְהַצְטַעַר עַל שׁוֹם דְּבַר עוֹלָמִי, אִזּוֹ תִּשְׁאַר דַּעְתּוֹ פְּנוּיָה
וְלָבוּ מוֹכֵן לְחֲסִידוֹת הָאֲמִתִּי וְלַעֲבוּדָה הַתְּמִימָה.

פֶּרֶק כֵּב

בְּבֵאוֹר מִדַּת הָעֲנוּהָ וְחֻלְקֵיהָ

לחשוב על עצמו ועל חייו, ולפעמים שטרדות אלו גורמות לו לעצבות שזו היא בדיוק הנקודה שאליה רוצה היצר הרע להגיע, וע"כ חז"ל הקי' הזהירו אותנו באמרם שהשכינה שורה רק על אדם שמח ולא על אדם שדואג ועצוב.

³⁰⁷ **כְּמֹס שְׁפוּרָע כָּל הַמִּין הָאֲנוּשִׁי אֲשֶׁר אֵין לְהַמְלִיט מִמֶּנּוּ** - ענין רדיפת הממון היא רעה חולה שאם האדם לא מתבונן במהות שבה, הוא בא לידי הפסד, וישנם אשר נמצאים כל הזמן בדאגה ואף בצער מדוע הם אינם מרוויחים משכורת גבוהה ומכובדת והם מנסים בכל דרך אפשרית להגדיל את ממונם ולפעמים אף לא בדרכי יושר ומסוגלים הם לרמוס מישהוא בדרך - העיקר להצליח ולהרויח ממון. אך אם תיכנס בליבם האמונה והבטחון שהכל מאתו יתברך ומזונותיו של אדם קצובין לו כבר מתחילת שנה והעבודה היא קללה, הנה אז יפסיק להיות מרוגז למה חבירו מרויח יותר והוא מרויח פחות ובכך הוא יקרב לעצמו את הדביקות בה' יתברך כי הרי אין אדם נוגע במוכן לחבירו ואפ"י כמלא נימא וכל מה שהאדם צריך לעשות זו השתדלות ובזה מספיק השתדלות מועטת.